

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 0. Concepte de Dret

Índex del tema

1. Introducció
2. Problemes de definició del dret
3. Intent de delimitació del concepte “dret” atenent les seues funcions socials

Introducció

Què és el Dret?

Omnipresència en la vida social
(“*ubi societas, ubi ius*”)

Problemes de definició

1. Problemes derivats del llenguatge
2. Problemes derivats del fet que és un fenomen multidimensional
3. Problemes derivats de la confusió amb altres ordres normatius

Problemes de definició

1. Problemes derivats del llenguatge

- a) Ambigüitat
- b) Vaguetat

Ambigüitat

- *Paraula polisèmica:*
 - *El Dret espanyol no admet la pena de mort*
 - *Tinc dret a una indemnització si m'acomiaden injusticadament*
 - *El Dret és un sistema de normes.*
 - *No hi ha dret que em tracten així!; No hi ha dret que hi haja tantes desigualtats/tanta corrupció política!*

Ambigüitat

- *El Dret espanyol no admet la pena de mort.*
 - **Dret objectiu** → conjunt de normes que regeixen en un país i moment històric determinat, dictades per l'autoritat corresponent i revestides de caràcter vinculant, que regulen el comportament humà. També pot ser un sector concret de les relacions jurídiques (Ex. Dret del treball, Dret mercantil, Dret financer...),
- *Tinc dret a una indemnització si m'acomiaden injustificadament.*
 - **Dret subjectiu** → facultat, prerrogativa o atribució de poder reconeguda pel Dret objectiu a les persones, amb caràcter general, o prestant atenció a una circumstància jurídica particular (Ex. els drets laborals –vacances, descansos, etc.– es reconeixen només als treballadors per compte d'altri).
- *El Dret és un sistema de normes.*
 - **Ciència del Dret o Dogmàtica jurídica** → disciplina o parcel·la del coneixement que estudia el fenomen jurídic (com ara la psicologia, economia, medicina, etc.).
- *No hi ha dret que hi haja tantes desigualtats/tanta corrupció política!*
 - **valor justícia** → ideal de justícia que comprèn una dimensió ètico-valorativa.

Vaguetat

- **intensional o connotatiu** (delimitació de les propietats). Propietats del Dret:
 - Coactivitat (coercibilitat)
 - Generalitat
 - Autoritat (imperativitat)
 - Justícia? → per a uns sí, per a altres no...
- **extensional o denotatiu** (delimitació de l'àmbit d'aplicació)
 - Ex.: El Dret canònic és dret?

Problemes derivats del fet que és un fenomen multidimensional

- Les dimensions essencials del Dret.
- Les diferents concepcions i ideologies sobre el Dret.

Dimensions del Dret

Teoria del tridimensionalisme jurídic

- Dimensió normativa
- Dimensió fàctica o social
- Dimensió valorativa

Teoria del tetradimensionalisme jurídic

- + Dimensió històrica

Diferents concepcions sobre el Dret

Dimensions	Concepció	Principi caracteritzador
Normativa	Estatal-formalista <ul style="list-style-type: none">— Èmfasi en la seguretat jurídica.— Paper del jutge: aplicar el dret positiu.	Validesa: constatació de la pertinença al sistema si compleix unes “regles de reconeixement”.
Fàctica	Sociològic-realista <ul style="list-style-type: none">— Èmfasi en el fet que les normes reflectisquen les aspiracions i necessitats socials.— Paper del jutge: interpretar el dret, atribuint-li significat	Eficàcia: grau d'acceptació i compliment de les normes per la societat i aplicació pels operadors jurídics.
Valorativa	Òntico-valorativa <ul style="list-style-type: none">- Èmfasi en el fet que el Dret ha de perseguir la justícia.	Justícia: adequació de les normes als valors socials.

Ideologies sobre el Dret

Distinció prèvia:

- Dret positiu → el dret posat o establert per l'home i vigent en un determinat moment i lloc (creació de l'home, construcció cultural).
- Dret natural → capacitat per a jutjar rectament entre “el bé i el mal”, mitjançant unes regles no escrites inherents a la mateixa naturalesa humana.

*Dues maneres d'entendre el fenomen jurídic
(ideologies)*

Ius naturalistes - Positivisme jurídic

Positivisme jurídic

Caràcters bàsics:

- 1) El Dret es compon **exclusivament** de regles escrites.
- 2) És un fet social, purament convencional, creat per l'home.
- 3) És independent de la moral. La regla de reconeixement no inclou la conformitat del dret amb la moral (independent de la seua possible justícia o injustícia).

Ius naturalisme

Caràcters bàsics

- 1) La tasca de la jurisdicció consisteix a trobar què és “el més just”, que ja està donat en la realitat social.
- 2) Hi ha una sèrie de lleis naturals, obligatòries pel seu caràcter racional o per la seua condició de mandats dirigits a l'ésser humà, que estan per damunt del dret positiu (**supremacia**).

Existència d'altres ordres normatius

Ordre normatiu → conjunt de normes o regles que fan referència al comportament humà i que indiquen com s'ha d'actuar.

Distinció del Dret amb els principals ordres o codis normatius:

- Usos socials
 - Moral

Usos socials

- Pràctiques, pautes i regles de comportament admeses per la societat.
- Cal distingir:
 - Usos socials no normatius → no tenen caràcter vinculant.
 - Usos socials normatius → caràcter vinculant = pressió social (reacció adversa).
 - Inclouen: regles de tracte social i normes de caràcter moral (moral social o moral positiva).
 - Similituds amb el Dret:
 - Obligatorietat
 - Coacció externa
 - Criteris de distinció amb el Dret:
 - Institucionalització de la sanció
 - Justiciabilitat
 - Predictibilitat del càstig

Moral

- Diferents fons d'origen de la moral:
 - Consciència individual
 - Sistemes religiosos o filosòfics
 - Moral social o moral positiva
- Criteris de distinció amb el Dret:
 - Diferents perspectives: social o personal
 - Exterioritat del Dret / interioritat de la Moral
 - Tipicitat del Dret
 - Coercibilitat del Dret
 - Caràcter imperatiu - atributiu del Dret

Delimitació del concepte de dret

- Funcions socials que exerceix.
- Definició jurídica i sociològica de Dret.

Funcions socials

1. Funció d'orientació i organització
2. Funció de resolució de conflictes
3. Funció de legitimació dels poders socials

Definició

- El Dret és un sistema normatiu funcionalment especialitzat en la resolució de conflictes mitjançant la generalització d'expectatives, que s'imposa als seus destinataris en últim terme a través de la coacció.
- Trets definitoris o característics:
 - Sistema
 - Elements del sistema → normes / regles (dimensió normativa)
 - Finalitat → funcions socials (dimensions fàctica i valorativa)
 - Especialitat, es dedica exclusivament a aquesta funció
 - Mètode
 - Generació d'expectatives
 - Mecanisme de coacció

Bibliografía

- *Introducción a la Teoría del Derecho* (1997) (coord. De Lucas, J.), 3ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1 a 3, pp. 25-98.
- *Introducción a la Teoría del Derecho* (2010) (coord. Gayo Santa Cecilia, M.E. ; Muñoz de Baena Simón, J.L.), Madrid: Ed. UNED, cap. 1 a 3, pp. 19-78.
- HART, H. L. A. (1998), *El concepto de derecho*, traducción de Carrió, G.R., Buenos Aires: Ed. Albeledo-Perrot, cap. 1, pp. 1-22.
- REALE, M. (1973), *Teoría Tridimensional del Derecho. Preliminares históricos y sistemáticos*, traducción de Sardina-Páramo, J.A., Santiago de Compostela: Ed. Paredes.

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 1. L'ordenament i les normes jurídiques

Índex del tema

1. L'ordenament jurídic
2. Les normes jurídiques

L'ordenament jurídic

1.- Concepte

L'ordenament jurídic és el “**conjunt total i ordenat**” de “**normes, principis, valors i institucions**” vigents que regulen les accions i les relacions humanes en una determinada societat i moment històric.

2.- Característiques:

- Elements integrants: normes, principis, valors i institucions.
- Conjunt organitzat = sistema.

L'ordenament jurídic

Elements del sistema:

- Normes
 - Ordenades per la matèria → branques de l'ordenament jurídic.
 - Ordenades per la forma en què es manifesten en funció del rang, jerarquia i competència de l'autoritat que les dicta → fonts del dret.
- Valors jurídics
- Principis jurídics
 - formals
 - materials
- Institucions jurídiques

L'ordenament jurídic

Conjunt total i ordenat

- No és un simple agregat de normes. Té una pretensió d'unitat, coherència i plenitud.
 - Unitat → normes interconnectades mitjançant relacions de coordinació i subordinació.
 - Coherència → compatibilitat entre normes. Mecanismes per a resoldre “antonímies”.
 - Plenitud → ha de donar solucions a tots els conflictes que es presenten. Mecanismes per a integrar “llacunes jurídiques”.

L'ordenament jurídic

Són grups de normes que tenen principis comuns que els doten d'unitat, coherència i a vegades autonomia enfront d'altres grups.

Possibles classificacions:

- Dret públic – Dret privat
- Dret intern – Dret internacional
- Dret positiu – Dret consuetudinari

L'ordenament jurídic

Dret públic

Conjunt de normes jurídiques destinat a regular l'organització dels poders públics i les relacions que puguen mantenir entre els diferents ens públics, i entre ells i els particulars, sempre que actuen en la seua condició d'òrgan revestit de poder públic.

Característiques:

- Inspirades en l'interès de la societat: l'interès general.
- Relació de desigualtat.
- Normes de dret necessari.

Branques del dret públic:

- Dret constitucional
- Dret administratiu
- Dret penal
- Dret processal
- Dret financer i tributari
- Dret internacional públic

L'ordenament jurídic

Dret privat

Conjunt de normes que regula les relacions entre particulars.

Característiques:

- estan inspirades en l'interès de la persona;
- existeix igualtat entre les parts, almenys, formalment (se suposa);
- són el regne de l'autonomia privada.

Branques del dret privat

- Dret civil
- Dret mercantil
- Dret internacional privat
- Dret laboral?

L'ordenament jurídic

- **Dret constitucional:**

Conjunt de normes, encapçalades per la Constitució, que regulen les institucions jurídiques fonamentals que defineixen el model d'Estat, relatives a l'organització i l'exercici del poder polític, i als drets i llibertats bàsiques dels ciutadans.

- **Dret civil:**

Són normes que tenen per objecte la regulació d'aspectes relacionats amb les persones, en general, sense atendre cap condició en particular. Regulen els drets que li corresponen com a tal, les relacions derivades de la seua integració en la família i com a titular d'un patrimoni dins de la comunitat.

- **Dret mercantil:**

Les seues normes disciplinen les relacions comercials, la circulació de béns entre productors i consumidors.

L'ordenament jurídic

- **Dret eclesiàstic**

És el conjunt de normes dictades per l'Estat que regulen les relacions Estat-Església, tant si es tracta d'aspectes relatius a la religió catòlica com d'altres confessions.

- **Dret administratiu:**

És el dret que regula l'organització i funcionament dels poders i òrgans de l'Estat (també CCAA, entitats locals i els seus ens públics), i les seues relacions amb els particulars.

- **Dret financer i tributari:**

Regula l'activitat financera de l'Estat i els altres ens públics (tributs, impostos, etc.).

- **Dret penal:**

El dret penal pot definir-se com a aquella branca del dret públic referent als delictes i a les penes, i a altres mesures preventives o reparatòries que són la seua conseqüència.

L'ordenament jurídic

- **Dret del treball**

Són el conjunt de normes i principis que regulen les relacions que es creen amb ocasió del treball dependent i per compte d'altri, des de la perspectiva tant individual com col·lectiva.

- **Dret processal**

Té per objecte l'ordenació de l'estructura judicial, la seua composició i competències, així com regular la manera de funcionament dels seus òrgans.

- **Dret internacional públic i privat:**

El dret internacional públic és el que s'ocupa de les relacions jurídiques entre estats i que se sol articular a través de tractats (multilaterals o bilaterals) i convenis internacionals.

El dret internacional privat s'ocupa de resoldre dues qüestions bàsiques: quin dret aplicar i quins tribunals són els competents quan en una relació jurídica apareixen implicats diferents elements d'estrangeria.

Norma jurídica

3.- Característiques o propietats:

- Imperativitat o obligatorietat → perquè tota norma estableix un mandat o prohibició. O el reconeixement d'una facultat que constitueix una obligació per a una altra part.
- Generalitat i abstracció → la norma es manifesta mitjançant enunciats de caràcter general dictats per a supòsits de fet abstractes. La norma no es dicta per a regular un fet específic ni va dirigida a cap persona concreta, sinó que pretén regular totes aquelles accions que tinguen el contingut que la norma descriu. Això contribueix a la certesa del dret, que és la base de la seguretat jurídica: sabem que, sempre que es done la mateixa situació de fet, les conseqüències jurídiques també seran sempre les mateixes.
- Coercibilitat o coactivitat → és la possibilitat que la norma jurídica no es complisca voluntàriament i s'haja de posar en marxa mecanismes i instruments previstos per a garantir la seua efectivitat.

Però també s'han apuntat altres propietats:

- justícia
- alteritat
- bilateralitat

Norma jurídica

4.- Classes de normes

1. Segons la seu objecte de regulació,
2. Segons el tipus de mandat que continguen,
3. Segons la seua eficàcia enfront de la voluntat de l'individu,
4. Segons la condició del destinatari.
5. Segons el temps de duració.
6. Segons la seua finalitat.

Norma jurídica

1. Segons el seu objecte de regulació

- Normes primàries

Art. 39.3 CE → *"Els pares han de prestar assistència completa als fills tinguts dins o fora del matrimoni, durant la minoria d'edat i en els altres casos en què la llei els hi oblige."*

- Normes secundàries

Art. 81.2 CE → *"L'aprovació, la modificació o la derogació de les lleis orgàniques exigeix la majoria absoluta del Congrés en una votació final sobre el conjunt del projecte."*

Norma jurídica

2. Segons el tipus de mandat que continguen

- Normes d'obligació

Article 19 ET. Seguretat i salut en el treball.

2. El treballador està obligat a observar en el seu treball les mesures legals i reglamentàries de seguretat i salut en el treball.

4. L'empresari està obligat a garantir que cada treballador reba una formació teòrica i pràctica, suficient i adequada, en matèria preventiva [...]

- Normes de prohibició

Article 6 ET. Treball dels menors.

1. Es prohibeix l'admissió al treball dels menors de setze anys. 2. Els treballadors de menys de divuit anys no poden fer feines nocturnes [...]. 3. Es prohibeix fer hores extraordinàries als menors de divuit anys.

- Normes permissives

Article 23 ET. Promoció i formació professional en el treball.

1. El treballador té dret: a) A gaudir dels permisos necessaris per a assistir a exàmens, i a tenir una preferència a l'hora d'escollir torn de treball, si aquest és el règim instaurat a l'empresa, si cursa amb regularitat estudis per a obtenir un títol acadèmic o professional.

Norma jurídica

3. Segons la seua eficàcia enfront de la voluntat de l'individu

- Normes imperatives

Article 8 ET. Forma del contracte.

“2. Els contractes de treball han de constar per escrit si així ho exigeix una disposició legal i, en tots els casos, els contractes de pràctiques i per a la formació i l'aprenentatge, els contractes a temps parcial, fixos discontinus i de relleu, els contractes per a fer una obra o prestar un servei determinat, els dels treballadors que treballen a distància i els contractats a Espanya al servei d'empreses espanyoles a l'estranger. Igualment han de constar per escrit els contractes per un temps determinat la durada dels quals siga superior a quatre setmanes”.

- Normes dispositives

Article 14 ET. Període de prova.

“1. Es pot concertar per escrit un període de prova, amb subjecció als límits de durada que, si escau, establisquen els convenis col·lectius. En cas de manca de pacte en conveni, la durada del període de prova no pot excedir els sis mesos per als tècnics titulats, ni els dos mesos per als altres treballadors...”

Norma jurídica

4. Segons la condició del destinatari

- Normes de dret comú
 - Normes de dret especial
-
- Dret comú té caràcter **SUPLETORI** (Art. 4.3 Codi Civil)

Norma jurídica

5. Segons el temps de duració

- Permanents
- Temporals i transitòries

6. Segons la seua finalitat

- Substantives o materials
- Adjectives o procedimentals

Norma jurídica

5.- Eficàcia de les normes jurídiques

1. Eficàcia territorial

2. Eficàcia personal

- Destinatari: qui ha de complir-la i qui ha d'aplicar-la
- Art. 6.1 CC: "La ignorància de les lleis no excusa del seu compliment."
- Principi "*iura novit curia*"

3. Eficàcia temporal

- Entrada en vigor: publicació en Butlletí Oficial que corresponga (9.3 CE principi de garantia de publicitat de les normes)
 - Quan? → art. 2.2 CC "*Les lleis entraran en vigor al cap de vint dies de la seua completa publicació en el Butlletí Oficial de l'Estat, si no s'hi disposa una altra cosa.*"
 - Posterior a la publicació → "*vacatio legis*"
 - Anterior a la publicació → efecte retroactiu. Però s'ha de tindre en compte els arts. 9.3 CE i 2.3 CC
- Pèrdua vigència: derogació (2.2 CC)
 - Expressa o tàcita
 - Total o parcial

Bibliografia

- *Curso de Derecho Privado* (2015) (dir. Orduña, F.J. Y Campuzano, A.B.), 18ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1-2, pp. 25-66.
- FABRA ABAT, P. (2017), “Què és el dret?”, en *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/index.html

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 2. L'Estat

Índex del tema

1. L'organització política de l'Estat.
Els poders de l'Estat: poder legislatiu, executiu i judicial
2. L'organització territorial de l'Estat

L'organització política de l'Estat. Els poders de l'Estat: poder legislatiu, executiu i judicial

Introducció

- Característica del Dret: COERCIBILITAT → compliment garantit per l'Estat.
- L'Estat concentra el poder polític.
 - Principal productor de normes jurídiques i responsable del seu compliment.
 - Necessita el Dret per a poder legitimar el seu poder.
- Concepte d'Estat → 3 elements:
 - Territori
 - Poble
 - Poder polític sobirà i legítim
- Constitució → norma per la qual una comunitat es constitueix en organització jurídico-política (Estat).
 - 2 objectius:
 - Regular les institucions de l'Estat: definir el model d'Estat.
 - Reconèixer i garantir drets i llibertats i deures dels seus membres.
 - Norma suprema de l'ordenament jurídic: marc jurídic normatiu que estableix límits d'actuació.

Introducció

Constitució Espanyola de 1978

- Aprovada pels plens del Congrés i Senat: 31-10-78.
- Ratificada en referèndum: 06-12-78.
- Sancionada i promulgada pel rei: 27-12-78 (BOE 29-12-78).
- Estructura
 - Títol preliminar
 - 10 títols
 - 169 articles
 - 4 DDAA; 9 DDTT; 1 DD; 1 DF.

Definició del model d'Estat

Article 1 Constitució Espanyola:

- 1. Espanya es constitueix en un Estat **social i democràtic de Dret**, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític.*
- 2. La sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen els poders de l'Estat.*
- 3. La forma política de l'Estat espanyol és la **monarquia parlamentària***

Poder legislatiu: “Las Cortes Generales”

- Parlament estatal
- Regulació constitucional: Títol III CE (art. 66-96).
 - Capítol 1r: “De les cambres”
 - Capítol 2n: “De l’elaboració de les lleis”
 - Capítol 3r: “Dels tractats internacionals”
- Òrgan representatiu i bicameral (art. 66.1 CE).
- Composició:
 - Congrés dels Diputats o cambra baixa → art. 68 CE.
 - Senat o cambra alta → art. 69 CE.

Congrés dels Diputats

- Cambra baixa
- Composició
 - 300-400 diputats → 350 (art. 162.1 Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, del règim electoral general, LOREG).
 - Elegits per sufragi universal lliure, igual, directe i secret.
 - Circumscripció electoral per a l'elecció.
 - Província: 2 diputats i els altres en funció de la població (art. 162.2 LOREG)
 - Ciutats autònomes: 1 Ceuta i 1 Melilla.
 - Electors i elegibles: espanyols en ús dels seus drets polítics.
 - Mandat: 4 anys (o dissolució anticipada); la renovació n'afecta la totalitat → eleccions generals.

Senat

- Cambra alta.
- És la cambra de representació territorial.
- Composició → 266 senadors (actualment).
 - Elegits per sufragi universal lliure, igual, directe i secret.
 - 4 per província peninsular.
 - 3 en illes majors (Mallorca, Tenerife i Gran Canària).
 - 1 en la resta d'illes o agrupació (Eivissa-Formentera).
 - 2 Ceuta i 2 Melilla.
 - Designat per les assemblees legislatives de les CCAA: 1/CCAA + 1 més per cada milió d'habitants.
- Mandat: 4 anys (o dissolució anticipada); la renovació n'afecta la totalitat → eleccions generals.

(Altres qüestions)

- Estatut jurídic del parlamentari (art. 70-71 CE)
 - Inviolabilitat
 - Immunitat
 - Aforament
 - Incompatibilitats
- Funcionament i organització (art. 72-79)
 - Reglaments de funcionament intern de cadascuna.
 - Òrgans de govern: president i mesa de la cambra; òrgan consultiu: Junta de portaveus.
 - Òrgans de treball: ple i comissions (en especial, les comissions legislatives, art. 75 CE).
 - Funcionament:
 - Duració: Legislatura (4 anys o dissolució anticipada art. 115 CE i 99.5 CE).
 - Reunions: període ordinari i extraordinari (73 CE).
 - Diputació permanent cada cambra (art. 78 CE).
- **Adopció d'acords (79 CE)**

Funcions del Parlament

- Funcions: art. 66.2 CE.
 - **Potestat legislativa de l'Estat → Acte normatiu del Parlament: APROVAR LLEIS (Normes jurídiques).**
 - Òrgan deliberatiu i colegislador.
 - Procediment: iniciativa; tramitació i discussió; aprovació; el rei sanciona i promulga; publicació.
 - Pressupostària → examen, esmenes i aprovació dels PPGGE (art. 134 CE).
 - Control del Govern (Títol V “*De les relacions entre el Govern i les Corts Generals*”).
 - Nomenament → vot d'investidura (99 CE).
 - Determina la continuïtat → moció de censura i qüestió de confiança (art. 112-114 CE).
 - Control parlamentari ordinari → (109-111 CE).
 - Altres.

Podar executiu: El Govern i l'Administració

- Regulació constitucional → Títol IV (art. 97-107 CE). També títol V (arts. 108-116) “*De les relacions entre el Govern i les Corts*” (ja vist en la funció de control del Congrés al Govern).
- **Govern (97-102 CE)**
 - Òrgan col·legiat i pluripersonal (98.1 i 2 CE).
 - Incompatibilitats (98.3 i 4 CE). Motiu: evitar conflictes d'interès.
 - Nomenament i cessament (99 - 101 CE).
 - Funcions (97 CE):
 - Dirigeix la política interior i exterior.
 - Dirigeix l'administració civil i militar i la defensa de l'Estat.
 - Exerceix la funció executiva.
 - **Exerceix la potestat reglamentària → Acte normatiu de l'Executiu: APROVA REGLAMENTS (normes jurídiques).**
- **Administració Pública (103 CE):** organització burocràtica i instrumental. De caràcter no polític.

Poder judicial

- Regulació constitucional → Títol VI (arts. 117-127 CE).
 - Desenvolupament legal → *Llei orgànica 6/85, d'1 de juliol, del Poder Judicial*.
- Funció (art. 117.3 CE)
 - Exercir la potestat jurisdiccional = jutjar i fer executar allò que haja estat jutjat.
 - Jutges (jutjats) i magistrats (tribunals).
 - Potestat amb caràcter d'exclusivitat: dos significats.
- Característiques de la potestat jurisdiccional (art. 117.1 CE)
 - “La justícia emana del poble” → legitimitat.
 - Principi d'independència judicial. Garanties.
 - Garantia institucional → Òrgan de govern propi: El CGPJ.
 - Garanties a l'estatut jurídic de jutges i magistrats (art. 117.1 i 2 CE).
 - Accés a la carrera judicial
 - Inamovibilitat
 - Imparcialitat
 - Incapacitats, incompatibilitats i prohibicions
 - Responsabilitats penals, patrimonials i disciplinàries

Estructura i organització del poder judicial

- Principi d'unitat jurisdiccional (art. 117.5 CE).
 - Prohibició de tribunals i jurisdiccions especials per circumstàncies personals (tribunals d'honor i d'excepció, art. 26 i 117.6 CE).
 - Descentralització territorial no és igual a poders judicials autonòmics (art. 149.1.5CE); competència estatal.

- Criteris d'organització de l'estructura del poder judicial.
 - 1) Criteri material:
 - ❖ 4 grans ordres jurisdiccionals.
 - ❖ Jutjats especialitzats (sala militar TS; jutjat de menors; de vigilància penitenciària; de violència de gènere; mercantil; de marca comunitària)
 - 2) Criteri territorial → municipis, partits judicials, províncies i CCAA.
 - 3) Criteri "jeràrquic" → Tribunal Suprem (art. 123 CE), òrgan superior de tots els ordres excepte en matèria constitucional.

TRIBUNAL SUPREM (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Sala 1a: Civil	Sala 2a: Penal	Sala 3a: Contencions Administratiu	Sala 4a: Social	Sala 5a: Militar
AUDIÈNCIA NACIONAL (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Sala penal		Sala contenciosa administrativa		Sala social
TRIBUNALS SUPERIORS DE JUSTÍCIA (amb jurisdicció en el territori de les CCAA)				
Sala civil i penal		Sala contenciosa administrativa		Sala social
AUDIÈNCIES PROVINCIALS (amb jurisdicció en el territori de la Província)				
Secció civil			Secció penal	
JUTJATS (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Jutjats centrals d'instrucció Jutjats centrals de lo penal Jutjats centrals de vigilància penitenciària Jutjats centrals de menors			Jutjats centrals contenciosos administratius	
(amb jurisdicció en un o més partits judicials o en una o més províncies)				
Jutjats de primera instància e instrucció	Jutjats de vigilància penitenciària		Jutjats contenciosos administratius	Jutjats socials
Jutjats mercantils	Jutjats de menors			
Jutjats de marca comunitària	Jutjats de violència de gènere			
JUTJATS DE PAU (amb jurisdicció al municipi)				

Consell General del Poder Judicial (CGPJ)

- Art. 122 CE.
- Òrgan del Govern del PJ.
- Funcions:
 - No jurisdiccionals.
 - Art. 122.2 CE → nomenaments, ascensos, inspecció i règim disciplinari (desenvolupat per LOPJ).
 - Nomenaments judicials a través de convocatòries.
 - Inspecció i vigilància del funcionament de jutjats i tribunals (Administració de Justícia).
 - Potestat disciplinària: possibles sancions per incompliment de les obligacions inherents al càrrec.
- Composició (art. 122.3 CE)
 - President (President del TS nomenat pel rei a proposta del CGPJ).
 - 20 membres més:
 - 12 entre i per jutges i magistrats
 - 4 a proposta del Congrés i 4 a proposta del Senat (entre advocats i juristes de prestigi) per 3/5 parts de la cambra.

Ministeri Fiscal

- Art. 124 CE.
- No exerceix potestat jurisdiccional.
- Funcions (124.1 CE):
 - Defensa de la legalitat.
 - Defensa dels drets dels ciutadans i de l'interès públic tutelat per la llei.
 - Vetlar per la independència dels tribunals.
 - Procurar la satisfacció de l'interès social.
- Principi d'unitat d'actuació i dependència jeràrquica (124.2)
 - Fiscal general de l'Estat.

Tribunal Constitucional

- Regulació Constitucional → títol IX (art. 159-165 CE).
- No forma part dels poders de l'Estat, és un òrgan constitucional.
 - Intèrpret suprem de la CE.
 - Independent del PJ.
 - Missió: garantir el respecte i aplicació de la CE per part dels poders públics.
- Composició (art. 159-160 CE):
 - 12 membres
 - 4 a proposta del Congrés i 4 del Senat (3/5 parts Cambra).
 - 2 a proposta del Govern.
 - 2 a proposta del CGPJ.
 - Requisits: magistrats i fiscals; professors d'universitat; funcionaris públics i advocats. Més de 15 anys d'experiència.
 - Mandat 9 anys; es renova 1/3 cada 3 anys; president per 3 anys.

Funcions del TC

- Control de constitucionalitat de les normes amb rang de llei (“legislador negatiu”).
 - Recurs d'inconstitucionalitat (art. 161.1.a CE).
 - Qüestió d'inconstitucionalitat (art. 163 CE).
 - Control previ de tractats internacionals (art. 95 CE).
- Protecció i tutela dels drets fonamentals i llibertats públiques.
 - Recurs d'empara constitucional (art. 161.1.b CE).
- Resolució de conflictes de competència.
 - Territorials (art. 161.1.c i 161.2 CE).
 - Entre poders de l'Estat.

L'organització territorial de l'Estat

L'organització política i territorial de l'Estat està influïda per dos factors determinants:

- a) La configuració de l'Estat de les autonomies.
- b) La integració d'Espanya en la Unió Europea.

A) L'Etat de les autonomies

L'Estat de les autonomies

Regulació constitucional

- Art. 2 CE
- Títol VIII. “De l’organització territorial de l’Estat”
 - Capítol 1r. Principis generals (art. 137-139)
 - Capítol 2n. De l’Administració Local (art. 140-142)
 - Capítol 3r. De les CCAA (art. 143-158)

1. Tipus d'Estat en la CE

- Un dels assumptes més problemàtics en l'elaboració de la CE va ser l'organització territorial de l'Estat. Motius:
 - Inexistència de fórmules pacífiques.
 - Reivindicacions d'autogovern.
- Conseqüència → indefinició constitucional; redacció ambigua.
- CE només estableix principis i disposicions bàsiques (procediment, competències...).
- TC → Estat de les autonomies.
- **Article 2 CE:** *La Constitució es fonamenta en la **indissoluble unitat** de la Nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols, i **reconeix i garanteix el dret a l'autonomia** de les nacionalitats i de les regions que la integren i la **solidaritat** entre totes elles.*
- Doble exigència: unitat i autonomia. Interpretació TC (STC 4/81, FJ3; doctrina reiterada per STC 247/07, FJ4).

1. Tipus d'Estat en la CE

▪ Article 137 CE

- Municipis (140 CE): entitats amb personalitat jurídica plena. Govern i Administració correspon a l'Ajuntament (alcaldes i regidors).
- Províncies (141 CE): entitat local amb personalitat jurídica pròpia. Agrupació de municipis. Govern correspon a les diputacions. Especialitats: es poden crear altres agrupacions diferents (mancomunitats) i illes.
- CCAA (143 CE i ss.): són les principals titulars del dret a l'autonomia, però no es defineix què són les CCAA. Només comença a regular el dret a constituir-se en CCAA per part de les regions. En l'art. 2 parla de regions i nacionalitats i en el títol VIII de CCAA.
 - ✓ Concepte de comunitat.
 - ✓ *“Resulta clar que l'autonomia fa referència a un poder limitat. En efecte, autonomia no és sobirania i com que cada organització territorial és part d'un tot, en cap cas el principi d'autonomia pot oposar-se al d'unitat, al contrari, és precisament dins d'aquest on aconseguix el seu vertader sentit, com expressa l'article 2 CE*” (STC 4/81, F.J.3).

2. Principis inspiradors del model d'Estat

- 1) Unitat
- 2) Autonomia
- 3) Solidaritat
- 4) Igualtat

3. Característiques del dret d'autonomia

- És un dret (principi dispositiu): art. 143 CE “*podran accedir*”.
- Dret de contingut polític.
- Atorga un poder limitat: STC 76/83, FJ2 i 100/91, FJ3 → “*autonomia no és sobirania*”.
- No és un dret necessàriament homogeni.

4. Vies d'accés a l'autonomia

- 1) Via ordinària o lenta (143 CE).
 - Subjectes 143.1 CE
 - Procediment 143.2 i 3 CE
 - Competències 148.1 CE. Després de 5 anys, art. 148.2 CE
- 2) Via ordinària o lenta per a territoris uniprovincials (144.a CE), ciutats autònomes (144.b CE i DT 5a CE), i territoris amb règim foral que ha d'actualitzar-se (DA 1a i DT 4a).
- 3) Via especial o ràpida
 - Subjectes: aproven EA en referèndum (151.1 CE) o que hagueren plebiscitat en el passat un EA (DT 2a).
 - Procediment: 151.2 CE.
 - Competències: límit 149.1 CE.

5. Estatuts d'Autonomia

- Norma que crea la CA.
- Norma institucional bàsica.
- És una llei orgànica (81 i 147.3 CE), però especial.
- Contingut: art. 147.2 CE.
- Norma de capçalera de l'ordenament autonòmic, però també s'integra en l'ordenament estatal. Doncs, quina posició ocupa?
 - Respecte a la CE.
 - Respecte a la resta de lleis estatals.
 - Respecte a les normes autonòmiques.

6. Institucions autonòmiques

- Part del contingut EA (147.2 CE) i competència CCAA (148.1.1 CE).
- Model a seguir per totes: art. 152 CE.
 - ASSEMBLEA LEGISLATIVA
 - CONSELL DE GOVERN
 - PRESIDENT
 - TRIBUNALS SUPERIORS DE JUSTICIA → poder judicial estatal!

7. Sistema de distribució de competències

El repartiment de poder es fa al voltant de 3 elements:

- 1) Sistema de doble llista dels art. 148 i 149 CE.
- 2) Clàusula d'atribució residual: art. 149.3 CE.
- 3) Mecanismes «extraestatutaris» d'atribució de competències: art. 150 CE.

B) La Unió Europea

Integració d'Espanya en la UE

Art. 93 CE:

Mitjançant una lleï orgànica es podrà autoritzar la celebració de tractats pels quals s'atribueix a una organització o a una institució internacional l'exercici de competències derivades de la Constitució. La garantia del compliment d'aquests tractats i de les resolucions emanades dels organismes internacionals o supranacionals titulars de la cessió correspon, segons els casos, a les Corts Generals o al Govern.

Principals institucions

- **Parlament Europeu**, representa els ciutadans de la UE i és elegit directament per ells.
- **Consell de la Unió Europea**, representa els estats membres individuals.
- **Comissió Europea**, representa els interessos de la unió en conjunt.
- **Tribunal de Justícia de la UE**, interpreta el Dret de la UE (garantia d'igualtat en l'aplicació) i resol conflictes legals entre els governs i les institucions de la UE.

Dret de la UE

- Dret originari o primari.
 - Tractats:
 - Regles fonamentals de l'actuació de la UE: objectius, institucions, presa de decisions...
 - És un acord vinculant entre els països de la UE.
 - Constitutius: CECA, CEE i Ceuratom.
 - Posteriors: entre altres, Acta Única Europea (1986); Maastricht (1992); Lisboa (2009).
- Dret derivat: creat per les institucions de la UE.
 - Reglaments
 - Directives
 - Decisions
 - Recomanacions
 - Dictàmens

BIBLIOGRAFIA

- Castellà Andreu, J.M. (ed) (2016), *Derecho Constitucional Básico*. Barcelona: Ed. Huygens. Capítols: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18, 19.
- FABRA ABAT, P. (2017), “Què és el dret?”, en *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/index.html

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 3. Les fonts del Dret (I)

Índex del tema

1. Concepte i enumeració de les fonts
2. La Constitució Espanyola de 1978
3. Els drets fonamentals dels ciutadans
4. Anàlisi del contingut laboral de la Constitució
5. El model jurisdiccional. El recurs d'inconstitucionalitat. La qüestió d'inconstitucionalitat. El recurs d'empara

Concepte i enumeració de les fonts

Concepte i enumeració de les fonts

- Recordatori tema 1: les normes s'organitzen dins del conjunt de l'ordenament jurídic
 - Per la matèria → branques de l'OJ
 - Per rang i jerarquia de l'autoritat que les dicta → Fonts de l'OJ o fonts del Dret
- “Font del Dret” → d'on sorgeix el Dret. Dos sentits
 - En sentit material → poders socials amb potestats normatives
 - Qui crea el Dret?
 - En sentit formal → instrument pel qual s'estableixen les normes
 - Quina forma té el Dret?

Concepte i enumeració de les fonts

- Art. 1.1 Codi Civil: “*les fons de l’ordenament jurídic espanyol són la llei, el costum i els principis generals del dret”*”
- Precisions:
 - Llei “en sentit ampli” → norma jurídica emanada d’una autoritat competent, revestida de solemnitat i força vinculant.
 - No incorpora la Constitució (Codi Civil anterior).
 - Dret civil és dret comú (dret supletori). Dret laboral és dret especial: propi sistema de fonts (art. 3. ET) → principi d’especialitat.
 - Existència de normes autonòmiques → principi de competència.

Concepte i enumeració de les fonts

Article 3 ET. Fonts de la relació laboral

1. *Els drets i les obligacions concernents a la relació laboral es regulen:*

a) *Per les **disposicions legals i reglamentàries de l'Estat.***

b) *Pels **convenis col·lectius.***

c) *Per la voluntat de les parts, manifestada en el **contracte de treball**, si el seu objecte és lícit, i sense que en cap cas es puguin establir, en perjudici del treballador, condicions menys favorables o contràries a les disposicions legals i convenis col·lectius esmentats abans.*

d) *Pels **usos i costums locals i professionals***

Conclusions:

- Falten fonts (CE, NNII, NNSS, PPGGD, Normes CCAA).
- Inclou el contracte de treball com a font: escassa aplicabilitat com a font reguladora de les RRLL.
- Singularitats o especialitats:
 - Font pròpia: els convenis col·lectius.
 - Àmplia varietat de fonts.
 - Algunes, amb característiques peculiars.
 - Usual imperativitat mínima de les normes.

Concepte i enumeració de les Fonts

La Constitució Espanyola de 1978 (com a font del Dret)

Constitució Espanyola

- Dos objectius fonamentals → dues parts del seu contingut:
 - Regular institucions o poders de l'Estat → part orgànica
 - Definir i garantir els principals drets i llibertats dels ciutadans → part normativa o declarativa
- És una font més de l'ordenament jurídic → la primera font. **NORMA SUPREMA:**
 - Expressió directa del poble (poder constituent)
 - Superioritat formal → norma supralegal (elaboració i reforma per procediment exigent: Títol X CE)
 - Norma de normes → norma fundadora i fonamentadora de l'OJ = determina la validesa de la resta de normes.
 - Força derogatòria o anul·latòria (disp. derogatòria 3a) → queden derogades les normes anteriors incompatibles.
 - Protecció específica per part del TC.
 - Caràcter fonamental: no pot ser obviada pels poders públics ni per acció, ni per omissió (9.1 i 9.3 CE).

Els drets fonamentals dels ciutadans (títol I CE)

Els drets fonamentals

Article 10 CE

1. La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social.

2. Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix que s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i els acords internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya.

- Declaració Universal de Drets Humans (DUDH), 1948.
- Drets humans i drets fonamentals: diferència.
 - DDHH → conjunt de valors morals, relacionats amb la dignitat de la persona, establerts pel dret internacional i que se suposa que els OJ han de reconèixer i incorporar.
 - DDFF → drets subjectius reconeguts per la Constitució. Conseqüència: tutela judicial i vinculació al legislador.
- Diferència DDFF i la resta de drets subjectius de l'ordenament jurídic.

Els drets fonamentals

Estructura del títol I

Títol I. “Dels drets i deures fonamentals” (art. 10-55 CE)

- Art. 10 CE

Capítol 1r. “Dels espanyols i estrangers” (art. 11-13 CE)

Capítol 2n. “Drets i llibertats” (art. 14-38 CE)

- Art. 14 CE: Principi d’igualtat i no discriminació.

Secció 1a. “Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques (art. 15-29 CE).

Secció 2a. “Dels drets i deures dels ciutadans” (art. 30-38 CE).

Capítol 3r. “Dels principis rectors de la política social i econòmica” (art. 39-52 CE).

Capítol 4t. “De les garanties de les llibertats i drets fonamentals” (art. 53 i 54 CE).

Capítol 5è. “De la suspensió dels drets i llibertats” (art. 55 CE).

Anàlisi del contingut laboral de la Constitució

Anàlisi del Contingut laboral

1) Catàleg de drets

2) Garanties

Anàlisi del contingut laboral CE

Catàleg de drets laborals a la Constitució: constitucionalització del dret laboral

Tres nivells de protecció i tutela

A) Drets fonamentals i llibertats públiques (art. 14- 29 CE)

- De contingut específicament laboral:
 - ✓ Dret a la llibertat sindical (art. 28.1 CE)
 - ✓ Dret de vaga (art. 28.2 CE)
 - ✓ Dret al treball i als beneficis de la Seguretat Social dels condemnats a penes de presó (art. 25 CE)
- De contingut no específicament laboral:
 - ✓ Igualtat i no discriminació (art. 14 CE)
 - ✓ Llibertat ideològica (art. 16 CE)
 - ✓ Intimitat personal (art. 18 CE)
 - ✓ Llibertat d'expressió i informació (art. 20 CE)
 - ✓ Dret de reunió (art. 20 CE)
 - ✓ Participació política (art. 23 CE)
 - ✓ Dret a la tutela judicial efectiva (art. 24 CE)

Anàlisi del contingut laboral CE

Catàleg de drets laborals a la Constitució: constitucionalització del dret laboral

A) Drets fonamentals i llibertats públiques (art. 14- 29 CE)

➤ De contingut no específicament laboral:

En aquest sentit s'ha pronunciat el Tribunal Constitucional que insisteix reiteradament “*en la plena efectivitat dels drets fonamentals del treballador en el marc de la relació laboral, ja que aquesta no pot implicar, de cap manera, la privació de tals drets per als qui presten serveis en les organitzacions productives, que no són alienes als principis i drets constitucionals que informen el sistema de relacions laborals*” (STC 98/2000). És a dir, **la inserció del treballador en l'àmbit de direcció de l'empresari no implica en cap cas la privació dels drets que la CE li reconeix com a ciutadà** (STC 38/1981).

Anàlisi del contingut laboral CE

Catàleg de drets laborals a la Constitució: constitucionalització del dret laboral

B. Drets i llibertats no fonamentals (art. 30-38 CE)

- Art. 35 CE: El deure i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a una remuneració individual i familiar suficient i a la no discriminació per raó de sexe (concreció de l'art. 14 CE).
- Art. 37 CE: El dret a la negociació col·lectiva entre els representants dels treballadors i empresaris; i el dret de treballadors i empresaris a l'adopció de mesures de conflicte col·lectiu (a part del dret de vaga), entre els quals s'inclou el dret de tancament patronal.
- Art. 38 CE: Llibertat d'empresa. No laboral, però hi té influència.

Anàlisi del contingut laboral CE

Catàleg de drets laborals a la Constitució: constitucionalització del dret laboral

C. Principis rector i econòmics

➤ Capítol 3r: “sistemàtics” (art. 39-52 CE)

- ✓ Art. 40.1 CE: Els poders públics han de promoure les condicions favorables perquè hi haja progrés social i econòmic; Per a una distribució de la renda, tant a escala regional com personal, en el marc d'una política d'estabilitat econòmica. En especial, duran a terme una política orientada a la plena ocupació.
- ✓ Art. 40.2 CE: Fomentaran la formació i readaptació professional; Vetllaran per la seguretat i la higiene en el treball; Garantiran el descans necessari, mitjançant la limitació de la jornada i vacances retribuïdes.
- ✓ Art. 41 CE: Obligació de mantenir un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans, que garantisca l'assistència i prestacions socials davant situacions de necessitat, en especial, la desocupació; Llibertat de règims complementaris.
- ✓ Art. 42 CE: Protecció dels treballadors emigrants.
- ✓ Art. 43 CE: Dret a la salut
- ✓ Art. 49 CE: Política de previsió, tractament i rehabilitació de persones amb discapacitat.
- ✓ Art. 50 CE: Protecció de la tercera edat, mitjançant pensions adequades i serveis socials específics.

Anàlisi del contingut laboral CE

Catàleg de drets laborals a la Constitució: constitucionalització del dret laboral

C. Principis rector i econòmics

➤ Fora del Capítol 3r: “extrasistemàtics” (art. 129-131 CE)

- ✓ Art. 129 CE: La llei establirà les formes de participació dels interessats en la Seguretat Social i en l'activitat dels organismes públics la funció dels quals afecte directament la qualitat de vida o el benestar general.

Els poders públics promouran les diferents formes de participació en l'empresa, desenvolupament del cooperativisme i accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció (ap. 2).

- ✓ Art. 131 CE: Respecte de la planificació de l'activitat econòmica, preveu la col·laboració dels sindicats i altres organitzacions professionals, empresarials i econòmiques, col·laboració que es durà a terme a través d'un Consell.

Anàlisi del contingut laboral CE

D. Altres principis generals de la CE:

- Art. 14 CE: principi d'igualtat formal i prohibició de discriminació
 - *“Els espanyols són iguals davant la llei...”*
 - *“...sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social”*
- Art. 9.2 CE: principi d'igualtat real
 - *“Correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectius; remoure els obstacles que impedisquen o dificulten la seua plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social”.*
- Art. 9,3 CE
 - *La Constitució garanteix el **principi de legalitat**, la **jerarquia normativa**, la **publicitat de les normes**, la **irretroactivitat** de les disposicions sancionadores no favorables o restrictives de drets individuals, la **seguretat jurídica**, la **responsabilitat** i la **interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics**.*

Anàlisi del contingut laboral

1) Catàleg de drets

2) Garanties

Anàlisi del contingut laboral

Garanties → art. 53 CE

- Eficàcia o aplicabilitat directa o indirecta
- Garanties normatives
- Grau de protecció o tutela jurisdiccional

Anàlisi del contingut laboral

Eficàcia o aplicabilitat directa o indirecta

- Drets i llibertats reconeguts en el capítol 2n, siguen fonamentals o no (art. 53,1 CE):
 - “vinculen tots els poders públics” → eficàcia directa
 - No necessari desenvolupament legal, encara que sovint en tenen.
 - Pot ser exigit davant els poders públics (eficàcia vertical),
 - Pot ser exigit davant particulars (eficàcia horitzontal),
- Principis rectors capítol 3r
 - “només podran ser al·legats davant la jurisdicció ordinària d'acord amb el que disposen les lleis que els desenvolupen” (art. 53.3 CE) → requereixen un mínim de desenvolupament legal.
 - “El reconeixement, el respecte i la protecció dels principis reconeguts en el capítol III, informaran la legislació positiva, la pràctica judicial i l'actuació dels poders públics” (art. 53.3 CE) → una certa eficàcia o aplicabilitat immediata (possible recurs d'inconstitucionalitat).

Anàlisi del contingut laboral

Garanties normatives

- Drets i llibertats (fonamentals o no) i principis: han de ser regulats per llei
 - Art. 53.1 CE: “...Només per llei, que en tot cas n’haurà de respectar el contingut essencial, es podrà regular l’exercici d’aquests drets i d’aquestes llibertats...”
 - Art. 53.3 CE: “...podran ser al·legats... d’acord el que disposen les lleis que els desenvolupen”
- Drets fonamentals: només podran ser desenvolupats per llei orgànica (art. 81.1 CE).
- Competència estatal: art. 149.1.1 CE.
- Regulació: ha de respectar “*el contingut essencial*” (STC 11/81, FJ10):
 - Facultats o poders que fan que el dret es pugui reconèixer com a tal.
 - Contingut que permet que s’arribi a la funció atribuïda pel dret en qüestió.
- TC ha manifestat que cap dret és absolut, sinó que pot ser limitat per l’exercici d’altres drets o interessos constitucionalment protegits. Però les limitacions han de respectar el contingut essencial del dret. Exemple limitacions DDFE i contracte treball.
- Art. 35.2 CE → reserva legal estatut treballadors.

Anàlisi del contingut laboral

Tutela jurisdiccional

Per a tots els drets → 2 mecanismes de protecció

- Recurs ordinari davant la jurisdicció ordinària (art. 24 CE)
 - Principis (només si hi ha llei que desenvolupe).
 - Ordre jurisdiccional que corresponga (C,P,S,C-A).
 - Social: Llei 36/2011, de 10 d'octubre, de la Jurisdicció social (<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2011-15936>).
- Recurs o qüestió d'inconstitucionalitat (art. 53.1 CE) → art. 161.1.a CE.

Anàlisi del contingut laboral

Tutela jurisdiccional

Per als drets fonamentals. A més dels dos mecanismes anteriors (art. 53.2 CE):

- Recurs sumari i preferent davant la jurisdicció ordinària.

En paraules del mateix TC, "la preferència implica prioritat absoluta per part de les normes que regulen la competència funcional o despatx dels assumptes, per sumarietat, com ha posat en relleu la doctrina, no es pot acudir al seu sentit tècnic (ja que els processos de protecció jurisdiccional no són sumaris, sinó especials), sinó a la seua significació vulgar com equivalent a rapidesa "(STC 81/1992).

Art. 177-184 LJS

- Recurs d'empara constitucional → art. 161.1.b CE.

Anàlisi del contingut laboral

Tutela jurisdiccional

En síntesi:

- Mecanismes de tutela dels drets fonamentals (art. 14-29 CE).
 - Davant el Tribunal Constitucional:
 - Recurs d'empara constitucional.
 - Recurs o qüestió d'inconstitucionalitat.
 - Davant la jurisdicció ordinària:
 - Recurs ordinari.
 - Recurs sumari i preferent.
- Mecanismes de tutela de la resta de drets constitucionals (drets i llibertats i principis)
 - Davant el Tribunal Constitucional: recurs o qüestió d'inconstitucionalitat.
 - Davant la jurisdicció ordinària: recurs ordinari (els principis, només si hi ha una llei que els desenvolupa).

El model de jurisdicció constitucional

El model de jurisdicció constitucional

(recordatori: Funcions del TC)

- Control de constitucionalitat de les normes amb rang de llei (“Legislador negatiu”).
 - **Recurs d'inconstitucionalitat** (art. 161.1.a CE i 162.1.a).
 - **Qüestió d'inconstitucionalitat** (art. 161.1.a 163 CE).
 - **Control previ de tractats internacionals** (art. 95 CE).
- Protecció i tutela dels drets fonamentals i les llibertats públiques mitjançant el **recurs d'empara constitucional** (art. 161.1.b CE).
- Resolució de **conflictes de competència** territorials i control de la distribució de poder (art. 161.1.c CE i 161.2 CE).

El model de jurisdicció constitucional

Recurs d'inconstitucionalitat

- **Regulació:** 161.1.a i 162.1.a CE i art. 27 i ss. Llei Orgànica 2/1979, de 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional (LOTC; BOE núm. 239 de 05-10-79).
- **Objecte del recurs** (161.1.a CE) → “*disposicions normatives amb força de llei*”. Aclariment, normes susceptibles d'impugnació → Art. 27.2 LOTC.
- **Subjectes legitimats** (art. 162.1.a CE) → President Govern, 50 senadors o diputats, òrgans col·legiats executius de les CCAA, assemblees de les CCAA.
- **Efectes de la declaració d'inconstitucionalitat** → nul·litat total o parcial de la norma. Dels preceptes inconstitucionals i d'aquells que estiguen connectats o siguin conseqüència (art. 39 LOTC).

El model de jurisdicció constitucional

Qüestió d'inconstitucionalitat

- **Regulació:** 161.1.a i 163 CE i art. 35i ss. LOTC.
- **Objecte qüestió** (163 CE) → “*norma amb rang de llei*”. Aclariment: Art. 27.2 LOTC
- **Subjectes legitimats** (art. 163 CE) → òrgan judicial (jutges i magistrats) que estiga resolent un cas concret i considere que la llei aplicable pot ser inconstitucional. Pot ser d'ofici o a petició de part interessada (no vinculant). Ha de suspendre judici.
- **Efectes de la declaració d'inconstitucionalitat** → respecte a la STC, els mateixos. Respecte al cas que estava jutjant, ha de reprendre el procés judicial i aplicar o no la llei o norma amb rang de llei en qüestió, en funció del pronunciament del TC.

El model de jurisdicció constitucional

Recurs d'empara constitucional

- **Regulació:** 161.1.a i 163 CE i art. 41 i ss. LOTC.
- **Objecte del recurs:** versa no sobre lleis, sinó sobre les disposicions (com un reglament), actes jurídics, omissions o vies de fet dels poders públics, inclosos els actes o omissions dels òrgans judicials.

Drets emparables: art. 14-29 CE. No altres, excepte que hi haja connexió.

De manera directa enfront de poders públics; de **manera indirecta** enfront de particulars.

- **Subjectes legitimats** (art. 162.1.b CE): tota persona física o jurídica que invoque un interès legítim, així com el ministeri fiscal i el defensor del poble.
- **Efectes:** declaració de nul·litat del que s'ha impugnat, el reconeixement del dret i el restabliment del recurrent en el gaudi del seu dret.

Bibliografia

- *Derecho del Trabajo* (2016), 5ª edición (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.), Valencia: Tirant lo Blanch. Capítol 2n; també 4a edició (2014).
- *Derecho Constitucional Básico* (2016) (editor Castellà Andreu, J.M.), Barcelona: Ed. Huygens. Capítols 21 i 24.
- GARCIA-PERROTE ESCARTÍN, I (2017), *Manual de Derecho del Trabajo*, 7ª edición, Valencia: Tirant lo Blanch. Capítol 1r.

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 4. Les fonts del dret (II)

Índex del tema

1. Les normes internacionals i supranacionals
 - A. Tipologia
 - B. L'Organització Internacional del Treball
 - C. La Unió Europea
2. Les normes amb rang de llei
3. Els reglaments
4. El poder normatiu de les CCAA.

Les normes internationals i supranacionals

NNII i NNSS: Tipologia

- Existència de multitud de normes de contingut no exclusivament laboral:
 - Declaració Universal dels Drets Humans (1948)
 - Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966)
 - Pacte Internacional de Drets Socials, Econòmics i Culturals (1966)
 - Conveni Europeu per a la protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (1950)
 - Carta Social Europea (1961-1996)
 - Carta Comunitària dels Drets Socials Fonamentals dels Treballadors (1989)
 - Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000-2007).
- Amb eficàcia molt diversa. Moltes són “*soft law*”
 - Meres declaracions polítiques no obligatòries (DUDH, Carta DDFF UE, etc.)
 - Obligacions d'informar per part dels Estats als organismes que les dicten sobre la seua aplicació (pactes internacionals ONU, Carta Social Europea)
 - Actuacions judicials per les infraccions: Conveni Europeu de DDHH → Tribunal Europeu DDHH

NNII i NNSS: Tipologia

NORMES SÍ VINCULANTS

- **Normes Internacionals (NNII)** → Tractats internacionals ratificats pels Estats i, per tant, incorporats als ordenaments jurídics interns.
- **Normes Supranacionals (NNSS)** → aprovades per organització internacional a la qual s'ha cedit prèviament part de la sobirania estatal (per mitjà d'un tractat internacional).

NNII i NNSS: Tipologia

TRACTATS INTERNACIONALS

- Llei 25/2014, de 27 de novembre, de tractats i altres acords internacionals (BOE núm. 288 de 28-11-14).
- Definició (art. 2) → *acord subscrit per escrit entre Espanya i un altre o altres subjectes de dret internacional, i regit pel dret internacional, ja conste en un instrument únic o en dos o més instruments connexos i siga quina siga la seua denominació.*
 - Subjectes de dret internacional → Estats, organitzacions internacionals i altres ens internacionals que gaudeixen de capacitat jurídica per a celebrar tractats.
 - Poden ser → de caràcter bilateral o plurilateral.

NNII i NNSS: Tipologia

TIPUS DE TRACTATS INTERNACIONALS

1. Art. 93 CE → tractats pels quals s'atribueix sobirania
 - Mitjançant llei orgànica
2. Art. 94.1 CE → tractats que afecten determinats assumptes (l·listat)
 - Autorització prèvia de les Corts Generals
3. Art. 94.2 CE → els restants tractats o convenis
 - El Congrés i el Senat seran immediatament informats

NNII i NNSS: Tipologia

PROCEDIMENT D'APROVACIÓ DELS TRACTATS INTERNACIONALS

Arts. 11 i ss. Llei 25/2014

1. Negociació del text pel Govern.
2. Adopció i acord del text definitiu pels negociadors.
3. Firma per part dels representants de les parts.
4. Ratificació o manifestació del consentiment de l'Estat.
5. Publicació oficial.

NNII i NNSS: Tipologia

INCORPORACIÓ DELS TRACTATS A L'ORDENAMENT JURÍDIC INTERN

Article 96.1 CE

Els tractats internacionals subscrits vàlidament formaran part de l'ordenament intern una vegada hagen estat publicats oficialment a Espanya.

Article 1.5 Codi Civil

Les normes jurídiques contingudes en els tractats internacionals no seran d'aplicació directa a Espanya mentre no hagen passat a formar part de l'ordenament intern mitjançant la seua publicació íntegra en el Butlletí Oficial de l'Estat.

NNII i NNSS: Tipologia

EFICÀCIA INTERNA

- Respecte a la CE → posició “infra-constitucional”
 - Art. 95 CE → control de constitucionalitat previ.
 - Control de constitucionalitat posterior: qüestió o recurs d'inconstitucionalitat (27.2 LOTC).
 - Eventual declaració d'inconstitucionalitat → nul·litat interna i expulsió de l'OJ.
- Respecte a la resta de Lleis → posició “supralegal”
 - Especial resistència a aquestes (força passiva) → art. 96.1 CE “*Les seues disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els mateixos tractats o d'acord amb les normes generals del dret internacional*”.
 - Tractats en els quals intervé el legislador (art. 93 i 94.1 CE) → Poden suposar modificació o derogació de lleis (força activa).
 - En tot cas l'art. 31 Llei 25/2014 estableix un principi de prevalença: “*Les normes jurídiques contingudes en els tractats internacionals vàlidament subscrits i publicats oficialment prevaldran sobre qualsevol altra norma de l'ordenament intern en cas de conflicte amb aquestes, llevat de les normes de rang constitucional.*”

NNII i NNSS: Tipologia

NORMES INTERNACIONALS LABORALS

- Internacionalització del dret del treball
 - Qüestió social
 - Dúmping social
- Tractats bilaterals: freqüents sobre emigració i Seguretat Social
- Existència d'organismes internacionals que aproven normes laborals
 - OIT → NNII
 - UE → NNSS

L'OIT

- Organització Internacional del Treball: Tractat de Versalles (1919).
- Originàriament va formar part de la Societat de Nacions.
- Després de 2GM: organització independent.
- Des de 1946 Agència Especialitzada de l'ONU.
- Considera que la pau universal només es pot aconseguir mitjançant la justícia social.

L'OIT

COMPOSICIÓ I ESTRUCTURA

- Composició tripartida dels principals òrgans (CIT i CA).
- Òrgans:
 - Conferència Internacional del Treball (CIT): òrgan suprem i titular de la potestat normativa.
 - Consell d'Administració (CA): òrgan executiu (coordina les activitats i prepara el treball de la CIT).
 - Oficina Internacional del Treball: òrgan tècnic que fa funcions d'estudi, documentació i preparació de normativa. Funcionaris.

L'OIT

FUNCIONS

- **Funcions formatives:**

- Proporciona assistència tècnica als Estats membres a través de l'assessorament d'experts.
- Organitza conferències i reunions internacionals d'experts sobre matèries concretes.
- Desenvolupa una notable activitat editorial sobre aspectes laborals.

- **Funcions normatives: aprovació de normes internacionals:**

- Convenis de l'OIT: creen obligacions als estats una vegada ratificats.
- Recomanacions (no obligatòries):
 - Objectius sobre evolució normativa.
 - Desenvolupament conveni.
 - Interpretació o aclariment de conveni.
 - Matèria no suficient madura per a aprovar conveni.

L'OIT

PROCÉS D'ELABORACIÓ DE NORMATIVA. FASES:

1. Inclusió de la qüestió en l'ordre del dia de la CIT.
2. Discussió dels textos (“Doble discussió”):
 - Decisió sobre elaborar Conveni o Recomanació.
 - Debat sobre el projecte de Conveni o Recomanació.
3. Adopció de l'acord → majoria qualificada 2/3 CIT.
4. Ratificació (només Conveni OIT) → voluntària, però...
 - Obligació de sotmetre-ho a ratificació en 1 any.
 - En cas de no ratificar → ha d'informar sobre els motius i l'estat de la seua legislació sobre la matèria del Conveni.
 - Una vegada ratificat:
 - Convenis “autoexecutius” o “self-executing” → publicació BOE (art. 96 CE).
 - No suficientment complets o detallats → desenvolupament normatiu previ.

L'OIT

EFICÀCIA INTERNA

- Convenis OIT:
 - Una vegada ratificat i publicat al BOE → formen part de l'OJ. Obliguen els seus destinataris.
 - Rang de “super-llei” (supralegal).
 - Normes de caràcter mínim (art. 19.8 Constitució OIT).
- Recomanacions: no obligatòries.

MESURES DE CONTROL DEL COMPLIMENT

- Convenis: OIT:
 - Memòries periòdiques sobre mesures adoptades.
 - Convenis no ratificats: informe periòdic sobre l'estat de la legislació.
 - Reclamacions de les organitzacions sindicals i patronals davant el CA per incompliment dels Estats.
 - Queixes d'Estats contra Estats davant el CA per incompliment.
- Recomanacions: memòries elaborades pels Estats (no obligats a aplicar-les, però sí obligats a informar).

La Unió Europea

- Peculiaritat: Els Estats membres continuen sent nacions sobiranes, però que cedeixen part de la seua sobirania (deleguen part dels seus poders decisoris perquè les institucions comunitàries puguen prendre decisions per ells).
- Principals institucions:
 - Comissió Europea
 - Parlament Europeu
 - Consell de la Unió Europea
 - Tribunal de Justícia de la Unió Europea
 - Consell Europeu
- Organització supranacional en la qual Espanya s'ha integrat (art. 93 CE).
- Normes supranacionals o comunitàries directament aplicables a diferència de les NNII (Tractats Internacionals, normes OIT, etc.).

La Unió Europea

DRET COMUNITARI

- DRET ORIGINARI o PRIMARI → Tractats constitutius, de reforma (dissenyen la composició i funcionament de les institucions) i d'adhesió. Actualment, està essencialment condensat al Tractat de la Unió Europea (TUE) i al Tractat de Funcionament de la Unió Europea (TFUE).
- DRET DERIVAT o SECUNDARI → El produït per les institucions comunitàries (art. 288 TFUE). Es publiquen en el DOUE:
 - Reglaments
 - Directives
 - Decisions
 - Recomanacions
 - Dictàmens

La Unió Europea

DRET DERIVAT

- **REGLAMENTS** → són disposicions normatives.
 - De caràcter general (destinataris en matèria laboral: empreses, treballadors i AAPP).
 - Obligatòries.
 - Directament aplicables (des de la seua publicació en el DOUE).
- **DIRECTIVES** → són disposicions normatives.
 - De caràcter general (destinataris: Estats membres).
 - Obligatòries.
 - No immediatament aplicables → necessiten **TRANSPOSICIÓ** (estableix objectius, però deixa llibertat per a concretar els mitjans. Termini de transposició). Esgotat el termini de transposició:
 - Si no són transposades o transposades de manera incompleta o inadequada, i
 - són prou concretes per a no generar ambigüitat, gaudeixen de...
 - eficàcia vertical (exigibles enfront de l'Estat; pot desencadenar responsabilitats i indemnitzacions per danys),
 - no eficàcia horitzontal.

La Unió Europea

DRET DERIVAT

- Altres normes de la UE
 - DECISIONS
 - RECOMANACIONS
 - DICTÀMENS

La Unió Europea

EFICÀCIA DE LES NORMES COMUNITÀRIES

- Principi d'autonomia
- Principi d'efecte directe
- Principi de primacia
 - Significat: el dret comunitari desplaça el dret nacional, que resulta inaplicable en cas de conflicte.
 - Inclosa la Constitució.
 - Però PRIMACIA no és SUPREMACIA i no són incompatibles (Declaració del TC 1/2004, de 13 de desembre): primacia i supremacia són categories que es desenvolupen en ordres diferenciats.

La Unió Europea

TJUE

- Òrgan judicial UE (art. 251-288 TFUE). Garanteix l'aplicació uniforme de les normes comunitàries en tots els EEMM.
- Està format per un jutge de cada país membre i 11 advocats generals.
- Procediments:
 - Qüestions prejudicials → dubtes dels tribunals nacionals sobre la interpretació de normes comunitàries o si la normativa i pràctica nacional és conforme a la legislació de la UE.
 - Recursos d'anul·lació o d'il·legalitat → se sol·licita l'anul·lació de normes de la UE quan es considera que vulnereu els tractats de la UE o drets fonamentals.
 - Recursos d'incompliment o infracció → procediment contra els Governos per incomplir la legislació europea.
 - Recursos per omissió.
 - Recursos per danys i perjudicis.

Lleis i normes amb rang de llei

La llei en la Constitució

- No hi ha cap definició de “lleï” en la CE.
- Diversos tipus o categories:
 - Lleis → normes aprovades per les Corts Generals (lleis orgàniques i lleis ordinàries).
 - Normes amb rang (o força) de lleï → normes aprovades pel Govern però amb intervenció del Parlament (decret lleï i decret legislatiu).

La Llei en la Constitució

- Característiques generals que són comunes als diversos tipus:
 - Òrgan de procedència (matisació: decrets llei i legislatiu).
 - Procediment per a la seua aprovació.
 - Àmbit material → reserva legal o reserva de llei, però no reserva a favor d'altres normes.
 - Posició a l'ordenament jurídic, al sistema de fonts.

Procediment legislatiu

- 1) Iniciativa legislativa
- 2) Fase constitutiva o de tramitació
 - a) Elaboració i discussió
 - b) Aprovació
- 3) Fase de perfeccionament
 - a) Sanció
 - b) Promulgació
 - c) Publicació

Procediment legislatiu

1) INICIATIVA LEGISLATIVA → art. 87 CE

- Iniciativa governamental → projectes llei
 - Prioritat (art. 89.1 CE)
 - Consell de Ministres (art. 88 CE)
- Iniciativa parlamentària (diputats i senadors) → proposicions de llei.
- Iniciativa legislativa de les CCAA.
 - Directament, davant Taula del Congrés → Proposició de llei.
 - Indirectament, sol·licitant al Govern central projecte de llei.
- Iniciativa popular → proposició de llei + avals.
 - Matèries excloses: pròpies de llei orgànica, qüestions tributàries, matèries internacionals, prerrogativa de gràcia + reforma constitucional (166 CE).

Procediment legislatiu

2) FASE CONSTITUTIVA O DE TRAMITACIÓ

a) Elaboració i discussió

1. Iniciativa → Taula Congrés → Publicació BOCG
2. Termini esmenes + Comissió legislativa
3. Esmenes totalitat → Ple Congrés / Esmenes articulat → Comissió
4. Nomenament de ponència → informe final
5. Discussió per la comissió i elaboració de dictamen
6. Discussió del dictamen pel ple del Congrés

b) Aprovació (votació)

Procediment legislatiu

2) FASE CONSTITUTIVA O DE TRAMITACIÓ

- a) Elaboració i discussió
- b) Aprovació (votació)
 - 1. Al Congrés (majoria simple o absoluta): si es aprova...
 - 2. Al Senat (art. 90 CE): repeteix procediment elaboració i discussió; termini 2 mesos (o 20 dies projectes urgents). Opcions:
 - ✓ Aprovació per majoria simple → fi tramitació parlamentària.
 - ✓ Introduir esmenes per majoria simple → torna al Congrés.
 - ✓ Veto per majoria absoluta → torna al Congrés.
 - 3. Congrés
 - ✓ Esmenes → les accepta o no per majoria simple.
 - ✓ Veto → pot alçar el veto per majoria absoluta o majoria simple després de 2 mesos.

Procediment legislatiu

3) FASE CONSTITUTIVA O DE TRAMITACIÓ

- a) Sanció pel rei en 15 dies (91 CE).
- b) Promulgació.
- c) Publicació en el BOE.

Tipus de lleis: llei orgànica i llei ordinària

- a) Diferències materials.
- b) Diferències formals.
- c) Relació entre ambdós tipus de lleis.

Llei orgànica i llei ordinària

DIFERÈNCIES MATERIALS

▪ LLEI ORGÀNICA

- Matèries considerades summament importants.
- Només Corts Generals (no assemblees legislatives CCAA).
- Reserva de llei orgànica supòsits expressament previstos en la CE (art. 81.1 CE).
 - Desenvolupament DDFF i llibertats públiques (art. 14-29 CE).
 - Estatuts d'Autonomia.
 - Règim Electoral General.
 - Les altres previstes per la Constitució.
 - Defensor del poble (art. 54 CE), Poder Judicial (122 CE), Tribunal Constitucional (165 CE), tractats internacionals que cedeixen sobirania (93 CE), iniciativa popular (87.3 CE), etc.

▪ LLEI ORDINÀRIA → la resta.

Llei orgànica i llei ordinària

DIFERÈNCIES FORMALS

- LLEI ORGÀNICA
 - Art. 81.2 CE: “*majoria absoluta del Congrés en una votació final sobre el conjunt del projecte*”.
 - No del Senat, quan passe al Senat, el mateix procediment de l'art. 90.2 CE
- LLEI ORDINÀRIA → com la resta d'acords que no requereixen majoria qualificada, majoria simple (art. 79 CE).

RELACIONS ENTRE LLEI ORGÀNICA I LLEI ORDINÀRIA

- Jerarquia? → **NO**
- **Competència!!**

Altres disposicions normatives amb rang de llei

- Potestat normativa del Govern → potestat reglamentària.
- Però la CE li permet dictar actes “amb força de llei” amb caràcter excepcional (sota certes circumstàncies i condicions) i amb participació i/o control del Parlament (labor normativa conjunta Govern + Parlament).
- Dos tipus:
 - Decret llei.
 - Decret legislatiu.

Decret llei

- Què és?

Article 86.1 CE

En cas d'una necessitat extraordinària i urgent, el Govern podrà dictar disposicions legislatives provisionals que prendran la forma de decrets llei i que no podran afectar l'ordenament de les institucions bàsiques de l'Estat, els drets, els deures i les llibertats dels ciutadans regulats en el títol I, el règim de les CCAA ni el dret electoral general.

- Disposició legislativa del Govern que té 3 límits:
 - Límit circumstancial (supòsit habilitant) → necessitat extraordinària i urgent.
 - Control posterior pel Congrés (no autorització prèvia).
 - També controlable pel TC.
 - Límit material → no pot afectar una sèrie de matèries.
 - Límit temporal → caràcter provisional.

Decret llei

- Intervenció del Parlament.
 - Vigència: des del mateix dia de la seua publicació.
 - Però provisional: necessita la **convalidació** del Congrés:

Art. 86.2 CE

Els decrets llei hauran de ser sotmesos immediatament a debat i votació de la totalitat en el Congrés dels Diputats, convocat a aquest efecte si no estigués reunit, dins el termini dels trenta dies següents a la promulgació. El Congrés haurà de pronunciar-se expressament dins aquest termini sobre la convalidació o la derogació, per a la qual cosa el Reglament establirà un procediment especial i sumari.

- No participa el Senat.
- Aprovació: majoria simple (79 CE). Votació sobre la totalitat del decret llei (no pot introduir esmenes).
- En cas que siga convalidat, es pot tramitar com a projecte de llei pel procediment d'urgència (art. 86.3 CE).

Decret legislatiu

- Què és? → Norma jurídica amb rang de llei, emanada de l'executiu (Govern) en virtut d'una delegació expressa efectuada pel legislatiu (Parlament).
- Diferència amb decret llei:
 - Decret llei autoritzat per la CE; decret legislatiu autoritzat pel Parlament.
 - Moment d'intervenció del Parlament: decret llei control posterior; decret legislatiu autorització prèvia.

Art. 82.2 CE

La delegació legislativa haurà d'atorgar-se mitjançant una llei de bases quan tinga per objecte la formació de textos articulats o mitjançant una llei ordinària quan es tracte de refundre diversos textos legals en un de sol.

- La llei del Parlament per la qual es fa la delegació → llei de delegació (art. 82.6 i 84 CE). 2 tipus:
 - Llei de bases
 - Llei ordinària
- La norma resultant aprovada pel Govern → legislació delegada = decret legislatiu. 2 tipus
 - Text articulat
 - Text refós

Decret legislatiu

LLEI DE BASES → TEXT ARTICULAT

- Objecte: elaborar una nova normativa sobre una matèria o modificar l'existent.
- Llei de delegació (del parlament) → Llei de bases.
 - Ha de contenir els principis o directrius generals que seran respectats en la norma aprovada pel Govern.

Art. 82.4 CE

Les lleis de bases delimitaran precisament l'objecte i l'abast de la delegació legislativa i els principis i criteris que regiran el seu exercici.

Article 83 CE. *En cap cas podran, les lleis de bases:*

- a) Autoritzar la modificació de la mateixa llei de bases.*
- b) Facultar per a dictar normes amb caràcter retroactiu*

- Decret legislatiu (resultat, norma aprovada pel Govern) → text articulat.

Decret legislatiu

LLEI ORDINÀRIA → TEXT REFÓS

- Objecte: que el govern incorpore a un únic text legal diverses disposicions normatives disperses i fragmentades sobre una matèria per a aconseguir major claredat i seguretat jurídica.
- Llei de delegació (del parlament) → llei ordinària.

Art. 82.5 CE

L'autorització per a refundre textos legals determinarà l'àmbit normatiu a què es refereix el contingut de la delegació, i haurà d'especificar si resta circumscrita a la mera formulació d'un text únic o si inclou la de regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals que hagen de ser refosos.

- Decret legislatiu (resultat, norma aprovada pel Govern) → text refós.

Decret legislatiu

- Límits de la delegació per part del Parlament
 - No podrà delegar la regulació de matèries reservades a llei orgànica (art. 82.1 CE).
 - La delegació té un abast concret i determinat (art. 82.3 CE):
 - Ha d'atorgar-se de manera expressa (no implícita).
 - Per a una matèria concreta.
 - Fixant-se un termini determinat (no és una delegació per temps indefinit).
 - La delegació s'esgota amb la publicació del decret legislatiu.
 - El Govern no pot tornar a delegar en cap altra autoritat.
- El resultat (art. 85 CE) → decret legislatiu
 - *Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut dels treballadors.*
 - *Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei General de la Seguretat Social*
- Control TC (recurs o qüestió d'inconstitucionalitat)
 - Sobre llei de delegació o sobre decret legislatiu.
 - Contingut o forma.

Els reglaments

Els reglaments

- Art. 97 CE → el Govern “*exerceix... la potestat reglamentària d’acord amb la Constitució i les lleis*”. Dues conclusions o característiques bàsiques:
 - Titularitat de la potestat reglamentària: Govern (art. 98 CE) → president, vicepresidents, ministres. *Llei 50/1997, de 27 de novembre, del Govern*:
 - Consell de ministres (art. 5 LG)
 - Ministres en les matèries pròpies del seu departament (art. 4 LG)
 - President del Govern (art. 24 LG)
 - Posició del reglament dins del sistema de fonts
 - Subordinat a la CE.
 - La CE no reserva matèries per ser regulades per reglament (en canvi, si reserva legal).
 - Subordinat jeràrquicament a llei (“*d’acord amb ... les lleis*”).
 - No pot regular matèries amb reserva llei.
 - No pot regular matèries sense reserva constitucional però ja regulades per llei.
 - Posició respecte a resta de normes? (NNII; NNSS; convenis col·lectius...).

Els reglaments (tipus)

- En funció de l'òrgan que els dicta (forma):
 - Reial decret del President del Govern
 - Reial decret del Consell de Ministres
 - Ordre ministerial
- En funció de la matèria (contingut)
 - Reglaments jurídics
 - Reglaments interns o organitzatius (també anomenats administratius o d'organització administrativa)
- En funció de la seua relació amb la llei
 - Executius
 - Independents o autònoms
- En funció del seu origen
 - Estatals
 - CCAA
 - Locals (ordenances municipals)

Els reglaments (control jurisdiccional)

- Jurisdicció ordinària (art. 106.1 CE) → els tribunals controlen la potestat reglamentària
 - Tots els ordres (C, P, S, CA) → inaplicació.
 - Contenciós administratiu → declaració de nul·litat o il·legalitat.
- Jurisdicció constitucional
 - Conflictes competències.
 - Recurs d'empara si afecta drets fonamentals (art. 14-29 CE).

Reglaments en l'àmbit laboral

Art. 3.2 ET

“Les disposicions legals i reglamentàries s’han d’aplicar amb subjecció estricta al principi de jerarquia normativa. Les disposicions reglamentàries han de desenvolupar els preceptes que estableixen les normes de rang superior, però no poden establir condicions de treball diferents de les que estableixen les lleis que han de desenvolupar”.

- Només reglaments executius.
- A més, art. 35.2 CE.
- Però a vegades la llei habilita el reglament per a regular (art. 2 ET, relacions laborals especials; art. 34.7 ET jornades especials).

El poder normatiu de les CCAA

Sistema de fonts autonòmic

- Estatuts d'Autonomia.
- Lleis autonòmiques (normes de les assemblees legislatives CCAA).
- Disposicions a força de llei (decret llei i decret legislatiu).
- Reglaments (normes del Govern de les CCAA).

- Principis?
 - Internament → jerarquia.
 - Relacions amb normes estatals → competència.

Competència autonòmica en matèria laboral

- Competència exclusiva de l'Estat (art. 149.1.7 CE) → *“legislació laboral, sense perjudici de la seua execució per les CCAA”*
 - Terme “legislació” en sentit ampli:
 - Potestat legislativa.
 - Potestat reglamentària → reglaments executius o desenvolupament.
 - Per tant, CCAA → reglaments d'organització.
 - Terme “laboral” en sentit estricte:
 - Institucions jurídiques derivades del contracte de treball, individuals i col·lectives.
 - Per tant, CCAA → àmbit reduït → polítiques ocupació.

Bibliografía del tema 4

- AA.VV. (2016), *Derecho del Trabajo, 5ª edición* (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.), Valencia: Tirant lo Blanch. Capítulo 2º; También 4ª edición 2014.
- AA.VV. (2016), *Derecho Constitucional Básico* (editor Castellà Andreu, J.M.), Barcelona: Ed. Huygens. Capítulos 11, 12, 13 i 14.
- GARCIA-PERROTE ESCARTÍN, I (2017), *Manual de Derecho del Trabajo, 7ª edición*, Valencia: Tirant lo Blanch. Capítulo 1º.
- AA.VV. (2015), *Curso de derecho privado*, (Coord. Orduña, F.J.; Campuzano, A.B.), Valencia: Tirant lo Blanch, 18º edición. Capítulo 3º.

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 5. Les fonts del dret (III)

Índex del tema

1. Els convenis col·lectius com a font del dret del treball
2. El costum laboral, els principis generals del dret i altres fonts supletòries
3. El contracte de treball

Els convenis col·lectius com a font del dret del treball

Convenis col·lectius (CC): concepte i funció

- Art. 3.1.b) ET → font de les RRLL; font singular.
- Què és? → pacte entre empresa/una o diverses associacions empresarials + representació col·lectiva dels treballadors (representants unitaris o sindicat).
- Finalitat → regular el contingut dels contractes de treball; drets i obligacions dels representants dels treballadors; les relacions entre les parts signants.
- Per tant, és una norma pactada, acord lliurement adoptat per representants de treballadors i empresaris en virtut de l'autonomia col·lectiva.
- Doble naturalesa → “cos de contracte i ànima de llei” (Carnelutti).
- Posició en l'ordenament jurídic (principi de jerarquia).
- Funció tradicional: complementar o millorar. Encara que moltes vegades les lleis tenen caràcter dispositiu (ex. període prova art. 14 ET).
- Diferències amb les normes estatals.

Tipus de CC en funció del seu àmbit d'aplicació

- **L'àmbit personal:** Grups o categories de treballadors afectats pel conveni col·lectiu.
 - Tots els treballadors.
 - Convenis col·lectius franja.
- **L'àmbit funcional** pot ser:
 - CC d'empresa (o centre de treball o departament).
 - CC per a grups empresarials o pluralitat d'empreses.
 - CC de sector, subsector o branca d'activitat econòmica.
 - Acord interprofessional.
- **L'àmbit geogràfic:** espai geogràfic en el qual s'aplicarà el conveni (Estat, comunitat autònoma, província, municipi, etc.).
- **L'àmbit temporal** o durada del conveni col·lectiu.
- La conjugació d'aquests 4 àmbits dona lloc a diverses possibilitats.

Tipus de CC en funció de la seua eficàcia

- La naturalesa i l'eficàcia del CC depèn de dues variables:
 - Eficàcia jurídica
 - Eficàcia personal
- Eficàcia jurídica
 - Eficàcia jurídica normativa
 - Aplicació automàtica
 - Aplicació imperativa
 - Eficàcia jurídica contractual
 - No automàtica, requereix acord explícit.
 - No imperatiu, es poden pactar condicions peyoratives.
- Eficàcia personal
 - Eficàcia personal general o *erga omnes*
 - Eficàcia personal limitada

Tipus de CC en l'ordenament laboral espanyol

- L'article 37.1 CE → "*La llei garantirà el dret a la negociació col·lectiva laboral entre els representants dels treballadors i empresaris, així com la força vinculant dels convenis*".
- Desenvolupament legal títol III ET: estableix regles o requisits sobre qui pot negociar, què es pot negociar i com s'ha de negociar.
- TC → Els sindicats tenen dret a negociar encara que no complisquen aquests requisits (negociació col·lectiva, part del contingut essencial de la llibertat sindical – art. 28.1 CE– desenvolupat per la Llei orgànica de llibertat sindical –LOLS–; art. 2.2.d LOLS). Per tant, no tots els CC als quals fa referència l'art. 37 CE són els previstos en l'ET. 2 tipus:
 - CC estatutaris
 - CC extraestatutaris

Tipus de CC en l'ordenament laboral espanyol

CONVENIS COL·LECTIUS ESTATUTARIS

- Eficàcia jurídica normativa
 - Aplicació automàtica
 - Art. 3.1.b ET: «Els drets i obligacions que afecten la relació laboral es regulen: ... b) Pels convenis col·lectius».
 - Art. 82.2 ET els CC «regulen les condicions de treball i de productivitat».
 - Aplicació imperativa
 - Art. 3.1.c i 9.1 ET: les clàusules contractuals contràries al CC seran nul·les i substituïdes.
 - Altres implicacions de la seua eficàcia normativa:
 - Principi de modernitat (art. 86.4 ET).
 - Principi de publicitat (art. 9.3 CE i 2.1 Codi Civil) i principi “*iura novit curia*”.
 - Les accions empresarials contràries al CC seran infraccions i hi haurà sancions (LLISOS).
- Eficàcia personal general o *erga omnes* → Art. 82.3 ET: "Els CC regulats per aquesta llei obliguen a tots els empresaris i treballadors inclosos dins del seu àmbit d'aplicació i durant tot el temps de la seua vigència".

Tipus de CC en l'ordenament laboral espanyol

CONVENIS COL·LECTIUS EXTRAESTATUTARIS

- Eficàcia jurídica discutida
 - Els tribunals els reconeixen eficàcia jurídica contractual.
 - Regulats per normes contractació codi civil.
 - Posició en el sistema de fonts → el mateix lloc que contracte de treball.
 - Però...
 - S'incorpora automàticament al contracte dels subjectes obligats (afiliats a les organitzacions signants).
 - Per a aquests també tenen aplicació imperativa.
 - Per tant, en la pràctica tenen eficàcia jurídica normativa com els estatutaris. La diferència és que no afecta a tots els subjectes, només les parts signants i els treballadors afiliats a aquestes.
- Eficàcia personal limitada
 - Però si l'empresa està obligada, l'aplicarà a tots els seus treballadors.
 - Si els signants del CC per la part social són els representants unitaris dels treballadors (delegats de personal o comitè d'empresa), s'aplica a tots els treballadors.

Acords o pactes d'empresa

- Pactes d'empresa: acords negociats "entre l'empresa i els representants dels treballadors".
 - De caràcter substitutiu.
 - De caràcter modificatiu o derogatori.
 - És un tipus de negociació col·lectiva estatutària no sotmesa al procediment ET.
 - La mateixa naturalesa que CC que modifiquen.
- Acords de gestió.
- Acords plurals.

El costum laboral, els principis generals del dret i altres fonts supletòries

Costum laboral

El costum en el Codi Civil:

- Font del dret civil (comú) art. 1.1 Codi Civil.
- Norma creada per la mateixa comunitat mitjançant la reiteració de comportaments que es consideren socialment de necessària observança.
 - Element material → observança reiterada d'un comportament.
 - Element espiritual → convicció del seu caràcter obligatori.
- Requisits per a la seua aplicació (art. 1.3 Codi Civil) → *El costum només regirà en defecte de llei aplicable, sempre que no siga contrari a la moral o l'ordre públic, i que resulte provada.*
 - Caràcter supletori.
 - No contrari a la moral i a l'ordre públic (ordenament jurídic).
 - Que es puga provar (excepció al principi “*iura novit curia*”).

Costum laboral

El costum a l'ET:

- L'art. 3.1.d ET es refereix als «usos i costums locals i professionals».
- Paper molt reduït:
 - Ha de ser local i professional.
 - Paper supletori → art. 3.4 ET: *“Els usos i costums només s'apliquen en defecte de disposicions legals, convencionals o contractuals, a no ser que compten amb una recepció o remissió expressa”*.
 - Excepció: remissió o recepció expressa. En aquest cas ocupa la posició que té la font a què es remet o que la recull.
 - Prova → no principi *“iura novit curia”*.

PRINCIPIS GENERALS DEL DRET

- No previstos en l'art. 3.1 ET, però sí en l'art. 1 Codi Civil (supletori).
- Normes no escrites que es poden deduir de l'ordenament jurídic.
- Alguns de caràcter pròpiament laboral: principi d'estabilitat en l'ocupació, principi pro operari, principi de norma mínima, principi de condició més beneficiosa...
- Escassa aplicabilitat pràctica:
 - Molts d'aquests ja estan arreplegats en la CE i les lleis.
 - Altres, en desús.
 - I, en tot cas, tenen caràcter supletori: art. 1.4 Codi Civil: *Els principis generals del dret s'aplicaran en defecte de llei o costum, sense perjudici del seu caràcter informador de l'ordenament jurídic.*
- Sí que tenen rellevància pel seu “caràcter informador de l'ordenament jurídic” (aplicació i interpretació de normes).

FONTS SUPLETÒRIES

- Les disposicions del Codi Civil “s'aplicaran com a supletòries en les matèries regides per altres lleis” (art. 4.3 Codi Civil).

El contracte de treball

Concepte de contracte de treball (CT)

- L'Estatut no defineix CT, però es pot deduir de l'art. 1.1 ET que delimita l'àmbit d'aplicació de la disposició normativa.
- Art. 1.1. ET: "Aquesta Llei s'aplicarà als treballadors que voluntàriament presten els seus serveis retribuïts per compte d'altri i dins de l'àmbit d'organització i direcció d'una altra persona, física o jurídica, anomenada ocupador o empresari."
- És aquell pel qual una persona física (*treballador*), presta els seus serveis retribuïts a una altra, física o jurídica (*empresari*), a canvi d'una remuneració i sota la seua dependència.
- Té 5 notes característiques o elements definitoris. És un treball...
 - Caràcter personal
 - Voluntarietat
 - Retribució
 - Alienitat (per compte d'altri)
 - Dependència o subordinació

Funcions del CT

- **Funció constitutiva**
 - Art. 8.1 ET: es presumeix CT entre tot el que presta un servei dependent i per compte d'altri i qui rep la prestació (no és necessària l'existència de document contractual ni tan sols pacte verbal).
 - Art. 9.2 ET: encara que siga nul, el treballador té dret al salari pels serveis ja prestats.
- **Funció reguladora**
 - Art. 1255 Codi Civil el contracte és "lleï entre les parts"; art. 3.1 ET les RRLLE es regulen també per la voluntat de les parts.
 - Autonomia de la voluntat o autonomia individual com a font d'obligacions (no font del dret).
 - Limitacions a l'autonomia individual:
 - Principi jerarquia → no condicions menys favorables o contràries a llei o CC (art. 3.1 ET).
 - Serà nul totalment o parcialment si infringeix normes imperatives (art. 9.1 ET).
 - Indisponibilitat de drets (art. 3.5 ET).
 - Sí que pot disposar dels costums i establir condicions més favorables.
- **Funció aplicativa (indisponibilitat de drets; administració laboral; tutela jurisdiccional)**

Bibliografia

- *Derecho del Trabajo* (2016), 5ª edición (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.), Valencia: Tirant lo Blanch. Capítol 2n i 6è (en part); també 4a edició 2014.
- BELTRAN DE HEREDIA RUIZ, I. (2017), “Introducció al Dret del Treball”, en *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic consultat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/modul_4.html

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 6 Criteris d'aplicació de l'ordenament jurídic. Especial referència a l'ordenament jurídic laboral

Índex del tema

1. La determinació de la normativa aplicable
 1. El principi de jerarquia normativa
 2. El principi d'ordre normatiu
2. La interpretació de les normes
3. La jurisprudència
4. Especialitats en l'àmbit laboral
 1. El principi de norma més favorable
 2. La condició més beneficiosa d'origen contractual
 3. El principi "*in dubio pro operario*"

La determinació de la normativa aplicable

Determinació de la normativa aplicable

- Principi de jerarquia normativa
 - Principi d'ordre cronològic o ordre normatiu
 - Principi d'especialitat
 - Principi de competència
-
- Principi de norma més favorable

Principi de jerarquia normativa

- Art. 9.3 CE → “la constitució garanteix el principi... de jerarquia normativa”.
- Art. 1.2 Codi Civil → “no tindran validesa les disposicions que en contradiguen una altra de rang superior”.
- Art. 3.1 ET → enumeració de fonts.

Principi d'ordre normatiu

- També d'ordre cronològic, de successió normativa, de modernitat normativa...
- Successió de lleis (en sentit ample) → art. 2.2 Codi Civil:

“Les lleis només són derogades per altres posteriors. La derogació tindrà l'abast que expressament es dispose i s'estendrà sempre a tot allò que en la llei nova, sobre la mateixa matèria siga incompatible amb l'anterior. Per la simple derogació d'una llei no recobren vigència les que aquesta haguera derogat”.

- Successió de convenis col·lectius
 - Art. 86.4 ET: *“El conveni que succeeix a un anterior deroga en la seua integritat aquest últim, excepte els aspectes que expressament es mantinguen.”*
 - Art. 82.4 ET: *“El conveni col·lectiu que succeeix a un anterior pot disposar sobre els drets reconeguts en aquell. En aquest supòsit s'aplicarà, íntegrament, allò que s'ha regulat en el nou conveni.”*
- S'han de respectar els drets atorgats per la norma anterior? → NO; la regulació posterior pot ser més o menys favorable. Excepcions:
 - La norma posterior no pot tenir efectes retroactius si conté disposicions restrictives de drets.
 - La norma posterior (especialment CC) pot mantenir expressament drets ja adquirits → “clàusules de garantia personal”, “clàusules *ad personam*” o “clàusules de manteniment de drets adquirits”.

Principi d'especialitat

- Les lleis laborals són lleis especials i tenen preferència aplicativa enfront del dret comú (dret civil).
- Però tenen caràcter supletori sobre les qüestions o aspectes no expressament regulats (art. 4.3 Codi Civil).

Principi de competència

- Art. 149.1.7 CE → legislació laboral.

Principi de norma més favorable

Naturalesa jurídica de les normes

- Normes imperatives o de dret necessari absolut (exemples: arts. 26.4 i 32 ET)
- Normes de dret necessari relatiu
 - Dret necessari relatiu mínim (exemple: art. 27 –SMI–, 38 –vacances–, 34 –jornada–, etc.).
 - Dret relatiu màxim (no freqüents: límits salarials ocupats públics per LPGE).
- Normes de dret dispositiu (exemple: art. 14.1 ET període prova)

Principi de norma més favorable

- Art. 3.3 ET

“Els conflictes originats entre els preceptes de dues normes laborals o més, tant estatals com pactades, que han de respectar en tots els casos els mínims de dret necessari, s’han de resoldre mitjançant l’aplicació del que siga més favorable per al treballador vist en el seu conjunt, i en còmput anual, respecte dels conceptes quantificables”.

Arrel històrica, però escassa aplicabilitat pràctica.

La interpretació de les normes

La interpretació de les normes

- Principis comuns de l'ordenament jurídic → art. 3.1 Codi Civil:

“Les normes s'interpretaran segons el sentit propi de les seues paraules, en relació amb el context, els antecedents històrics i legislatius, i la realitat social del temps en què han de ser aplicades, atenent fonamentalment l'esperit i la finalitat d'aquelles.”

- Interpretació gramatical o literal → atenent el llenguatge i les expressions utilitzades.
- Interpretació contextual o sistemàtica → tenint en compte la coherència de la norma respecte a la resta de l'ordenament jurídic.
- Interpretació històrica → s'han de conèixer els antecedents o motius pels quals es va dictar la norma per a comprendre millor el seu sentit.
- Interpretació sociològica → tenir en compte el context social, econòmic i cultural del moment per a adequar la interpretació a la realitat social vigent (rellevant en normes molt antigues).
- Interpretació intencional o teleològica → criteri “fonamental”. Cal tenir en compte quina és la intenció del legislador, la seua finalitat en dictar-la.

La interpretació de les normes

- Criteri “*in dubio pro operario*”
 - Específicament laboral.
 - “*Entre dos o més sentits de la norma ha d’acollir-se aquell que en cada cas resulte més convenient per al treballador*” (DE LA VILLA).
 - Aplicable quant a la interpretació, no a l’apreciació dels fets o valoració de les proves.

La jurisprudència

La jurisprudència

- Potestat jurisdiccional (117.3 CE) → jutjar i fer executar els assumptes jutjats.
 - No creen dret, l'apliquen i l'interpreten.
 - Art. 1.7 Codi Civil: “*Els jutges i tribunals tenen el deure inexcusable de resoldre en tot cas els assumptes que coneguen, atenint-se al sistema de fonts establert*”.
- Norma = regulació general (supòsit fet) → ha de ser aplicada al cas concret mitjançant interpretació del jutge (subsumpció).
- Valor complementari → art. 1.6 Codi Civil: “**La jurisprudència** complementarà l'ordenament jurídic amb la doctrina que, **de manera reiterada**, establisca el **Tribunal Suprem** en interpretar i aplicar la llei, el costum i els principis generals del dret.”
 - Reiteració (2 o més pronunciaments en el mateix sentit o recurs d'unificació de doctrina).
 - Infracció de jurisprudència pot implicar recursos de suplicació i cassació.
 - Principi d'igualtat davant la llei → el mateix tribunal no pot aplicar la llei de manera desigual; diversos tribunals poden arribar a interpretacions diferents (correcció → recursos); els criteris poden variar motivadament.

La jurisprudència

- Sentències del Tribunal Constitucional → poden declarar la inconstitucionalitat de normes, però també donen criteris interpretatius vinculants per a la resta d'òrgans judicials.
- Tribunal de Justícia de la Unió Europea → (qüestions prejudicials) criteris interpretatius vinculants per als òrgans judicials dels Estats membres.

**Especialitats en l'ordre
laboral: condició més
beneficiosa d'origen
contractual i principi
d'indisponibilitat de drets**

**Condició més beneficiosa
d'origen contractual**

Condició més beneficiosa d'origen contractual (C+B)

- Funció reguladora del contracte de treball → possibilitat de pactar condicions laborals (art. 3.1.c ET).
- Condició més beneficiosa (configuració):
 - Naix sempre del contracte (acord de voluntats).
 - No tenen origen normatiu: principi de modernitat o cronologia en la successió temporal de normes (art. 2.2 Codi Civil). No hi ha principi d'irreversibilitat *in peius*.
 - Pot ser:
 - Acord bilateral o decisió unilateral empresari acceptada pels treballadors.
 - Acord individual, plural o col·lectiu.
 - Acord inicial o subscrit durant la vigència de la relació laboral.
 - Suposa una millora de les condicions regulades legalment i convencionalment.
 - Situacions evidents (exemple: major nombre de dies de vacances).
 - Altres no tan clares (exemple: manera de gaudir les vacances, possibilitat de fraccionar-les) → el benefici s'ha de contemplar des de la perspectiva del treballador.

C+B: Règim jurídic

- Incorporades al nexa contractual (consolidació) i obligatòries entre les parts.
- Perduren encara que es modifiqui el marc normatiu.
- Forma: llibertat de forma (art. 8.1 ET) → “*El contracte de treball es pot subscriure per escrit o de paraula*”. Possibilitats:
 - Pacte exprés, documentat per escrit → fàcil acreditació.
 - Pacte tàcit → igualment vàlides, però problema de prova. S’ha de demostrar que hi havia voluntat de l’empresari d’assumir el compromís. Indicis per a la seua prova:
 - Continuitat, reiteració i regularitat en el seu gaudi. I no...
 - La falta de reiteració, ocasionalitat.
 - Pacte o acord de vigència temporal.
 - No, quan la reiteració no mostri una voluntat inequívoca de l’empresari de concedir-la.
 - Quan està lligada al lloc de treball i les circumstàncies canvien.
 - Mera tolerància (difícil distinció respecte dels actes concloents).
 - Error excusable (difícil acceptació per la jurisprudència i ha de ser provat per qui l’al·lega).

C+B: límits al contingut

Article 3.1 ET. “Els drets i obligacions concernents a la relació laboral es regulen:

[...] c) Per la voluntat de les parts, manifestada en el contracte de treball, si el seu objecte és lícit, i sense que en cap cas es puguin establir, en perjudici del treballador, condicions menys favorables o contràries a les disposicions legals i convenis col·lectius esmentats abans.”

- Objecte lícit.
- Submissió a disposicions legals i convencionals:
 - No són admissibles les millores de normes de dret absolut o imperatiu i dret relatiu màxim.
- Respecte del principi d'igualtat i de no discriminació (art. 14 i 35.1 CE i 17 i 28 ET).
- Efecte de clàusules contractuals il·lícites i contràries a llei i conveni → nul·litat i substitució (9.1 ET).

C+B: modificació i extinció

- No suprimibles unilateralment per l'empresari ni per conveni col·lectiu (certa immunitat).
- Mecanismes supressió i modificació:
 - Novació contractual (mutu acord): regla general.
 - Procediment modificació substancial de condicions de treball (art. 41 ET).
 - Clàusula "*rebus sic stantibus*".
 - Absorció i compensació (art. 26.5 ET): neutralització per millores d'ordre normatiu.
 - Només respecte de condicions homogènies o anàlogues.
 - Opera sense necessitat de clàusula expressa.
 - Es pot pactar el caràcter no compensable o absorbible d'una condició més beneficiosa .

Principi d'indisponibilitat de drets

Indisponibilitat de drets

- Mecanisme per a assegurar l'exercici efectiu dels drets laborals (límit a l'autonomia individual).

Article 3.5 ET:

“Els treballadors no podran disposar vàlidament, abans o després de la seua adquisició, dels drets que tinguen reconeguts per disposicions legals de dret necessari. Tampoc podran disposar vàlidament dels drets reconeguts com a indisponibles per conveni col·lectiu.”

- Significat: transacció i renúncia.
- Àmbit temporal de la prohibició.
- Àmbit material de la prohibició.
 - Normes imperatives i de dret necessari mínim de llei i de conveni.
 - No afecta drets reconeguts en el contracte.

Bibliografia

- *Derecho del Trabajo (2016), 5ª edición* (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.), Valencia: Tirant lo Blanch. También 4a edición (2014).
 - Capítols 3 i 6

Elements jurídics bàsics per a les relacions laborals

Tema 7. Tutela administrativa i tutela judicial dels drets

Índex del tema

1. Tutela administrativa dels drets
2. Tutela judicial dels drets
3. La prescripció i caducitat dels drets. Línies generals

- **Necessitat control per al compliment de la normativa laboral**
 - Administració Pública laboral → inspecció, control i execució de la normativa laboral. Sancions enfront d'infraccions en matèria laboral.
 - Administració judicial → resolució de conflictes.

Tutela administrativa dels drets

Administració laboral

- Art. 149.1.7 CE: legislació laboral, sense perjudici de la seua execució per les CCAA = reglaments organitzatius → creació d'administració laboral autonòmica.
- Duplicitat òrgans de l'autoritat laboral
 - Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social
 - Òrgans centrals: 1) Ministre; 2) Secretaries d'Estat d'Ocupació, de Seguretat Social, d'Immigració i Emigració
 - Òrgans perifèrics: àrees de treball en les Delegacions de Govern Provincial
 - Òrgans autònoms (personalitat jurídica pròpia): FOGASA, SEPE, INSHT, INSS, ISM, TGSS...
 - Conselleries de les CCAA i els seus departaments (competències assumides pels seus Estatuts d'Autonomia). A la Comunitat Valenciana: la Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball.

Administració laboral

- Principals competències laborals (Estat o CCAA):
 - Convenis col·lectius estatutaris: registre, publicació...
 - Mediació, arbitratge i conciliació davant conflictes laborals.
 - Autorització per al treball de menors en espectacles públics.
 - Permisos de treball d'estrangers.
 - Recepció de comunicació d'obertura de centre de treball.
 - Autorització d'ETT i agències de col·locació.
 - Certes competències en matèria de prevenció de riscos laborals.
 - Concessió de prestacions del FOGASA.
 - Imposició de sancions administratives a empresaris i altres infractors...
 - Etc.

Inspecció de Treball i Seguretat Social

- Ratificació diversos Convenis OIT.
- Llei 23/2015, de 21 de juliol, ordenadora del sistema d'inspecció de treball i seguretat social (LIT).
- Funcionaris de l'Estat:
 - Cos superior d'inspectors de treball i seguretat social.
 - Subinspectors laborals (dues escales: ocupació i SS; seguretat i salut laboral).
- Principals funcions (art. 12 LIT):
 - Vigilància i compliment de la normativa laboral.
 - Assistència tècnica a empresaris, treballadors, AAPP i entitats i organismes de la Seguretat Social.
 - Arbitratge, conciliació i mediació.

Tutela judicial dels drets

Jurisdicció social

- Ordre jurisdiccional especialitzat en matèria laboral, tant conflictes individuals com col·lectius, i reclamacions de Seguretat Social i de responsabilitat enfront de l'Estat.
- Estructura:
 - Jutjats socials
 - Sala Social dels Tribunals Superiors de Justícia de les CCAA
 - Sala Social de l'Audiència Nacional
 - Sala Social del Tribunal Suprem

Prescripció i caducitat

Prescripció i caducitat

- Hi ha un temps hàbil per a exercitar o reclamar els drets laborals davant la justícia.
- Transcorregut el termini, els drets han PRESCRIT o CADUCAT, segons els casos:
 - Accions sotmeses a termini de PRESCRIPCIÓ.
 - Accions sotmeses a termini de CADUCITAT.
- Fonament: seguretat en les relacions jurídiques.
- Diferències:
 - Prescripció opera *ope exceptionis*. – Caducitat opera *ope legis*.
 - Prescripció: dies naturals. – Caducitat: dies hàbils.
 - Prescripció s'interromp. – Caducitat ni s'interromp ni se suspèn (hi ha una excepció).

Prescripció

- **Regla general (art. 59.1 ET)** → Les accions derivades del contracte de treball que no tinguen assenyalat termini especial prescriuran al cap d'un any de la seua terminació (terminació del contracte).
- **Regles especials**
 - Art. 59.2 ET → accions per a exigir percepcions econòmiques o compliment d'obligacions de tracte únic, que no puguen tenir lloc després d'extingit el contracte, el termini d'un any es computarà des del dia en què l'acció poguera exercitar-se.
 - Altres: en matèria de Seguretat Social, responsabilitat del FOGASA i infraccions empresarials.
- **Còmput** → no es descompten dies inhàbils (de data a data); comença l'endemà.
- **Interrupció de la prescripció**
 - Causes (art. 1973 Codi Civil):
 - Reclamació judicial (presentació de demanda, encara que després desistisca).
 - Reclamació extrajudicial (conciliació obligatòria prèvia: es reprèn des de la seua celebració o transcorreguts 30 dies de la presentació de la sol·licitud de conciliació preprocessal).
 - Acte de reconeixement del deutor.
 - Efectes: torna a començar el termini des del principi.

Caducitat

- Art. 59.3 i 4 ET dos supòsits de caducitat:
 - a) Reclamació o acció contra l'acomiadament i resolució de contractes temporals.
 - b) Impugnació de decisions empresarials en matèria de mobilitat geogràfica (trasllats) i modificacions substancials de condicions de treball.
- En els dos casos, 20 dies a comptar des de...
 - a) l'endemà de l'acomiadament o terminació del contracte;
 - b) l'endemà de la data de notificació de la decisió empresarial.
- Còmput: són dies hàbils i es descompten dissabtes, diumenges, festius (nacionals, autonòmics i locals en la seu de l'òrgan jurisdiccional), el 24 i el 31 de desembre.
- Ni s'interromp ni se suspèn. Excepció: suspensió per presentació de la sol·licitud de conciliació preprocessal prèvia obligatòria per acomiadament.
 - Efectes: es reprèn el termini –pels dies restants– des de l'endemà de la celebració de l'acte de conciliació o transcorreguts 15 dies hàbils sense que s'haja celebrat.

- En ambdós casos (prescripció i caducitat):
 - No computa el dia de la presentació de la demanda judicial ni de la sol·licitud de conciliació.
 - No computa el dia de la celebració de l'acte de conciliació.
 - La presentació de la demanda judicial pot efectuar-se fins a les 15.00 hores de l'endemà de la finalització del termini processal.

Bibliografia

- *Derecho del Trabajo (2016), 5ª edición* (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.), Valencia: Tirant lo Blanch. També 4a edició (2014).
 - Capítol 6: prescripció i caducitat
 - Capítol 25: tutela administrativa
 - Capítol 26: ordre social de la jurisdicció (ap. 1 i 3)

TEMA 1. L'ORDENAMENT Y LES NORMES JURÍDIQUES

1. L'ordenament jurídic2. Les normes jurídiques

Quan parlem de "norma jurídica", fem referència al particular, al concret, als elements individuals que formen el dret. Mentre que quan ens referim al "ordenament jurídic", fem referència al conjunt d'aquestes normes integrades en un sistema i a les relacions que s'estableixen entre elles, com parts d'un conjunt unitari que les engloba (un sistema).

Per exemple, podriem dir que l'ordenament és com un organisme cel·lular. Cada cèl·lula (norma) s'agrupa amb altres de les mateixes característiques formant diferents estructures cel·lulars (grups normatius) que, al seu torn s'interconnecten per generar el corresponent organisme.

1. L'ORDENAMENT JURÍDIC

1.1. Concepte d'ordenament jurídic

L'ordenament jurídic és el conjunt total i ordenat de normes, principis, valors i institucions vigents que regulen les accions i les relacions humanes en una determinada societat i moment històric. Ens referim al Dret objectiu, però de forma ordenada, tenint en compte els principis que ordenen les normes i les relacions que es donen entre si.

És necessari distingir dos expressions que de vegades s'utilitzen de forma indistinta: **Dret i Llei**. Tant dret com ordenament jurídic són un concepte més ampli que llei, ja que inclouen altres normes jurídiques a part d'aquesta. La llei és una norma jurídica dictada per l'autoritat competent, per qui ostenta la potestat legislativa, però l'ordenament té més normes a part de les lleis.

1.2. Característiques de l'ordenament jurídic

- a) Elements integrants de l'estructura: "conjunt total y ordenat de normes, principis, valors e institucions"

- **Normes** → les analitzarem a l'apartat següent (estructura, caràcters o propietats, tipus, etc.). Ara interessa, la forma en la que s'ordenen dins del conjunt. Bàsicament, hi ha 2 criteris:
 - ✓ Per la matèria → dona lloc a les distintes branques de l'ordenament jurídic (laboral, civil, etc.).
 - ✓ Per la competència dels poders productors i els operadors jurídics que les aproven (poder legislatiu, poder executiu, poder judicial y ciutadans/particulars –costums). La jerarquia d'aquests va a determinar el tipus de normes que poden produir, amb distint rang y jerarquia. Aquesta distinció dona lloc a les diferents Fonts de l'ordenament jurídic.

- **Valors jurídics** → aspiracions a aconseguir per la societat que queden plasmats al dret. Qualitats o conjunts de qualitats que es prediquen de certes coses, persones o accions que fan que siguin valorades i que es troben reflectits per les normes. Tot i que norma i valors no són el mateix. Les normes prescriuen conductes determinades, cosa que no fan els valors. Tanmateix, sí que podem dir que darrere de tota norma o sistema de normes hi ha també un valor o un conjunt de valors concrets. Hem vist que una de les funcions que el dret exerceix és la de promoure en la societat uns valors, interessos i objectius col·lectius determinats, de manera que tot el sistema jurídic acabe sent un reflex d'aquest conjunt d'interessos i valors. En una societat democràtica, aquest conjunt de valors i objectius socials compartits constitueix el fonament sobre el qual la comunitat jurídica basa el seu model específic de convivència. Per exemple, la pròpia Constitució diu a l'article 1.1 que "Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític".

- **Principis** → enunciats que expressen un criteri o estàndard a seguir, bé a l'hora d'aprovar les normes, bé a l'hora d'ordinar-les al sistema, d'interpretar-les, etc. Podem distingir:
 - ✓ Principis materials (exemple: principi d'igualtat, formal y material i no discriminació)
 - ✓ Principis formals: fan referència al mode de ser de l'ordenament jurídic, com han de plasmar-se les normes (exemple: principis de jerarquia normativa, legalitat, publicitat de les normes, etc.)

- **Institucions jurídiques** → conjunt de normes jurídiques que regulen un tipus de relació jurídica (exemple: matrimoni, compravenda, contracte de treball, etc.)

b) Els elements referits formen un “conjunt organitzat” → No és un simple agregat de normes, sinó que com a sistema orgànic i complet que és, tot ordenament jurídic té una pretensió d'unitat, de coherència i de plenitud.

- **Unitat:** L'ordenament jurídic té una estructura unitària en tant que totes les normes estan interconnectades o relacionades mitjançant relacions de coordinació i subordinació.
- **Coherència:** ha d'haver compatibilitat entre el que disposen les diferents normes, no poden previndre solucions o conseqüències incompatibles (“**antonímies**”), i en cas d'haver conflictes entre elles, el sistema ha de preveure una sèrie de principis o criteris per a resoldre la incompatibilitat (principis de jerarquia normativa; principi de successió en el temps de normes –també anomenat cronològic o de modernitat-; principi d'especialitat; i principi de competència).
- **Plenitud:** de la mateixa manera, l'ordenament ha de donar solució o resposta a tots els casos o conflictes que es puguin presentar, per garantir la seguretat jurídica. Això no vol dir que existisca sempre una norma que tinga una solució concreta per a cada cas. De vegades hi ha “llacunes jurídiques”. Per això han d'existir uns mecanisme que permeten la “integració” d'aquests buits de regulació (bé acudint a fonts supletòries o mitjançant la interpretació anàloga)

1.3. Les branques de l'ordenament jurídic

Amb l'expressió branques del dret ens estem referint a determinades àrees més o menys homogènies de regulació jurídica sobre sectors individualitzats de la vida social que requereixen un tractament específic. Són grups de normes que tenen principis comuns que els doten d'autonomia enfront d'altres. Es poden classificar de diverses formes:

- Dret públic i dret privat: és la classificació més extensa
 - ✓ El Dret públic és el conjunt de normes destinat a regular l'organització dels poders públics i les relacions entre els diferents ens públics i entre aquests i els particulars, sempre que actuen en la seua condició

d'òrgan revestit de poder públic perquè actua peseguint l'interés general (exemple: si l'administració realitza l'expropiació d'un terreny o sanciona a un ciutadà actua com a poder públic, mentre que si lloga un immoble a un particular actua com a subjecte privat). Les característiques principals de les normes de dret públic són:

- Estan inspirades en l'interés de la comunitat, l'interés general.
 - Les parts estan en relació de desigualtat, per la superioritat de l'administració front als particulars (autotutela declarativa i executiva)
 - Són normes de dret necessari absolut o imperatiu
 - Les branques de l'ordenament que formen part d'aquest grup són: el Dret Constitucional, Administratiu, Penal, Processal, Financer i Tributari, i el Dret Internacional Públic.
- ✓ En canvi, el dret privat regula les relacions entre particulars. Característiques principals:
- Estan inspirades en l'interés en la persona
 - Existeix igualtat entre les parts o, al menys, formalment (exemple de relació no igualitària: empresari- treballador)
 - Concedeixen un ampli àmbit d'actuació a l'autonomia privada (capacitat de pactar entre les parts, és a dir, de celebrar contractes).
 - Són branques del dret privat: el Dret Civil, Mercantil i Internacional Privat. Es diu que el Dret del Treball té caràcter mixt, doncs part del mateix pertany al dret privat (normes que regulen la relació empresari-treballador) i part al dret públic (dret de la seguretat social, negociació col·lectiva, etc.). No obstant, la major part de la doctrina l'inclou dins del dret privat.
- Dret intern i dret internacional: en funció de si regeix o no dins d'un Estat o regula relacions entre subjectes internacionals (entre Estats o individus de diferents Estats)
 - Dret escrit (o positiu) i dret consuetudinari.

En qualsevol cas, les branques de l'ordenament jurídic són les següents:

- Dret constitucional: conjunt de normes, encapçalades per la mateixa Constitució, que regulen les institucions jurídiques fonamentals que

defineixen el model d'Estat, relatives a l'organització i l'exercici del poder polític i als drets i llibertats bàsiques dels ciutadans

- Dret civil: són normes que tenen per objecte la regulació d'aspectes relacionats amb les persones en general, sense atendre a cap condició en particular de la persona, els drets que li corresponen com a tal i les relacions derivades de la seua integració en la família i com a titular d'un patrimoni dins de la comunitat (exemple: el naixement, la capacitat d'obrar, el matrimoni, el patrimoni, la seua gestió i successió patrimonial, les obligacions i contractes civils, etc.).
- Dret mercantil: regula relacions jurídiques pròpies dels empresaris i comerciants, entre ells, i entre ells i els consumidors (exemples: requisits per a constituir-se com a empresari, contractes mercantils, defensa de la competència, concurs de creditors, etc.). La seua raó de ser es troba en les peculiars necessitats que presenta l'activitat comercial, com són l'exigència d'una forta protecció del crèdit i de rapidesa i la seguretat en les operacions.
- Dret eclesiàstic: conjunt de normes dictades per l'Estat sobre matèria eclesiàstica, tant si es tracta d'aspectes relatius a la religió catòlica o d'altres confessions. És a dir, regula les relacions Estat-Església, a diferència del Dret canònic, que regula les relacions entre els subjectes que decideixen formar part de l'església catòlica (batejats).
- Dret administratiu: regula l'organització i funcionament dels òrgans de l'Estat, (en sentit ample, també CCAA, locals i els seus ens públics), i les seues relacions amb els particulars.
- Dret financer i tributari: regula l'activitat financera de l'Estat i els altres ens públics (tributs, impostos, etc.). Les funcions assumides per un Estat social, com és el cas del nostre, generen necessàriament despeses i la consegüent necessitat d'obtenir recursos amb els quals afrontar aquestes despeses.
- Dret penal: branca del dret referent als delictes i a les seues penes, i a altres mesures preventives o reparatòries que són la seua conseqüència. Regula la potestat punitiva de l'Estat (ius puniendi), és ad ir, el poder de sancionar d'aquest, de manera que es tracte d'un poder limitat i sotmès a la llei.
- Dret del Treball: són el conjunt de normes que regulen les relacions que es creen amb ocasió del treball dependent i per compte aliè, tant des d'una perspectiva individual (relació treballador-empresari; contracte de treball) com col·lectiva (institucions representació col·lectiva dels treballadors,

negociació col·lectiva, conflictes col·lectius, etc.). Així, com la relació entre el treballador i la seguretat social que sorgeix com a conseqüència del treball.

- Dret processal: Si una de les funcions del dret és proporcionar normes de conducta que possibiliten una convivència pacífica, les mateixes no seran sempre suficients per evitar el conflicte. Per tant, seran necessàries altres normes que disciplinen la resolució jurisdiccional dels conflictes entre subjectes a través de mecanismes institucionalitzats i procediments regulats.
- Dret internacional públic i privat: el dret internacional públic és aquell que s'ocupa de les relacions jurídiques entre Estats i que se sol articular a través de Tractats i convenis internacionals. El dret internacional privat s'ocupa de resoldre dues qüestions bàsiques: quin dret aplicar i quins tribunals seran competents quan en un conflicte apareixen implicats subjectes de diferents Estats

2. NORMA JURÍDICA

2.1. Concepte:

Es l'element individual del sistema. Són un conjunt de regles de conducta que disciplinen el comportament de les persones i faciliten la convivència gràcies al seu caràcter obligatori. No obstant, cal distingir norma jurídica de disposició normativa. Aquesta, és text que emana de l'autoritat competent i que conté normes (exemple: hi ha normes laborals –normes jurídiques- contingudes en lleis, reglaments, convenis col·lectius... –disposicions normatives-). Normalment, una disposició normativa conté diverses normes jurídiques (exemple: l'Estatut dels Treballadors conté normes sobre vacances, salari, temps de treball, acomiadaments, etc.)

2.2. Estructura de la norma jurídica

Tota norma jurídica està formada per dos elements:

- El **supòsit de fet**: situació fàctica, formulada en forma d'hipòtesi o condició; pot consistir en un acte o comportament humà, en un fet natural o en una altra situació digna de regulació jurídica. Quan en la realitat social es presente el supòsit de fet, la norma resultarà aplicable.

- La **conseqüència jurídica**: és la resposta de l'ordenament a la realització del supòsit de fet previst. El contingut pot ser divers: pot consistir en un tractament aflictiu (sanció) o en l'atribució de facultats o poders jurídics (dret subjectiu).

Exemple → article 315 del Codi Penal: “*Seran castigats amb les penes de presó de sis mesos a dos anys o multa de sis a dotze mesos –conseqüència- els que, mitjançant engany o abús de situació de necessitat, impediren o limitaren l'exercici de la llibertat sindical o el dret de vaga*” –supòsit de fet-. Com es pot veure, no sempre apareix el supòsit de fet i després la conseqüència.

2.3. Característiques o propietats de la norma jurídica:

Totes les normes tenen les següents característiques:

- Imperativitat o obligatorietat → perquè tota norma estableix un mandat, una prohibició o el reconeixement d'una facultat que constitueix una obligació per a una altra part.
- Generalitat i abstracció → la norma es manifesta mitjançant enunciats de caràcter general dictats per a supòsits de fet abstractes i no per a regular casos concrets ni dirigits a cap persona en particular. Més bé, pretén regular totes aquelles accions que tinguen el contingut que la norma descriu. Això contribueix a la certesa del dret, que és la base de la seguretat jurídica: sabem que, sempre que es done la mateixa situació de fet, les conseqüències jurídiques també seran sempre les mateixes.
- Coercibilitat o coactivitat → es la possibilitat de que la norma jurídica no es complisca voluntàriament i s'haja de posar en marxa mecanismes i instruments previstos per a garantir la seua efectivitat.

No obstant, com es va comentar al tema introductòri, hi ha part de la doctrina científica que també considera que les normes tenen altres propietats:

- Justícia → aliniació amb els principis i valors socials predominants.
- Alteritat → (del llatí “alter”, l'altre) regeix la conducta d'una persona només en la mesura que pot afectar a altres.
- Bilateralitat → reconeix drets i obligacions

2.4. Tipus de normes jurídiques:

Son diversos els criteris de classificació de les normes, entre ells:

- Segons el seu objecte de regulació, poden ser:
 - ✓ Normes primàries → són les que tenen la funció d'orientar la conducta, és a dir, les que prescriuen directament com han d'actuar o poden actuar els seus destinataris, és a dir, què han de fer o no han de fer obligatòriament o com es poden comportar davant determinades situacions (Exemple: art. 39.3 CE).
 - ✓ Normes secundàries → aquelles que no estan dirigides a regular cap conducta, sinó que es refereixen –directament o indirectament– a altres normes. Es limiten a definir conceptes jurídics, estableixen com s'organitzen les institucions, preveuen quins òrgans tenen competència per a crear determinades normes, etc. És a dir, possibiliten el funcionament intern de tot el sistema jurídic. Són "normes sobre les normes" (exemple: art. 81.2 CE).
- Segons el tipus de mandat que continguen (totes són primàries):
 - ✓ Normes d'obligació → les que ordenen expresament alguna cosa o imposen l'observància de certs requisits per a realitzar un acte (exemple: arts. 19.2 i 4 ET)
 - ✓ Normes prohibitives → les que impedeixen o neguen la possibilitat de fer alguna cosa (exemple: art. 6 ET).
 - ✓ Normes permissives → les que toleren alguna cosa o reconeixen o declaren un dret (exemple: art. 23.1.a ET).
- Per la seua eficàcia front a la voluntat de l'individu:
 - ✓ Normes imperatives o absolutes → imposen una conducta determinada independentment de la voluntat de l'individu. Son tant les normes d'obligació com les de prohibició anteriors. És a dir, no són meres recomanacions que podem seguir o no, sinó que van destinades a orientar la conducta del destinatari perquè actue d'una determinada manera. A més, no hi ha possibilitat de que les parts pacten part del seu contingut (exemple: art. 8.2 ET)
 - ✓ Normes dispositives → obliguen només quan no existeix una voluntat expressa dels subjectes de pactar un altra cosa. Si les parts autorregulen un determinat aspecte, prevaleix sobre la regulació prevista en la norma (exemple: art. 14 ET).
- Segons la condició del destinatari:

- ✓ Normes de dret comú → són les dictades per a la totalitat de les persones, coses o relacions jurídiques al dret civil (exemple: edat per a contractar amb caràcter general: majoria edat).
- ✓ Normes de dret especial → són dictades per a una determinada classe de persones, coses o relacions jurídiques, per existir especialitats o peculiaritats que exigeixen una regulació específica i diferenciada de les normes del dret comú (exemple: edat per celebrar un contracte de treball: 18 o 16 amb consentiment pares)

El Dret civil es la part general del dret privat mentre que la resta de branques són especials. És el “nostre primer cos legal” i conté, per aquest motiu, normes aplicables de manera general a totes les branques del ordenament jurídic. Per aquesta raó es considerat dret comú i té caràcter supletori, és a dir, s’aplica quan falta una norma específica que regule una determinada qüestió (article 4.3 Codi Civil). Però en canvi, en virtut del principi d’especialitat, si una matèria està regulada tant pel dret comú com l’especial (exemple: els contractes), la norma especial té preferència aplicativa.

- Segons el temps de duració:
 - ✓ Normes permanents → les que no tenen predeterminada la seua vigència, perquè s’aproben per a regular necessitats permanents i, per tant, fins que una norma posterior no les prive de vigència per mitjà de la derogació, subsisteixen.
 - ✓ Normes transitòries o temporals → les que tenen duració merament temporal, ya siga per a satisfer una necessitat circumstancial o per a facilitar el pas de la antiga regulació a la nova (exemple: lleis de pressupostos generals de l’Estat).
- Segons la seua finalitat:
 - ✓ Normes substantives o materials → aquelles que tenen una finalitat pròpia y subsistent per sí mateixa (exemple: normes laborals sobre les causes de l’acomadament i els requisits formals que ha de seguir l’empresari per a acomiadar).
 - ✓ Normes adjectives o procedimentals → les que faciliten els mitjans per a que es complisquen les normes materials (exemple: normes processals que diuen com accedir a l’ordre social de la jurisdicció per a reclamar contra un acomiadament perquè es considera improcedent o nul).

2.5. Eficàcia de les normes jurídiques:

L'estudi de l'eficàcia o grau d'aplicabilitat i exigibilitat de les normes requereix analitzar 3 variants:

- Eficàcia territorial: les normes s'apliquen als subjectes de l'àmbit geogràfic per al qual s'han aprovat, en funció de la competència de l'autoritat que les aprova. Per tant, les normes aprovades pels poders normatius de les CCAA només tindran efecte al seu territori, en canvi, les aprovades pels poders normatius de l'Estat, en tot el territori nacional.
- Eficàcia personal: fa referència als destinataris de la norma. Cal distingir:
 - ✓ Qui les ha de complir: són els subjectes obligats al seu compliment, qui ha de realitzar o no realitzar la conducta que prescriu la norma. En aquest sentit, cal fer referència a l'article 6.1 del Codi Civil que diu que "*la ignorància de les lleis no excusa del seu compliment*". Per tant, tot i que els obligats no coneixen la regulació continguda en la norma, s'aplicaran les seues conseqüències si es dona el supòsit de fet.
 - ✓ Qui les ha d'aplicar: es refereix als funcionaris públics, en especial, jutges i magistrats. En aquest cas, sí hi ha una obligació de conèixer les normes jurídiques. És a dir regeix el principi de "*iura novit curia*" (el jutge coneix el dret). Aquest principi no afecta a les normes consuetudinàries ni al dret estranger (tractats internacionals no ratificats per Espanya).
- Eficàcia temporal o vigència: fa referència al moment en que la norma és vàlida i exigible, que abarca des del seu naixement o entrada en vigor fins que perd vigència o és derogada. És una qüestió de gran transcendència, ja que les normes únicament s'apliquen als fets i situacions regulats durant la seua vigència, el que fa que siga absolutament necessari establir clarament quins han de ser els moments d'inici i fi de'aquesta.
 - ✓ Entrada en vigor: es produeix des de la seua publicació en el Butlletí Oficial que corresponga en virtut del art. 9.3 CE que garanteix la publicitat de les normes (principi formal de publicitat). En aquest sentit, s'ha de tindre en compte l'art. 2.2 del Codi Civil: "*Les lleis entraran en vigor als vint dies de la seua completa publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat», si en elles no es disposa una altra cosa*". Normalment, l'entrada en vigor ve regulada per una disposició final de la norma. Però, en qualsevol cas, es podran donar les següent situacions:

- Que no diga res: entra en vigor als 20 dies, en un moment posterior a la publicació.
- Que regule expressament la entrada en vigor, però en tot cas, siga un moment posterior a la publicació (exemple, a partir de l'1 de gener o als 3 mesos de la publicació). En un cas i en altre, el període existent entre la publicació i l'entrada en vigor s'anomena "vacatio legis".
- Que regule expressament la entrada en vigor i aquesta es produïska el mateix dia de la publicació.
- Que regule expressament la entrada en vigor i els seus efectes es projecten a un moment anterior a la publicació. És el que s'anomena "efecte retroactiu". En aquest cas s'ha de tindre en compte diverses coses:
 - L'art. 2.3 del Codi Civil estableix que *"les lleis no tindrán efecte retroactiu si no es disposa el contrari"*. Es a dir, es una norma general per a garantir el principi de seguretat jurídica, pero té caracter supletori.
 - L'art. 9.3 CE garanteix *"la irretroactivitat de les disposicions sancionadores no favorables o restrictives de drets individuals"*. És a dir, estarà prohibit aprovar normes amb caràcter retroactiu en aquestos dos casos:
 - ❖ Disposicions sancionadores no favorables → en relació amb art. 25.1 CE *"Ningú pot ser condemnat o sancionat per accions o omissions que en el moment de produir-se no constitueixin delictes, falta o infracció administrativa, segons la legislació vigent en aquell moment"*.
 - ❖ Que suprimeixen o restringeixen drets.
- ✓ Pèrdua de vigència: les normes jurídiques que no tenen caràcter temporal o transitori regeixen de forma indefinida fins que siguen derogades, la qual cosa pot produir-se (art. 2.2 C.C.):
 - Expresament → Mitjançant altra norma jurídica posterior d'igual o superior rang. En aquest sentit, l'art. 2.2. C.C. assenyala en el seu incís inicial: *"Les lleis només es deroguen per altres posteriors. La derogació tindrà l'abast que expressament es dispose..."*. És a dir, pot ser una derogació:
 - Total → si la nova norma priva de tots els efectes a l'anterior.

- Parcial → si manté la vigència de determinades matèries.
- Tácitament → encara que no haja sigut derogada de forma expressa, resultarà desplaçada en tot el que resulte incompatible amb la nova norma jurídica, posterior i d'igual o superior rang. El mateix art. 2.2 C.C. continua dient: "... i s'estendrà (la derogació) sempre a tot allò que en la Llei nova, sobre la mateixa matèria, siga incompatible amb l'anterior. "

A més, el mencionat precepte finalitza diguent que "per la simple derogació d'una llei no recobren vigència les que aquesta haja derogat"

BIBLIOGRAFIA:

AAVV (1997), *Introducción a la Teoría del Derecho* (coord. De Lucas, J.), 3ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1 a 3, pp. 25-98.

AAVV (2010), *Introducción a la Teoría del Derecho* (coord. Gayo Santa Cecilia, M.E. Y Muñoz de Baena Simón, J.L.), Madrid: Ed. UNED, cap. 1 a 3, pp. 19-78

AA.VV. (2015), *Curso de Derecho Privado* (dir. Orduña, F.J. Y Campuzano, A.B.), 18ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1 y 2, pp. 25-66.

ARNAU MOYA, F. (2012), *Derecho Civil I*, Castellón: Universitat Jaume I. Open Course Ware, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de [file:///C:/Users/yablan.DERTRA3/Downloads/Civil%20I%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/yablan.DERTRA3/Downloads/Civil%20I%20(1).pdf)

FABRA ABAT, P. (2017), "Què és el dret?", en AA.VV. *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/index.html

VILLALBA ZABALA, A. (2011), *Introducción al Derecho*, Cantabria: Universidad de Cantabria. Open Course Ware, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de <https://ocw.unican.es/course/view.php?id=113>

TEMA 2. L'ESTAT

1. L'organització política de l'Estat. Els poders de l'Estat: poder legislatiu, poder executiu i poder judicial.2. L'organització territorial de l'Estat

0. INTRODUCCIÓ

Hem assenyalat que una de les característiques més rellevants del dret és la seua coercitivitat o obligatorietat, i això és gràcies al fet que el seu compliment és garantit pel poder de l'Estat. Podem dir que l'Estat concentra i monopolitza el poder polític a través del dret, ja que és el principal productor de normes jurídiques i, a més, garanteix el seu compliment. Però al mateix temps necessita el dret per a legitimar el seu propi poder. El poder de l'Estat només es pot considerar legítim en tant que és un poder sotmès també a les lleis.

Un Estat és una comunitat establerta en un territori i dotada d'una organització política sobirana i legítima. És a dir, disposa de 3 elements: 1r) un territori o espai físic delimitat per fronteres; 2n) un poble o comunitat social que hi resideix de manera estable, units per vincles de nacionalitat (vincles tant culturals com materials que fan que els membres es consideren diferents dels d'altres agrupacions similars); i 3r) un poder polític sobirà i legítim per a organitzar la convivència dels seus membres. La sobirania és la qualitat d'una organització política d'exercir el poder dins del seu territori per a mantenir la pau i l'ordre a través dels mitjans que proporciona l'ordenament jurídic (perspectiva interna), sense que estiga sotmès a cap altre poder estranger superior, és a dir, és independent (perspectiva externa). I la legitimitat significa que a més de disposar el poder per a obligar els seus membres (ciutadans), aquests reconeixen i accepten voluntàriament l'esmentat poder perquè el consideren justificat i necessari. De manera que qui l'exerceix, ho fa en nom i representació del poble, amb la finalitat de garantir els seus drets i llibertats i per a aconseguir l'interès comú. Ara bé, avui en dia es considera que perquè el poder polític siga legítim, ha de ser també democràtic.

La norma per la qual els ciutadans es constitueixen en comunitat jurídic-política, és a dir, en Estat, i acorden regular la seua convivència seguint uns determinats principis o valors, s'anomena Constitució. Podem definir una Constitució com un

conjunt de normes escrites o consuetudinàries amb dos objectius: 1r) regular i definir les institucions o poders de l'Estat, i 2n) garantir els drets i deures dels ciutadans. Ara bé, des de la Revolució francesa, es va propagar la idea que les Constitucions havien de ser escrites, encara que també hi ha costums que permeten completar-les i interpretar-les. I, per altra banda, que havia d'establir-se una separació de poders, basada en la supremacia de la llei, per a evitar abusos que es donaven en l'Estat absolutista, en el qual el monarca concentrava tots els poders de l'Estat i no estava sotmès al Dret que ell mateix creava i aplicava.

A més, les Constitucions són un marc jurídic normatiu que estableixen uns límits d'actuació dins de l'ordenament jurídic.

- ✓ Regula com s'han de produir totes les normes jurídiques.
- ✓ Atorga la competència per a la seua creació a diferents institucions.
- ✓ Estableix els procediments d'elaboració i aprovació.
- ✓ Delimita, d'acord al principi de divisió de poders, les funcions dels diferents òrgans de l'Estat en relació a la creació i aplicació del Dret.

Per això, té el caràcter de norma suprema, es troba al cim de l'ordenament jurídic, i és considerada la *norma de normes*. El seu caràcter fonamental o posició superior respecte a la resta de normes és deguda al fet que és l'expressió directa de la voluntat dels ciutadans respecte al model d'Estat, en els quals resideix el poder constituent.

La nostra Constitució Espanyola (en endavant, CE) de 27 de desembre de 1978, va ser aprovada el 31 d'octubre per Congrés i Senat, ratificada en referèndum 6 de desembre, i publicada al BOE el 29 de desembre de 1978.

1. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA DE L'ESTAT. ELS PODERS DE L'ESTAT

Com s'ha posat de manifest, un dels objectius de la CE és regular les institucions que han d'intervenir en l'exercici del poder polític, és a dir, les que intervindran en la regulació de la vida social creant i aplicant del Dret.

1.1. Model d'Estat

La definició del model d'Estat com a social i democràtic de dret, la trobem en l'art. 1.1 CE.

Article 1.1 CE:

Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític.

Aquestes tres paraules tenen un significat concret i impliquen l'aplicació de determinats principis que configuren l'Estat i els seus poders:

Un **estat de dret** és aquell Estat en què tots els poders i les actuacions públics són regulats i controlats per mitjà de lleis creades segons procediments democràtics i en el qual es respecten els drets i les llibertats dels ciutadans. És a dir, la llei és un instrument per a exercir el poder públic, i al mateix temps, també crea, organitza i limita el poder de les institucions que han d'exercir-lo.

Característiques principals d'un estat de dret:

- **Imperi de la llei** → implica el sotmetiment de tots els poders públics i les seues actuacions a la mateixa CE i a l'ordenament jurídic, format per normes jurídiques creades per òrgans democràtics i representatius que expressen la voluntat general. Fonament jurídic:

Article 9.1 CE:

«Els ciutadans i els poders públics estan subjectes a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic.»

- **Divisió de poders** → Per a garantir un equilibri de poders i evitar abusos — és a dir, que tots estén subjectes a la llei—, el poder polític es divideix en diverses esferes que són atribuïdes a diferents òrgans i institucions, propiciant que es controlen entre ells. És una concepció del model d'Estat ideada pel filòsof i jurista francès Montesquieu: el poder legislatiu (parlament) crea les lleis; el poder executiu (govern i administració) fa efectiva l'acció política posant en pràctica les lleis aprovades; i el poder judicial (jutges i magistrats) les aplica als casos concrets per a resoldre conflictes i restablir la legalitat quan es vulnera.

Encara que aquest principi no figura de forma expressa en la CE, la divisió és evident per la seua pròpia regulació, separada per diversos títols (II a VI: corona, legislatiu, govern i administració, judicial).

- **Reconeixement de drets i llibertats fonamentals dels ciutadans** → Implica la protecció i defensa de les facultats jurídiques reconegudes als ciutadans per part dels poders públics, que, a més, han de satisfer amb la seua actuació

determinades necessitats i no poden dur a terme actuacions que posen en perill aquests drets.

- Control de la legalitat de l'Administració pels tribunals → Es controla l'actuació del poder executiu a través del poder judicial, raó per la qual és un òrgan independent dels altres dos poders de l'Estat.

Per la seua part, un Estat democràtic ha de permetre que els ciutadans participen en la vida pública i política i que puguen decidir quin model de convivència volen a través de la seua participació democràtica. Principis sobre els quals es fonamenta:

- Sobirania popular → fonament jurídic:

Article 1.2 CE

La sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen els poders de l'Estat.

Significa que el poder polític resideix en última instància en els ciutadans constituïts en una comunitat jurídica (Estat) i que els governants exerceixen el poder en representació d'aquells. És un poder delegat que pot ser retirat si es perd la confiança.

- Democràcia representativa → La voluntat popular s'exerceix a través de representants elegits democràticament, a través de sufragi universal (dret a votar de tota persona major d'edat, sense exclusions).

Article 23.1 CE

Els ciutadans tenen el dret a participar en els afers públics, directament o per mitjà de representants lliurement elegits en eleccions periòdiques per sufragi universal.

- Democràcia pluralista → diu l'art. 1.1 CE que «*es reconeix com a valor superior el pluralisme polític*», en la qual tenen un paper fonamental els partits polítics, que són l'instrument per a la participació política (art. 6 CE).

En fi, un Estat social es basa en el reconeixement d'uns drets socials, econòmics i culturals que fan que l'Estat adquireixca un paper intervencionista. Té capacitat per a incidir en els processos productius i de redistribució de riquesa per a aconseguir una societat més justa. Per això intervé en la regulació de relacions estrictament privades (per exemple, el dret laboral) i estableix serveis públics i prestacions socials (educació, sanitat, serveis públics, etc.) amb l'objectiu d'aconseguir la igualtat entre els seus ciutadans.

1.2. Forma política de l'Estat: monarquia parlamentària

Respecte a la forma política de l'Estat, l'art. 1.3 diu que Espanya és una monarquia parlamentària. Significa que el cap d'Estat, un dels òrgans de l'Estat, és un rei. Sabem que és un càrrec hereditari i vitalici. Però convé parlar atenció a la seua regulació només per a entendre per què no forma part dels citats poders de l'Estat que han de crear i aplicar el dret (regulació constitucional de la Corona: títol II, art. 56 -65 CE)

Art. 56.1 CE.

El rei és el cap de l'Estat, símbol de la seua unitat i permanència, arbitra i modera el funcionament regular de les institucions, assumeix la més alta representació de l'Estat espanyol en les relacions internacionals, especialment amb les nacions de la seua comunitat històrica, i exerceix les funcions que li atribueixen expressament la Constitució i les lleis.

És a dir, no té cap poder decisor a l'àmbit jurídic, ni executiu ni legislatiu. És una figura quasi honorífica: un rei que regna, però no governa. De fet, tots els seus actes han de ser refrendats per altres institucions (president del Govern, ministres i president del Congrés), que assumeixen la responsabilitat per ell (art. 56.3 i 64 CE). Ara bé, és una institució socialment i políticament rellevant, per les seues funcions simbòliques de representació, arbitri i moderació (Vegeu funcions art. 62 i 63 CE).

1.3. El Poder Legislatiu: "Les Corts Generals"

1.3.1. Regulació constitucional: Títol III CE (art. 66-96).

Article 66 CE

1. Les Corts Generals representen el poble espanyol i són formades pel Congrés dels Diputats i el Senat.

Les Corts Generals és el nom que identifica el Parlament estatal en el sistema institucional espanyol. Característiques:

- Òrgan representatiu → Tenen un caràcter electiu, actua en nom i representació del poble, que és el titular de la sobirania. Les seues decisions, se suposa, són una manifestació de la voluntat popular.
- Òrgan bicameral → Està format per dues cambres: el Congrés dels Diputats i el Senat que, en principi, tenen les mateixes funcions. Ara bé, com veurem, el Congrés té una certa preeminència i un paper més decisiu que el Senat en determinats aspectes (bicameralisme imperfecte): en l'aprovació de les lleis

té l'última paraula, ja que pot rebutjar les esmenes del Senat, i a més, és l'única cambra que intervé en els processos d'atorgar o retirar confiança al govern.

1.3.2. Composició: Congrés dels Diputats o Cambra Baixa (art. 68 CE) i Senat o Cambra Alta (art. 69 CE). Aquesta última és la cambra de representació territorial.

1.3.3. Estatut jurídic del parlamentari (art. 71 CE): inviolabilitat, immunitat i aforament.

1.3.4. Incompatibilitats (art. 70 CE)

1.3.5 . Funcionament i organització de les cambres:

- Funcionen d'acord amb un reglament intern de cadascuna (art. 72 CE).
- Tenen òrgans propis de govern.
 - ✓ President de la cambra: dirigeix l'activitat parlamentària (modera debats, concedeix o lleva el torn de paraula) i interpreta el reglament.
 - ✓ Taula: òrgan col·legiat elegit per la cambra que assessora i col·labora en la direcció de la cambra.
 - ✓ Junta de portaveus: òrgan de representació dels grups parlamentaris.
- Òrgans de treball (art. 75 CE). Les cambres poden funcionar:
 - ✓ En ple: és la reunió de tots els membres i és l'òrgan al qual s'encomanen les funcions més rellevants.
 - ✓ Per comissions: són òrgans col·legiats formats per membres designats pels diferents grups parlamentaris. Especialment rellevants són les comissions legislatives, aquelles que intervenen en el procés d'elaboració de les lleis i que s'organitzen per raó de la matèria.
- Duració del mandat: el que dura la legislatura
- Període de reunions (art. 73 CE) i diputacions permanents (art. 78).

1.3.6. Adopció acords

Article 79 CE

1. Per a adoptar acords, les Cambres han d'estar reunides reglamentàriament i comptar amb l'assistència de la majoria dels membres.
2. Perquè els dits acords siguin vàlids hauran de ser aprovats per la majoria dels membres presents, sense perjudici de les majories especials que estableixen la Constitució o les lleis orgàniques i les que estableixen els reglaments de les cambres per a l'elecció de persones.

3. El vot dels senadors i el dels diputats és personal i indelegable.

És a dir, requereix un *quòrum de presència* (nombre individus necessaris perquè la reunió siga vàlida: «la majoria dels membres») i un *quòrum de votació* (majoria simple o més vots a favor que en contra). Des de la perspectiva que ens interessa, l'aprovació de les lleis, s'ha de tenir en compte que, llevades les excepcions previstes en l'art. 79.2 CE (lleis orgàniques i nomenament de certs membres i càrrecs), la resta de normes de rang legal s'aprovaran d'acord amb les majories previstes en aquest precepte constitucional.

1.3.7. Funcions:

Art. 66 CE

Les Corts Generals exerceixen la potestat legislativa de l'Estat, n'aproven els pressupostos, controlen l'acció del Govern i tenen les altres competències que els atribuisca la Constitució.

- **Potestat legislativa** → És la principal funció. Consisteix a discutir, elaborar i aprovar les lleis. És un òrgan deliberatiu i colegislador, en la mesura en què es requereix una participació conjunta d'ambdues cambres. Als estats democràtics i de dret les lleis només poden ser aprovades pels Parlaments (a excepció del que veurem en el tema 4 sobre la coparticipació amb el Govern en l'elaboració de determinades disposicions amb rang legal; igualment, en aquest tema, el procediment o fases d'elaboració de les lleis).
- **Funció financera o pressupostària** → Els correspon l'examen, discussió i aprovació dels pressupostos generals de l'Estat elaborats anualment pel Govern (vegeu el procediment en l'art. 134 CE). És una llei en la qual es plasmen la totalitat d'ingressos i despeses del sector públic en un any. Té una importància rellevant perquè determina els objectius polítics i econòmics que es desenvoluparan en l'any següent a la seua aprovació (sanitat, educació, ocupació pública, defensa, obres públiques, etc.) i la política fiscal que es durà a terme per aconseguir els objectius fixats.
- **Funció de control del govern** → Controla la composició i l'activitat del Govern. En aquest cas, és una funció que desenvolupa en exclusiva el Congrés dels Diputats, sense la participació del Senat. Comprèn les següents competències de control exercides en diferents moments:
 - ✓ Influeix en la composició Govern mitjançant el vot d'investidura: és la primera fórmula de control que exerceix el Parlament sobre el Govern, ja que decideix qui ha de ser el president del Govern (vegeu el

procediment en l'art. 99 CE). Una vegada elegit, serà aquest qui decidisca l'elecció de la resta de membres del seu equip de govern, que seran nomenats pel rei a proposta seua (art. 100 CE). Si no s'aconsegueix nomenar un president, s'hauran de convocar noves eleccions.

- ✓ Determina la continuïtat o no del Govern a través de dos mecanismes:
 - La moció de censura (art. 113 CE). Principals trets característics:
 - És un mecanisme per a exigir responsabilitat política al Govern.
 - La iniciativa correspon als diputats (no al Govern).
 - Requisits:
 - ❖ Ha de ser proposada com a mínim per 1/10 part dels diputats (35).
 - ❖ Ha d'incloure la proposta d'un candidat alternatiu.
 - ❖ Ha de ser aprovada per majoria absoluta.
 - Possibles efectes (art. 114.2 CE):
 - ❖ Si no s'aprova la moció perquè no obté majoria absoluta, el Govern continuarà fent les seues funcions.
 - ❖ Si s'aprova, el Govern presentarà la seua dimissió i resultarà investit automàticament el candidat proposat.
 - La qüestió de confiança (art. 112 CE). Principals trets característics:
 - És un instrument utilitzat pels governs quan travessen certes dificultats per a exercir les seues funcions, com ara, quan governen en minoria i no poden tirar endavant els seus projectes i propeses perquè la cambra no els dóna suport parlamentari; o quan canvien les circumstàncies polítiques i es veu obligat a canviar el programa polític que va rebre el suport de la cambra a través del vot d'investidura, etc.
 - La iniciativa correspon al mateix Govern (en concret al president, però prèvia deliberació del Consell de Ministres) per a obtenir un reforçament de la seua posició política, és a dir, una renovació de la confiança que va rebre.
 - El requisit per a la seua aprovació és comptar amb més vots a favor que en contra (majoria simple).
 - Possibles efectes (art. 114.1 CE):

- ❖ Si obté la confiança i vota a favor una majoria simple del Congrés, el Govern continuarà exercint les seues funcions.
- ❖ Si no l'obté, presentarà la seua dimissió davant el rei i s'haurà de nomenar un nou president mitjançant el procediment d'investidura que disposa l'art. 99 CE.
- **Funció de control parlamentari ordinari** → Són mecanismes de control que tenen per objecte conèixer l'actuació del Govern i fiscalitzar-la per a traslladar el resultat a l'opinió pública. Comprèn tasques de diversa índole:
 - ✓ Sol·licitud d'informació i documentació sobre qualsevol actuació del Govern o de les Administracions Públiques (art. 109 CE).
 - ✓ Sol·licitud de compareixença dels membres dels governs per a informar en profunditat sobre determinats assumptes de la seua competència (art. 110.1 CE).
 - ✓ Interpel·lacions i preguntes (art. 111 CE).
- **Altres funcions** atribuïdes al llarg de la CE, com ara, nomenament de membres i autoritats de l'Estat (Defensor del Poble, vocals del Consell General del Poder Judicial, Tribunal de Comptes, magistrats del Tribunal Constitucional, etc.); subscripció tractats internacionals, etc.

1.4. Poder Executiu: El Govern i l'Administració.

1.4.1. Regulació constitucional: Títol IV CE, art. 97 a 107.

El poder executiu està format per dues institucions: el Govern i l'Administració Pública.

1.4.2.El Govern

a) **Característiques:** El Govern és un òrgan col·legiat i pluripersonal.

- Col·legiat → perquè adopta les seues decisions per acord entre els seus membres, és a dir, delibera i decideix sobre els assumptes en el Consell de Ministres. Actua conjuntament, encara que estiga dirigit pel seu President.
- Pluripersonal → perquè està format per diversos membres:

Article 98.1 CE

El Govern es compon del President, els Vicepresidents en el seu cas, els Ministres i els altres membres que establisca la llei.

- ✓ President → Qui dirigeix i coordina la labor de la resta de membres. Per tant, encara que és un òrgan col·legiat la relació entre els seus membres no resulta totalment igualitària, ja que aquest té la potestat de proposar el nomenament i cessament d'aquests, així com la facultat de dirigir i coordinar l'actuació de tots (art. 98.2 CE).
- ✓ Vicepresidents → Són òrgans de caràcter potestatiu del president, ja que pot nomenar-los o no, i en cas que n'hi haja, poden ser un o més. Les seues principals funcions són les encomanades pel president, és a dir, exerceixen funcions per delegació, així com per suplència d'aquest quan no pot atendre els assumptes que li corresponen (per absència, malaltia, etc.). És un càrrec compatible amb el de ministre.
- ✓ Ministres → Són directors de departament ministerial, és a dir, són els màxims mandataris d'una secció de l'Administració Pública que desenvolupa competències o funcions més o menys homogènies.

b) **Incompatibilitats** (art. 98 CE). Motiu: per a evitar conflictes d'interès.

c) **Formació i cessament**

- Elecció del president (art. 99 CE) i de la resta de membres (art. 100 CE). Com ja s'ha vist, mentre que la figura del president deriva directament de la confiança de la cambra, la de la resta de membres del Govern, deriva de la confiança del seu president.
- El seu mandat comença amb la renovació del Congrés (art. 99 CE, al principi) i acaba en els supòsits regulats a l'art. 101 CE:

Article 101CE

1. El Govern cessa després de la celebració d'eleccions generals, en els casos de pèrdua de la confiança parlamentària previstos per la Constitució, o per dimissió o defunció del seu president.
2. El Govern cessant continuarà en funcions fins a la presa de possessió del nou Govern.

d) **Funcions:**

Article 97 CE

El Govern dirigeix la política interior i l'exterior, l'Administració civil i militar i la defensa de l'Estat. Exerceix la funció executiva i la potestat reglamentària d'acord amb la Constitució i amb les lleis.

A més de dirigir la política interior i exterior, i dirigir l'Administració civil i militar i la defensa de l'Estat, el Govern té encomanades dues funcions essencials relacionades amb el dret. Per una banda, exercir la funció executiva, que inclou

una sèrie de potestats i tasques administratives que permeten el compliment i l'aplicació de les normes jurídiques, com ara, el control, inspecció i sanció sobre els incompliments; les autoritzacions atorgades per a dur a terme diferents activitats; el foment d'una actuació correcta pels particulars a través d'incentius com subvencions, l'organització i gestió dels serveis públics, etc. És a dir, les disposicions legislatives només poden cobrar realitat si són executades pel poder governatiu. I per altra banda, també exerceix la potestat reglamentària, una potestat normativa exclusiva del Govern caracteritzada per la seua rapidesa i agilitat en l'aprovació de normes jurídiques, encara que han d'estar sotmeses al contingut de les lleis. Aquestes normes són els reglaments (tema 4).

1.4.3. L'Administració Pública (AP)

L'AP, regulada constitucionalment entre els art. 103 i 107 CE, és l'organització burocràtica i instrumental que utilitza el Govern per a complir les funcions atribuïdes per la CE. És una organització amb personalitat jurídica pròpia, la qual cosa li confereix un notable poder i autonomia.

Es caracteritza també per la seua continuïtat enfront de l'alternança política dels grups polítics que ocupen el Govern. Per tant, és l'element no polític del poder executiu. Està formada per organismes i institucions públiques, i és servida per empleats públics, especialment funcionaris, que accedeixen al seu lloc de treball a través de procediments reglats que han de respectar els principis d'accés a la funció pública: igualtat, mèrit i capacitat (art. 103.3 CE).

D'acord amb l'art. 103.1 CE, l'AP ha d'observar una sèrie de principis en la seua actuació: serveix amb objectivitat els interessos generals i actua d'acord amb els principis d'eficàcia, jerarquia, descentralització, desconcentració i coordinació, amb ple sotmetiment a la llei i al dret.

A més de l'administració civil, l'art. 104 CE també regula l'administració militar de l'Estat: les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat.

1.5. Poder Judicial

1.5.1. Regulació constitucional: títol VI, art. 117 a 127.

1.5.2. Funció:

Art. 117.3 CE

L'exercici de la potestat jurisdiccional en qualsevol mena de processos, jutjant i fent complir allò que haja estat jutjat, correspon exclusivament als jutjats i als tribunals que les lleis determinen, segons les normes de competència i de procediment que elles establisquen.

El desenvolupament legal del Poder Judicial el duu a terme la Llei Orgànica 6/85 d'1 de juliol, del Poder Judicial.

- Exercir la potestat jurisdiccional: jutjar i fer complir allò que haja estat jutjat.
 - ✓ Comprèn la resolució de conflictes entre ciutadans o entre ciutadans i poders públics, mitjançant l'aplicació i la interpretació del dret. És a dir, en la seua labor de jutjar, el poder judicial ha de conèixer i pronunciar-se sobre assumptes plantejats per les parts, siguen particulars o autoritats públiques (fase declarativa d'un procés judicial).
 - ✓ I a més, han de fer complir les resolucions judicials (sentències), que són de compliment obligatori (art. 118 CE), mitjançant mecanismes coactius quan no siguen acatades voluntàriament pels seus destinataris (fase executiva).
- Titulars de la potestat jurisdiccional: jutges (jutjats) i magistrats (tribunals):
 - ✓ Els jutjats són òrgans unipersonals integrats per un jutge, assistit per un secretari judicial i personal auxiliar. Amb caràcter general, els correspon conèixer els processos en primera instància.
 - ✓ Els tribunals són òrgans jurisdiccionals col·legiats. Als membres d'aquests se'ls denomina magistrats. Normalment, els tribunals són òrgans de segon o tercer grau, ja que coneixen els assumptes en la fase d'impugnació de les sentències dictades en primera instància.
- Caràcter exclusiu de la potestat jurisdiccional. Té 2 significats:
 - ✓ Vessant positiu: hi ha un monopoli de l'Administració de Justícia enfront dels altres poders de l'Estat en l'exercici de la potestat jurisdiccional, solament pot ser exercida pels òrgans jurisdiccionals previstos en la CE: els jutges i magistrats seran els únics que jutgen i executen el que s'haja jutjat.
 - ✓ Vessant negatiu: els òrgans judicials no poden exercir més funcions que les jurisdiccionals. Confirmat per art. 117.4 CE.

Art. 117.4 CE

Els jutjats i els tribunals no exerciran funcions altres que les que assenyala l'apartat anterior i les que els siguen atribuïdes expressament per la llei en garantia de qualsevol dret.

1.5.3. Característiques de la potestat jurisdiccional

Article 117.1 CE

La justícia emana del poble i és administrada en nom del rei pels jutges i pels magistrats que integren el Poder Judicial, independents, inamovibles, responsables i sotmesos únicament a l'imperi de la llei.

Per una banda, aquest precepte fa referència a la legitimitat d'aquest poder de l'Estat. No es tracta d'una legitimitat per elecció democràtica dels seus membres, sinó més aviat d'una *legitimitat funcional*, ja que els jutges i magistrats actuen en l'exercici de la seua funció sotmesos només a la llei, i sabem que aquesta és l'expressió de la voluntat del poble manifestada en el parlament. Per això, «la justícia emana del poble». És una concreció de l'art. 1.2 CE específica per al poder judicial.

Per altra banda, declara el *principi d'independència judicial* o absència de subordinació del jutge respecte d'altres autoritats o institucions de l'Estat. D'aquesta manera queda únicament sotmès a l'imperi de la llei, havent d'aplicar la CE i la resta de normes de l'ordenament jurídic, sense subjecció a pressions externes. Per a assegurar la independència, s'estableixen les següents garanties:

- Una garantia institucional: disposar d'un òrgan de govern propi, el Consell General del Poder Judicial (CGPJ), que assumeix, entre altres funcions, les de selecció i formació dels seus membres, la regulació dels ascensos, el règim disciplinari, etc. D'aquesta forma, manté una separació més estricta de la resta de poders, que la que mantenen aquells entre si.
- Un *estatut jurídic dels seus membres* singular que els atorga la independència en el desenvolupament de la seua funció:
 - ✓ *Accés a la carrera judicial* mitjançant proves de selecció basades en el mèrit i la capacitat (no designació per cap autoritat).
 - ✓ *Inamovibilitat*: formulada per a garantir la independència enfront de possibles abusos de l'Executiu i perquè no cedisquen a pressions externes (confirmat per l'art. 117.2 CE).

Art. 117.2 CE

Els jutges i els magistrats no podran ser remoguts, suspesos, traslladats ni jubilats més que per alguna de les causes i amb les garanties que la llei preveu.

- ✓ *Imparcialitat* (independents respecte a les parts del conflicte judicial): s'ha de garantir l'absència d'interès del jutge en la

resolució de la controvèrsia que examina. D'aquesta manera, es prohibeix la seua intervenció en el coneixement i la decisió d'assumptes en els quals puguen tenir un interès com a part del conflicte, bé directament a títol personal o com a representant d'altres persones, per motius com l'amistat o enemistat manifesta amb les parts o els seus advocats, perits, procuradors o testimonis; determinat grau de parentiu, etc. En aquests casos l'ordenament jurídic preveu dos mecanismes per a preservar la independència del jutge: l'abstenció i la recusació.

- ✓ Regulació d'un *conjunt d'incapacitats, incompatibilitats i prohibicions*, per exemple, no estar afiliats a partits polítics o sindicats, incompatibilitats amb altres ocupacions o càrrecs públics, etc.
- ✓ Existència d'un *règim de responsabilitats penals, patrimonials i disciplinàries* (per part del CGPJ) en l'exercici de les seues funcions si actuen de forma contrària a la llei.

1.5.4.Estructura i organització del poder judicial

Art. 117.5 CE

El principi d'unitat jurisdiccional és la base de l'organització i del funcionament dels tribunals.

Per exigències del principi d'igualtat davant la llei, el principi d'unitat jurisdiccional significa que tots els ciutadans han de ser sotmesos al mateix ordre de tribunals, i això implica:

- Una prohibició de jurisdiccions especials: sense que puguen existir furs privilegiats per raó de les circumstàncies personals o socials. Així, queden prohibits els tribunals d'honor (art. 26 CE) i d'excepció (117.6 CE). No implica que no puguen haver-hi tribunals especialitzats per raó de la matèria, de fet, n'hi ha, com es veurà a continuació.
- Encara que existisca una distribució o descentralització territorial, el poder judicial és únic per a tot l'Estat. No hi ha poders judicials autonòmics. L'Administració de Justícia és competència exclusiva de l'Estat (149.1.5 CE), i el cos de jutges i magistrats depèn directament d'aquest. Per tant, l'existència d'òrgans judicials radicats en territoris de les CCAA, no implica que siguin òrgans de les CCAA.

D'acord amb aquests principis i regles, l'estructura del poder judicial s'organitza en virtut dels següents criteris:

- **Criteri material** → es divideix en 4 grans ordres jurisdiccionals per raó de la matèria (art. 9 LOPJ):
 - ✓ Civil → Els tribunals i jutjats d'aquest coneixeran, a més de les matèries que els són pròpies, de totes aquelles que no siguin atribuïdes a un altre ordre jurisdiccional.
 - ✓ Penal → Tenen atribuït el coneixement de les causes i els judicis criminals, amb excepció dels que corresponguen a la jurisdicció militar.
 - ✓ Contenciós administratiu → Coneixen de les pretensions que es deduïsquen en relació amb l'actuació de les AAPP subjecta al dret administratiu. També, els recursos contra la inactivitat de l'Administració i contra les seues actuacions materials, i les pretensions en relació amb la responsabilitat patrimonial de les AAPP i del personal al seu servei.
 - ✓ Social → Coneixen de les pretensions que es promoguen dins de la branca social del dret, tant en conflictes individuals com col·lectius, així com les reclamacions en matèria de Seguretat Social o contra l'Estat quan li atribueix una responsabilitat específica la legislació laboral.

Tanmateix, hi ha altres jutjats especialitzats dins d'algun d'aquests grans ordres: els jutjats de menors, de vigilància penitenciària, de violència de gènere, del mercantil o de marca comunitària. Així com una sala específica en el Tribunal Suprem que coneixerà de qüestions militars.

- **Criteri territorial** → Divisió del territori en zones o demarcacions (municipis, partits judicial, províncies i CCAA).
- **Criteri jeràrquic** → Més que jerarquia és atribució de competència per a examinar els recursos contra resolucions d'òrgans d'instàncies inferiors, ja que jerarquia pròpiament dita podria significar que els jutges i magistrats queden sotmesos a ordres i indicacions d'òrgans superiors, qüestió que resulta incompatible amb la independència d'aquests. El Tribunal Suprem és l'òrgan jurisdiccional superior de tots els ordres, excepte en matèria de garanties constitucionals (123 CE). El seu president és nomenat pel rei, a proposta del CGPJ.

TRIBUNAL SUPREM (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Sala 1a: Civil	Sala 2a: Penal	Sala 3a: Contenciós Administratiu	Sala 4a: Social	Sala 5a: Militar
AUDIÈNCIA NACIONAL (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Sala penal		Sala contenciosa administrativa		Sala social
TRIBUNALS SUPERIORS DE JUSTÍCIA (amb jurisdicció en el territori de les CCAA)				
Sala civil i penal		Sala contenciosa administrativa		Sala social
AUDIÈNCIES PROVINCIALS (amb jurisdicció en el territori de la Província)				
Secció civil			Secció penal	
JUTJATS (amb jurisdicció en tot el territori nacional)				
Jutjats centrals d'instrucció Jutjats centrals de lo penal Jutjats centrals de vigilància penitenciària Jutjats centrals de menors			Jutjats centrals contenciosos administratius	
(amb jurisdicció en un o més partits judicials o en una o més províncies)				
Jutjats de primera instància e instrucció	Jutjats de vigilància penitenciària		Jutjats contenciosos administratius	Jutjats socials
Jutjats mercantils	Jutjats de menors			
Jutjats de marca comunitària	Jutjats de violència de gènere			
JUTJATS DE PAU (amb jurisdicció al municipi)				

15.6.El Consell General del Poder Judicial (art. 122).

És l'òrgan de govern del poder judicial. Té per objecte sostraure del Govern decisions sobre l'estatut jurídic dels jutges per a evitar pressions sobre la seua actuació i garantir la independència judicial. Les seues funcions se centren en els nomenaments, ascensos, suspensions, etc. No exerceix funcions jurisdiccionals.

Està integrat pel president del Tribunal Suprem i per 20 membres que són nomenats pel rei per períodes de 5 anys. D'aquests, 12 d'entre (entre i per) jutges i magistrats, i 4 a proposta del Congrés més 4 a proposta del Senat, per majoria de 3/5 de cada cambra, seleccionats d'entre advocats i juristes de reconeguda competència i amb més de 15 anys en l'exercici de la seua professió.

1.5.7.Ministeri fiscal (124 CE)

El ministeri fiscal (fiscalia) és un òrgan de rellevància constitucional i amb personalitat jurídica pròpia que té autonomia funcional i no exerceix la potestat jurisdiccional. Té la missió de promoure l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, dels drets dels ciutadans i de l'interès públic tutelat per la llei, d'ofici o a petició dels interessats, així com vetlar per la independència dels tribunals i procurar davant seu la satisfacció de l'interès social.

El ministeri fiscal exerceix les seues funcions per mitjà d'òrgans propis d'acord amb els principis d'unitat d'actuació i dependència jeràrquica i amb subjecció, en tot cas, als de legalitat i imparcialitat. És un òrgan únic per a tot l'Estat i els seus membres són autoritat a tots els efectes, actuant sempre en representació de tota la institució.

El fiscal general de l'Estat és nomenat pel Govern.

1.6. Tribunal Constitucional (TC)

1.6.1.Regulació constitucional: Títol IX. Arts. 159-165 CE

És un tribunal especial creat per la CE, no forma part de cap poder de l'Estat, inclòs el poder judicial. Per tant, és independent de la resta d'òrgans judicials, no està governat pel CGPJ i actua sotmès únicament a la CE i a la seua Llei orgànica.

És l'interpret suprem de la CE, únic i amb jurisdicció en tot el territori. La seua funció és garantir el respecte a la CE per part de tots els poders públics.

Es compon de 12 membres: 4 nomenats a proposta Congrés i 4 a proposta Senat (votats per 3/5 parts); 2 a proposta del Govern; i 2 a proposta del CGPJ. Per a ser membres han de ser magistrats i fiscals, professors d'universitat, funcionaris públics i advocats, amb més de 15 anys d'exercici professional. Són nomenats per un període de 9 anys i es renoven per terceres parts cada 3 anys (perquè no coincidisca el nomenament de tot el tribunal amb les majories parlamentàries d'una única legislatura). El seu president és nomenat entre els seus membres pel rei, a proposta del ple del TC per un període de 3 anys.

1.6.2.Funcions:

- Control de constitucionalitat de les normes amb rang de llei. Ostenta el monopoli de l'anul·lació de lleis, expulsant-les fora de l'ordenament jurídic

quan vulneren la CE (per això es diu que és una mena de «legislador negatiu»).

✓ **Recurs d'inconstitucionalitat** (art. 161.1.a CE).

✓ **Qüestió d'inconstitucionalitat** (art. 163 CE).

✓ **Control previ de tractats internacionals** (art. 95 CE).

- Protecció i tutela dels drets fonamentals i les llibertats públiques mitjançant el **Recurs d'empara constitucional** (art. 161.1.b CE).
- Resolució de **conflictes de competència** i control de la distribució de poder:
 - ✓ Conflictes territorials de competència: entre Estat i CCAA o d'aquestes entre si (art. 161.1.c CE) i impugnació pel Govern central de les disposicions i resolucions adoptades per òrgans de les CCAA (art. 161.2 CE).
 - ✓ Conflictes entre els distints poders estatals, controvèrsies relatives al repartiment competencial entre els òrgans constitucionals (legitimats: Congrés, Senat, Govern i CGPJ).

2. L'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE L'ESTAT

L'organització política i territorial de l'Estat, està influïda per dos factors determinants: la configuració de l'Estat de les autonomies i la integració d'Espanya en la Unió Europea.

2.1. L'Estat de les Autonomies

2.1.1.Regulació constitucional: art. 2 i Títol VIII

2.1.2.El tipus d'Estat en la CE

Un dels assumptes més problemàtics que va haver d'abordar el legislador constituent va ser l'organització territorial de l'Estat. Va ser problemàtic per l'existència de regions amb particularitats històriques, culturals i lingüístiques que reivindicaven un model descentralitzat i d'autogovern —especialment per part de Catalunya i País Basc— des de finals de la dictadura franquista, en què l'Estat era centralitzat i autoritari. I també perquè no existeix una forma

territorial d'Estat que siga totalment pacífica (centralitzat —unitari— o descentralitzat —regional o federal—).¹

A més, la nostra CE no defineix de forma precisa el model territorial d'Estat. Sabem que és un estat social i democràtic de dret (1.1 CC) i que la seua forma política és la monarquia parlamentària (1.3 CE), però no descriu la nostra estructura territorial. Encara més: aquesta no s'acomoda totalment a les fórmules d'Estat descentralitzat (com ara el regional o federal), perquè introdueix un nou ens diferent de la província i el municipi: les comunitats autònomes. Per això, el nostre model té un caràcter atípic, amb una regulació ambigua, conseqüència del mètode de consens obtingut en la seua elaboració.

Tanmateix, en lloc de definir l'esmentat model, la regulació constitucional es limita a establir uns principis que han de regir en la seua configuració i un repartiment de competències. Per tant, la jurisprudència del TC ha sigut molt important en la configuració i delimitació de l'abast del model d'Estat, que ha sigut definit per aquest com «l'Estat de les Autonomies».

Article 2 CE

La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols, i reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren i la solidaritat entre totes elles.

El legislador constituent es va basar per a dissenyar l'organització territorial de l'Estat en el compliment d'una doble exigència, no necessàriament antagònica, però sí de difícil harmonització: la preservació de la unitat de la nació i el simultani reconeixement i garantia que les regions que la integren gaudeixen d'un dret a l'autonomia. En aquest sentit, el TC ha interpretat la relació entre autonomia i unitat (STC 4/1981, F.J.3; doctrina reiterada per STC 247/2007, F.J.4) de la següent manera:

«La CE part de la unitat de la nació espanyola, que es constitueix en estat social i democràtic de dret, els poders emanen del poble espanyol, en el qual resideix la sobirania nacional. Aquesta unitat es tradueix així en una organització — l'Estat— per tot el territori nacional. Però els òrgans generals de l'Estat no exerceixen la totalitat del poder públic, perquè la CE preveu, conformement amb

¹ Podeu consultar un àudio penjat a l'aula virtual sobre els diversos models que hi ha.

una distribució vertical de poders, la participació en l'exercici del poder d'entitats territorials de diferent rang, tal com s'expressa en l'art. 137 CE.»

Article 137 CE

L'Estat s'organitza territorialment en municipis, en províncies i en les comunitats autònomes que es constitueixen. Totes aquestes entitats gaudeixen d'autonomia per a la gestió dels interessos respectius.

Enuncia l'organització territorial i distingeix 3 tipus d'administracions territorials:

- Municipis (art. 140 CE): entitats amb personalitat jurídica plena. El seu govern i administració correspon a l'Ajuntament (alcaldes i regidors).
- Províncies (art. 141 CE): entitat local amb personalitat jurídica pròpia formada per l'agrupació de municipis. El seu govern correspon a les diputacions. La regulació té especialitats, perquè es poden crear altres agrupacions diferents (mancomunitats) i illes.
- Comunitats Autònomes (CCAA; art. 143 CE i ss.): són les principals titulars del dret a l'autonomia, però la CE no les defineix. Només comença a regular el dret de constituir-se en CCAA per part de les regions. En l'art. 2 parla de regions i nacionalitats i després, en el Títol VIII ja només es parla de CCAA.

Evidentment, fa referència a un Estat complex i compost, i les principals entitats que el conformen són les CCAA. El concepte «comunitat» implica un alt grau d'integració dels membres dins d'un tot. L'Estat s'organitza com una espècie de comunitat de comunitats que té una estructura de caràcter dinàmic que implica acoblament i equilibri entre la integració de l'Estat i el principi d'autonomia de les seues comunitats territorials, que també són Estat.

El TC ha descartat l'existència d'un Estat federal i parla d'un estat descentralitzat políticament: *«resulta clar que l'autonomia fa referència a un poder limitat. En efecte, autonomia no és sobirania i com que cada organització territorial és part d'un tot, en cap cas el principi d'autonomia pot oposar-se al d'unitat, al contrari, és precisament dins d'aquest on aconsegueix el seu vertader sentit, com expressa l'article 2 CE»* (STC 4/81, F.J.3).

2.1.3.Principis inspiradors del model d'Estat

A diferència del model federal, en el qual hi ha un sistema clar de distribució competencial, el nostre sistema és obert i dinàmic, i permet l'existència de

singularitats, com ho és el sistema de finançament basc o navarrès, que serien incompatibles amb la uniformitat federal. La constitucionalitat del nostre sistema depèn del fet que s'ajuste als principis previstos en la CE per a configurar l'Estat autonòmic: unitat, autonomia, solidaritat, igualtat.

- Unitat → la unitat nacional «es tradueix en una organització —l'Estat— per a tot el territori nacional» (STC 4/81); l'Estat, per això, «queda col·locat en una posició de superioritat tant en relació amb les CCAA com amb els ens locals» (SSTC4/82 i 76/83). És a dir, el TC interpreta que hi ha una prioritat de la unitat enfront de l'autonomia, ja que la unitat és un principi estructural, mentre que l'autonomia és una possibilitat organitzativa. La unitat com a principi implica:
 - ✓ Unitat política: La sobirania nacional és un atribut exclusiu del poble espanyol (1.2 CE i art. 2 CE —«la CE es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols»—). Hi ha un únic Estat (les CCAA, titulars del dret a l'autonomia han de respectar la CE i el repartiment de poder previst; SSTC 4/1981, F.J.3 i STC 247/2007, F.J.4). Per això, el TC ha declarat inconstitucional en diverses sentències les resolucions i normes del Parlament català que reconeixia el poble català el dret a decidir, així com a celebrar referèndums, perquè directament o indirectament reconeix sobirania al poble català (STC 42/14; STC 51 o 90/17).
 - ✓ Unitat de l'ordenament jurídic i unitat jurisdiccional: el conjunt de normes encapçalat per la CE és el mateix a tot el territori. A més, el poder judicial és únic (117.5 CE) i l'òrgan superior d'aquest és el TS (123 CE), amb jurisdicció en tot el territori nacional.
 - ✓ Unitat estructural i funcional: funcionament organitzat i harmònic dels poders i institucions a tot el territori sobre la base de relacions de col·laboració, cooperació i lleialtat.
 - ✓ Unitat a l'ordre econòmic: existència de criteris bàsics de l'ordre econòmic que han d'aplicar-se amb caràcter unitari.
 - L'Estat és el titular de l'ordenació general de l'economia i ostenta la potestat per a definir les grans línies d'actuació econòmica (art. 149.1.13 CE)
 - S'estableix una garantia de llibertat de circulació i establiment de persones i lliure circulació de béns per tot el territori (art. 139.2 CE).

Art. 139.2 CE

Cap autoritat podrà adoptar mesures que directament o indirectament obstaculitzen la llibertat de circulació i d'establiment de les persones i la lliure circulació de béns per tot el territori espanyol.

- Autonomia → L'equilibri territorial de l'Estat es basa en la capacitat d'autogovern i autorealització en les CCAA. Implica una efectiva distribució de poder polític entre instàncies centrals i territorials que integren l'Estat i la titularitat efectiva de potestats públiques de caràcter legislatiu, tributari, sancionador, etc. També ha declarat el TC que «les comunitats autònomes gaudeixen d'una autonomia qualitativament superior a l'administrativa que correspon als ens locals, ja que s'afegeixen potestats legislatives i governamentals que la configuren com a autonomia de naturalesa política» (SSTC 4/1981 i 25 / 1981). Per això, «poden orientar la seua acció de govern en funció d'una política pròpia» (STC 35/1982).

Es basa en la voluntarietat de la seua iniciativa i en l'assumpció de competències en el marc de la CE; el TC n'és el màxim intèrpret i qui en té encomanat el control efectiu. L'exercici del dret s'articula mitjançant l'aprovació d'un Estatut d'Autonomia, la norma institucional bàsica de cada comunitat autònoma (art. 147 CE). En definitiva, es tracta d'una potestat diferent de la sobirania, que comprèn:

- ✓ Autonomia política: capacitat per a adoptar decisions o opcions polítiques diferents de les de l'Estat.
 - ✓ Autonomia organitzativa: té les seues pròpies institucions.
 - ✓ Autonomia normativa: potestats legislatives i executives pròpies.
 - ✓ Autonomia financera: capacitat econòmica per a exercir les seues competències a través de la participació en els ingressos de l'Estat (impostos i transferències), així com a través d'altres propis (art. 156, 157 i 158 CE).
- Solidaritat → L'art. 2 CE predica una integració equilibrada entre tots els components del conjunt de l'Estat. El fonament últim o raó del model és una distribució econòmica solidària de la renda arrel de tot el territori estatal. Les CCAA no han d'oblidar que són part de l'Estat i que hi ha interessos comuns, que justifiquen la cooperació o l'auxili entre els diferents territoris. El TC ha relacionat el principi de solidaritat amb la cooperació en les relacions entre l'Estat i les CCAA (STC 64/90, FJ 7) en diverses ocasions: «és un deure d'auxili recíproc» (STC 18/82), «de recíproc suport i mútua lleialtat» (STC 96/86), «concreció, al mateix temps, del més ampli deure de

fidelitat a la Constitució» (STC 11/86): Aquesta lleialtat constitucional, que el TC veu reflectida en aquest principi, «obliga a tots, inclòs l'Estat» (STC 208/99). El principi de solidaritat té les dues següents concrecions:

✓ Equilibri econòmic:

Article 138.1 CE

L'Estat garanteix la realització efectiva del principi de solidaritat consagrat en l'article 2 de la Constitució, vetllant per l'establiment d'un equilibri econòmic adequat i just entre les diverses parts del territori espanyol, i atenent assenyalamment les circumstàncies del fet insular.

✓ Un finançament autonòmic redistributiu per a fer efectiu l'equilibri:

Art. 158.2 CE

Per tal de corregir desequilibris econòmics interterritorials i fer efectiu el principi de solidaritat es constituirà un Fons de Compensació destinat a despeses d'inversió, els recursos del qual seran distribuïts per les Corts Generals entre les comunitats autònomes i les províncies, en el seu cas.

- Igualtat → Partint de la consideració que estem davant un marc territorial marcat per la diversitat, la igualtat és un límit per a evitar els excessos i desequilibris entre les diferents autonomies. Amb un fonament constitucional bàsic en els art. 14 i 9.2 CE, la concreció de la igualtat en la qüestió territorial troba la seua regulació en els següents articles de la CE:

Art. 138.2 CE

Les diferències entre els Estatuts de les diverses comunitats autònomes no podran implicar en cap cas privilegis econòmics o socials.

No implica la inexistència de diferències (de fet, n'hi ha de reconegudes per la mateixa CE: llengua, existència de dret civil especial, sistemes de finançament particulars, policies autonòmiques, etc.), sinó que aquestes no han de constituir privilegis per raó del territori de residència dins de l'Estat.

Article 139 CE

1. Tots els espanyols tenen els mateixos drets i les mateixes obligacions en qualsevol part del territori de l'Estat.

En el mateix sentit, ha reconegut el TC (STC 37/81) que la igualtat no imposa «una rigorosa i monolítica uniformitat» de l'ordenament jurídic. En virtut de les competències legislatives de les CCAA, poden haver-hi certes diferències respecte de la posició jurídica dels ciutadans en les diverses parts del territori. Però ha de quedar salvada la igualtat de condicions bàsiques d'exercici dels drets o posicions jurídiques fonamentals.

2.1.4. Característiques del dret d'autonomia:

En virtut de tot el que s'ha exposat, podem dir que el dret a l'autonomia reconegut en els diferents territoris té les següents característiques:

- *És un dret i no una obligació (principi dispositiu):* l'accés a l'autogovern per part de les entitats territorials és un dret d'exercici voluntari, que pot exercitar-se o no (art. 143 CE). Encara que ja sabem que totes les CCAA el van exercitar.

A més, la CE no va dibuixar el mapa autonòmic, ni quantes han de constituir-se ni quines competències havien d'assumir, només va oferir criteris per a determinar quines podien ser les autonomies i la regulació del seu procediment per a accedir-hi.

Article 143 CE

1. En l'exercici del dret a l'autonomia reconegut en l'art. 2 CE, les províncies limítrofes que tinguen característiques històriques, culturals i econòmiques comunes, els territoris insulars i les províncies d'entitat regional històrica podran accedir a l'autogovern i constituir-se en comunitats autònomes d'acord amb el que preveuen aquest títol i els Estatuts respectius.

- *És un dret de contingut polític* que implica la capacitat d'adoptar decisions polítiques sobre les matèries de la seua competència. És a dir, poden aprovar normes i executar-les. Però és un dret que atorga un poder limitat («autonomia no és sobirania»), per tant «té límits establits pel constituent, unes vegades en garantia de la unitat, altres en ares a una mínima homogeneïtat sense la qual no hi hauria unitat ni integració de les parts en el conjunt estatal, i altres, en funció d'un interès nacional, que encara que és compatible quant a l'interès del tot amb el de les parts, pot entrar en col·lisió amb el d'una determinada Comunitat» (SSTC 76/1983, F.J.2 i 100/191, F.J.3). Per això, ni inclou totes les funcions que pot exercir l'Estat sobirà, ni pot accedir a totes les competències d'aquest. Algunes quedaran reservades, com veurem.
- *No és un dret necessàriament homogeni:* no ha de ser igual en totes les CCAA, perquè aquestes poden assumir diferents competències (encara que s'ha igualat amb el pas del temps, hi poden haver certes diferències), i perquè cadascuna té capacitat per a adoptar decisions polítiques pròpies. El TC ha dit que les CCAA es caracteritzen alhora per la seua homogeneïtat i la seua diversitat (STC 76/83, FJ 2): «són iguals pel que fa a la seua subordinació a l'ordre constitucional, pel que fa als principis de la seua representació en el

Senat; quant a la seua legitimació davant del Tribunal Constitucional o en tant que les diferències entre els diferents Estatuts no podran implicar privilegis econòmics o socials, en canvi, poden ser desiguals pel que fa al procediment d'accés a l'autonomia i a la determinació concreta del contingut autonòmic del seu Estatut i, per tant, pel que fa al seu complex competencial. El règim autonòmic es caracteritza per un equilibri entre l'homogeneïtat i diversitat de l'estatus jurídicopúblic de les entitats territorials que l'integren. Sense la primera, no hi hauria unitat ni integració en el conjunt estatal; sense la segona, no existiria veritable pluralitat ni capacitat d'autogovern».

2.1.5. Vies d'accés a l'autonomia

El procediment pel qual les comunitats autònomes van accedir a l'autonomia va ser diferent. De fet, la CE preveu diferents opcions d'accés:

- Una via ordinària o lenta, per la qual van accedir la majoria, tots aquells territoris de què parla l'art. 143.1 CE. Procediment:

Art. 143 CE:

2. La iniciativa del procés autonòmic correspon a totes les diputacions interessades o a l'òrgan interinsular corresponent, i als dos terços dels municipis la població dels quals represente, com a mínim, la majoria del cens electoral de cada província o de cada illa. Aquests requisits hauran de complir-se dins el termini de sis mesos des del primer acord al respecte adoptat per alguna de les corporacions locals interessades.

3. La iniciativa, en el cas de no reeixir, només podrà repetir-se al cap de cinc anys.

Aquestes podien assumir, com a màxim, les competències referides a l'art. 148.1 CE, i després de 5 anys les podien ampliar, respectant en tot cas el sostre de competències marcat per l'art. 149.1 CE.

La mateixa via podien seguir els territoris uniprovincials i les ciutats autònomes (Ceuta i Melilla), però amb una prèvia autorització de les Corts Generals (art. 144 i DT 5a CE).

- Una via especial o ràpida (art. 151 i DT 2a CE) per aquelles que hagueren plebiscitat un Estatut d'autonomia en el passat (País Basc, Catalunya i Galícia, durant II República); o que sotmeteren l'acord a referèndum (Andalusia). En aquest cas, només podien assumir més competències de les previstes en l'art. 148 CE, amb el límit de les exclusives de l'Estat (art. 149.1 CE).

Ara bé, en l'actualitat es pot dir que totes tenen un sostre competencial ben similar, sense que hi haja moltes diferències per qüestions històriques.

2.1.6. Estatuts d'Autonomia (EA)

Hem dit que la CE no predetermina la identitat de les CCAA, només estableix el procediment que ha d'ajustar-se a uns principis i límits bàsics. L'Estatut d'autonomia és la norma a què remet la CE per a concretar bona part de les decisions sobre l'organització territorial.

Article 147 CE

1. *Dins els termes de la present Constitució, els Estatuts seran la norma institucional bàsica de cada comunitat autònoma, i l'Estat els reconeixerà i els empararà com a part integrant del seu ordenament jurídic.*

2. *Els Estatuts d'autonomia **hauran de contenir:***

a) *La denominació de la Comunitat que es corresponga millor a la seua identitat històrica.*

b) *La delimitació del territori.*

c) *La denominació, l'organització i la seu de les institucions autònomes pròpies.*

d) *Les competències assumides dins el marc establert en la Constitució i les bases per al traspàs dels serveis corresponents.*

3. *La reforma dels Estatuts s'ajustarà al procediment que ells mateixos estableixen i requerirà, en qualsevol cas, l'aprovació de les Corts Generals per llei orgànica.*

- És la norma que crea les CCAA, els dóna nom, les identifica i en delimita el territori.
- És la norma institucional bàsica de la CA, perquè concreta les seues institucions de govern i les competències que assumeix.
- **És una llei orgànica estatal**, forma jurídica que requereix per a la seua aprovació (art. 81 CE) i reforma (art. 147.3 CE). Però és una llei especial, perquè la CE estableix un procediment d'elaboració i de reforma que comporta una fase interna (per part de la CCAA) i una externa d'aprovació pel parlament estatal (com a llei orgànica), que li atorga una «superrigidesa» en els seus mecanismes de reforma, per a preservar i donar estabilitat als seus continguts.
- És la norma de capçalera de l'ordenament jurídic autonòmic. La norma de màxim rang dins de la CA, però per altra banda, «l'Estat els reconeixerà i els empararà com a part integrant del seu ordenament jurídic». Per tant, quina és la posició que ocupa dins de l'ordenament general?
 - ✓ Respecte a la CE, subordinat: principi de jerarquia normativa. No és una norma equivalent a la CE, ja que no és obra d'un poder constituent o sobirà, sinó que són expressió de l'autonomia política.

Per tant, està sotmès a la CE i pot ser objecte d'un control de constitucionalitat.

- ✓ Respecte a la resta de lleis estatals: principi de competència.
- ✓ Respecte a les normes autonòmiques: principi de jerarquia normativa. A més, igual que fa la CE amb les normes produïdes per l'Estat, conté normes sobre la producció i procediment de les normes autonòmiques. Ocupa la màxima posició i actua com a paràmetre de validesa de la resta de normes autonòmiques.

2.1.7. Institucions autonòmiques

Forma part del contingut dels EA amb caràcter general (art. 147.2 CE) i és competència assumible per les CCAA (art. 148.1.1 CE). Permeten la capacitat d'autoorganització de les CCAA.

L'estructura institucional regulada en l'art. 152 CE, en principi, va ser la prevista per la CE per aquells territoris que accediren a l'autonomia per la via ràpida. Això no obstant, totes les CCAA s'han basat en aquest precepte per a regular les seues institucions en els respectius EA, provocant una uniformitat institucional.

- Assemblea legislativa → òrgan representatiu i unicameral (equivalent al parlament estatal, però amb una única cambra). Els seus membres són diputats autonòmics elegits per sufragi. Funcions:
 - ✓ **Funció legislativa: aproven lleis autonòmiques.**
 - ✓ Funció pressupostària: aproven els pressupostos autonòmics.
 - ✓ Funció de control del Govern autonòmic.
 - ✓ Altres concretades en els EA i que són concrecions de previsions constitucionals: designació de senadors; elaboració i aprovació de proposicions de llei (iniciativa legislativa *ex art. 87 CE*); interposició de recursos d'inconstitucionalitat; nomenament de càrrecs de les institucions de la CA; etc.
- Consell de Govern autonòmic → òrgan col·legiat i pluripersonal (equivalent al poder executiu estatal). Format pel president i els consellers, i l'administració pública autonòmica. Funcions:
 - ✓ Executives i administratives.
 - ✓ Direcció de la política de la comunitat autònoma.
 - ✓ **Dictar disposicions reglamentàries de desenvolupament de les lleis autonòmiques.**

- President → Elegit per l'Assemblea mitjançant una investidura i nomenat pel rei (equivalent al president del Govern de l'Estat). Funcions:
 - ✓ Dirigeix el Govern i coordina les funcions dels consellers.
 - ✓ És la suprema representació de la CA. Representa i simbolitza la CA en les relacions amb l'Estat i amb altres CCAA (és una mena de cap d'Estat autonòmic, perquè fa funcions similars a les que corresponen al rei en l'àmbit estatal, i duu a terme funcions simbòliques similars a les del rei en l'Estat: sanciona lleis, convoca eleccions i dissol el parlament, nomena membres...).
 - ✓ És la representació ordinària de l'Estat en la CA: representa la unitat de l'Estat en la CA.
- Tribunals Superiors de Justícia → Tot i que la regulació de l'art. 152 CE pot donar a entendre que és un òrgan institucional autonòmic, no és d'aquesta manera. És un òrgan del Poder Judicial estatal, però radicat en el territori de la CA.

2.1.8. El sistema de distribució de competències

És una de les qüestions fonamentals per a comprendre el funcionament de l'Estat constitucional. En la seua delimitació ha jugat un paper determinant la jurisprudència del TC, ja que a partir dels conflictes de competències que ha resolt, s'ha anat perfilant aquesta distribució.

El repartiment de poders es fa al voltant de 3 elements:

- 1) Un sistema de doble llista.
- 2) Una clàusula d'atribució residual.
- 3) Uns mecanismes «extraestatutaris» d'atribució competencial.

1) Sistema de doble llista contingut en els art. 148 i 149 CE.

En realitat respon més a un sistema de llista única, en tant que l'art. 148.1 CE era el sostre de competències que podien adquirir les CCAA que accediren a l'autonomia per la via lenta o ordinària, i transcorreguts 5 anys, aquestes el podien ampliar, amb el límit de l'art. 149.1 CE. En canvi, les que accediren per la via de l'art. 151 CE només havien de respectar la llista de l'art. 149.1 CE. Per tant, l'art. 148.1 CE manca avui de funcionalitat, ja que totes les CCAA han ampliat les seues competències fins al límit de l'art. 149.1 CE.

I per altra banda, encara que l'art. 149 CE relaciona una llista de competències «exclusives» de l'Estat, en realitat, no tenen tal caràcter exclusiu perquè hi ha una gran varietat de fórmules i tècniques per a compartir competències entre Estat i CCAA.

Però per a entendre aquesta qüestió, amb caràcter previ cal definir competències com a *funcions que s'exerceixen sobre una determinada matèria*. És a dir, hi ha dos elements:

- La matèria: són l'objecte de la competència i fan referència a sectors de la realitat (agricultura, indústria...), de l'activitat econòmica o administrativa (Hisenda, Seguretat Social...) o de l'ordenament jurídic (dret penal, laboral...).
- La funció: són les potestats jurídiques d'actuació sobre la matèria. Poden ser:
 - ✓ Potestats normatives (legislatives o reglamentàries): capacitat d'innovar i renovar l'ordenament jurídic a través de l'aprovació de noves disposicions normatives.
 - ✓ Potestats executives (o de gestió): són actuacions administratives que s'escotegen en un sol acte (tipus d'activitats que desenvolupen les AAPP: foment, organització, planificació, inspecció, sanció...).

Per tant, a partir de l'art. 149 CE, podem establir la següent classificació:

- Competències exclusives: quan totes les funcions sobre una matèria corresponen a l'Estat o CA:
 - ✓ Competències exclusives de l'Estat. Tipus:
 - Matèries que s'inclouen per raó del criteri d'interès general (exemple: art. 149.1.20 i 24 CE).
 - Aquelles que pel seu abast territorial afecten més d'una CA (exemple: art. 149.1.21 i 22 CE).
 - Casos en els quals es refereix a la totalitat de la matèria, sense especificar funcions (exemple: art. 149.1.2, 3, 4, 5, 10, 14 CE).
 - ✓ Competències exclusives de les CCAA: quan correspon a aquestes les potestats legislativa, reglamentària i executiva.
 - Algunes de les atribuïdes per l'art. 148.1 CE per raó de l'àmbit territorial (exemples: ap. 4, 6, 10) i que no siguin d'interès general de tot l'Estat (exemples: ap. 12 i 14).

- Les no atribuïdes expressament a l'Estat per la CE.

En qualsevol cas, respecte de les competències exclusives de les CCAA s'han de fer dues precisions:

- ❖ Que només poden correspondre a les CCAA si existeix una atribució expressa en els seus EA (art. 147.2.d i 149.3 CE).
 - ❖ A més, el TC fa una interpretació restrictiva i atorga límits a l'exclusivitat de les CCAA, perquè no impedeix que gràcies a la connexió amb altres competències estatals, aquest pugui concórrer sobre la matèria. Exemple: les denominacions d'origen no són matèria exclusiva de l'Estat, per tant, pot ser assumida per les CCAA, però guarda relació amb algunes competències estatals, com ara l'ordenació de l'economia (art. 149.1.13 CE) o la legislació mercantil (art. 149.1.6 CE), de manera que aquest pot realitzar també determinades funcions sobre la matèria [STC 32/2010].
- Competències compartides. Hi ha tres mecanismes que permeten compartir aquelles competències regulades per l'art. 149 CE tot i que el mateix article diu que són exclusives de l'Estat:
 - ✓ Títols competencials de coordinació (exemples: art. 149.1.3. Coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica; 15. Coordinació de la investigació científica; 16. Coordinació general de la Sanitat, etc.).
 - ✓ Competències compartides bases-desenvolupament: correspon a l'Estat aprovar la legislació bàsica i a les CCAA el desenvolupament normatiu (tant legal com reglamentari) i l'execució (exemples: art. 149.1.16. Sanitat; 18. Règim jurídic AAPP; 23. Protecció medi ambient...).

La legislació bàsica és una llei estatal que estableix els principis necessaris per a garantir una regulació amb un mínim denominador comú en tot el territori estatal, però que no regula la matèria de forma molt concreta, de manera que les CCAA tenen un marge d'actuació per a aprovar les seues pròpies normes i concretar les seues particularitats (exemple: l'Estatut bàsic dels empleats públics aprovat per l'Estat amb uns principis comuns, però permet que cada CA tinga una legislació pròpia de la seua funció pública).

- ✓ Competències compartides legislació-execució: són totes aquelles en les que s'utilitzen formules com «sense perjudici de la seua execució...». En aquests casos, l'Estat aprova la legislació i la CA exerceix la potestat executiva (exemple: arts. 149.1.6, 7, 9 CE). La competència estatal de «legislació» inclou, a més de la potestat legislativa, la facultat de dictar reglaments de desenvolupament normatiu. Per la seua part, les CCAA, a més de la funció executiva, poden aprovar reglaments organitzatius o interns (vegeu amb més detall en el tema 4 la competència sobre la legislació laboral).
- Competències concurrents: Estat i CCAA poden exercir potestats de la mateixa naturalesa per a aconseguir uns objectius complementaris. És un grup quasi residual, ja que expressament només es contempla la referida a la cultura (art. 149.2 CE). En qualsevol cas, sols poden correspondre a les CCAA si existeix una atribució expressa en els seus EA (art. 147.2.d i 149.3 CE).

2) Clàusula d'atribució residual

La segona tècnica de repartiment de competències que preveu la CE, és la denominada clàusula residual (art. 149.3 CE), que té un doble efecte:

- Les competències no assumides pels EA corresponen a l'Estat.
- Però també permet, com s'ha vist, l'atribució de competències que no corresponguen exclusivament a l'Estat.

3) Mecanismes extraestatutaris d'atribució de competències

S'anomenen «extraestatutaris» perquè permeten l'exercici de competències per les CCAA sense que aquestes consten expressament en els seus Estatuts. Aquests mecanismes són tres:

- Art. 150.1 CE: Llei marc (a través de la qual les Corts Generals poden atribuir facultats legislatives en el marc dels principis, bases i directrius fixats per aquesta).
- Art. 150.2 CE: Llei orgànica de delegació i transferència (possibilitat de transferir o delegar a les CCAA a través d'aquest tipus de llei facultats de titularitat estatal que siguin susceptibles de transferència o delegació).

- Art. 150.3 CE: Llei d'harmonització (a través de la qual, l'Estat pot restringir competències quan siga necessari per a garantir l'interès general).

2.2. Institucions de la Unió Europea

S'ha estudiat a través de la pràctica del tema 2. Les solucions de la pràctica són en l'aula virtual i són contingut d'examen.

BIBLIOGRAFIA:

AAVV (1997), *Introducción a la Teoría del Derecho* (coord. De Lucas, J.), 3ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1 a 3, pp. 25-98.

AAVV (2010), *Introducción a la Teoría del Derecho* (coord. Gayo Santa Cecilia, M.E. Y Muñoz de Baena Simón, J.L.), Madrid: Ed. UNED, cap. 1 a 3, pp. 19-78

AA.VV. (2015), *Curso de Derecho Privado* (dir. Orduña, F.J. Y Campuzano, A.B.), 18ª edición, Valencia: Ed. Tirant lo Blanch, cap. 1 y 2, pp. 25-66.

AA.VV. (2016), *Derecho Constitucional Básico* (editor Castellà Andreu, J.M.), Barcelona: Ed. Huygens. Capítulos: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18, 19.

FABRA ABAT, P. (2017), "Què és el dret?", en AA.VV. *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/index.html

VILLALBA ZABALA, A. (2011), *Introducción al Derecho*, Cantabria: Universidad de Cantabria. Open Course Ware, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de <https://ocw.unican.es/course/view?id=113>

TEMA 3. LES FONTS DEL DRET (I)

1. Concepte i enumeració de les fonts
2. La Constitució Espanyola de 1978
3. Els drets fonamentals dels ciutadans
4. Anàlisi del contingut laboral de la Constitució
5. El model de jurisdicció constitucional. El recurs i la qüestió d'inconstitucionalitat. El recurs d'empara.

1. CONCEPTE I ENUMERACIÓ DE LES FONTS

Usualment s'entén per «font» el lloc d'on brolla o sorgeix alguna cosa. Si l'apliquem a l'àmbit jurídic, entenem com a «font del dret», el lloc d'on sorgeix el dret. Tradicionalment es distingeixen dos sentits de l'expressió font del dret:

- En sentit material → quan es fa referència als poders socials i organismes que aproven les normes jurídiques. És a dir, aquells que tenen algun tipus de potestat normativa (el parlament, el govern, institucions comunitàries, etc.). Respon a la pregunta: Qui crea el dret?
- En sentit formal → modes d'expressió i exteriorització de les normes jurídiques. És a dir, l'instrument pel qual s'estableixen les normes (lleis, reglaments, directives, etc.). Respon a la pregunta: Quina forma té el dret o les normes jurídiques? I està determinada pels poders socials que les creen.

L'art. 1.1 Codi Civil (en endavant, CCi) diu que «les fonts de l'ordenament jurídic espanyol són la llei, el costum i els principis generals del dret».

Acudim en primer lloc al Codi Civil, perquè sabem que és la branca de l'ordenament jurídic que té la consideració de dret comú o general, ja que conté el nucli fonamental de l'ordenament jurídic. Ara bé, hem de fer les següents precisions o matisacions:

- Quan parla de llei, fa referència a la llei en un *sentit ampli*, com a equivalent a norma jurídica emanada d'una autoritat competent, revestida de solemnitat i força vinculant. Es refereix al conjunt de normes de l'ordenament jurídic. Per exemple, quan sentim la frase «està fora de la llei o de la legalitat», no es refereix només a les normes contingudes en lleis aprovades pel parlament, és a dir, lleis en *sentit estricte*.

- Cal tenir en compte que el Codi Civil és de 1889 i aquest article va ser reformat per última vegada en 1974, és a dir, amb anterioritat a l'aprovació de la Constitució. Per tant, no l'enumera, i no té en compte el caràcter que aquesta té com a «font de fonts» o «norma de normes», que li permet ocupar la màxima posició jeràrquica. Per tant, la CE s'ha d'anteposar a l'enumeració del Codi Civil.
- També hem estudiat que el Dret civil és Dret comú, i per tant, té caràcter supletori, però que hi ha altres branques de l'ordenament jurídic que són Dret especial i, per tant, tenen preferència aplicativa (principi d'especialitat). A més, cadascuna té el seu propi sistema de fonts amb les seues especialitats, per tant, hem d'analitzar conjuntament aquest article amb les fonts regulades per la legislació laboral.
- Per últim, hem de tenir en compte l'existència de normes autonòmiques, com a conseqüència de la distribució de competències de l'Estat de les autonomies. Existiran normes produïdes per les CCAA que també formen part de l'ordenament jurídic i són fonts del dret.

Però ara interessa l'anàlisi de les fonts del dret laboral, i agafant en consideració l'art. 3.1 ET, es poden extraure les següents conclusions:

Article 3 ET. Fonts de la relació laboral

1. Els drets i obligacions concernents a la relació laboral es regulen:

a) Per les disposicions legals i reglamentàries de l'Estat.

b) Pels convenis col·lectius.

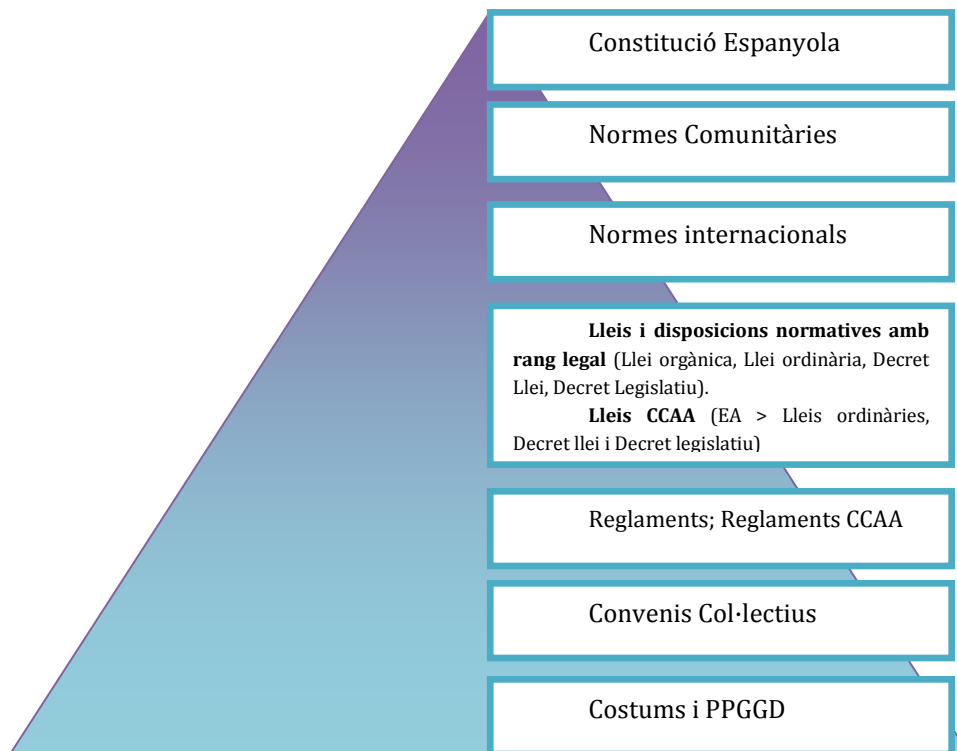
c) Per la voluntat de les parts, manifestada en el contracte de treball, si el seu objecte és lícit, i sense que en cap cas es puguin establir, en perjudici del treballador, condicions menys favorables o contràries a les disposicions legals i convenis col·lectius esmentats abans.

d) Pels usos i costums locals i professionals

- És una enumeració no exhaustiva perquè no es contempen ni la Constitució, ni les normes internacionals i comunitàries, ni els principis generals, ni les normes emanades de les CCAA. Aleshores, l'hauréem de completar amb el previst per l'art. 1.1 CCI.
- Inclou el contracte de treball com a font de la relació laboral. Si bé és veritat que les obligacions tenen força de llei entre les parts contractants (art. 1091 CCI) —és a dir, són vinculants—, és una font d'obligacions, però no una font del dret, ja que no és una norma jurídica.

- A més el Dret laboral, presenta certes singularitats o especialitats respecte a altres branques de l'ordenament jurídic, com ara:
 - ✓ L'existència d'una font pròpia que no existeix en cap altre sector de dret: els convenis col·lectius.
 - ✓ Una àmplia varietat de fonts per a regular el contingut de les relacions laborals.
 - ✓ Algunes d'aquestes tenen característiques peculiars, com ara les normes consuetudinàries que han de ser locals i professionals.
 - ✓ La usual imperativitat mínima de les diverses normes, que planteja problemes i solucions aplicatives específics.

Per tant, integrant tota la informació proporcionada fins ara, podem concloure que les fonts formals del Dret laboral són: 1) La Constitució; 2) Les normes comunitàries o supranacionals; 3) Les normes internacionals; 4) Les lleis i altres disposicions normatives amb rang de llei: decret llei i decret legislatiu; 5) els reglaments; 6) els convenis col·lectius; 7) el costum i els principis generals del Dret.

Ens podem imaginar que el conjunt de normes que forma l'ordenament jurídic ordenades de manera jeràrquica formen una estructura piramidal, en

el vèrtex de la qual hi ha la Constitució, que és la norma bàsica de tot l'ordenament juridicopolític de l'Estat, i de la qual van derivant tota la resta de normes. A més, pel que fa a les normes autonòmiques no ocupen una posició diferent dins d'aquesta llista, sinó que la relació que s'estableix entre aquestes i les normes de l'Estat és de competència. Per tant, per exemple, les lleis estatals ocuparan el mateix rang que les autonòmiques, però regularan diverses matèries en funció de la distribució competencial.

L'estudi de les fonts atén el procés de producció de les normes, que en funció de l'òrgan o institució que les aprova tenen diferents categories, i en conseqüència, a les relacions que poden establir-se entre aquestes dins de l'ordenament jurídic.

2. LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA DE 1978

Com es posà de manifest en el tema anterior, la Constitució té dos grans objectius: regular les institucions o poders de l'Estat (és la disposició normativa per la qual els ciutadans es «constitueixen» en comunitat juridicopolítica i acorden regular la seua convivència d'acord amb determinats principis i valors) i definir i garantir els principals drets i llibertats dels ciutadans. Per això, podem dir que té dues parts: una part orgànica, que regula els poders i institucions de l'Estat i la distribució territorial de poder, que ja hem vist. I una part normativa o declarativa, que reconeix uns drets subjectius i llibertats que vinculen tant ciutadans com poders públics (9.1 CE). És a dir, els seus preceptes contenen autèntiques normes jurídiques, regles de comportament, d'obligat compliment i aplicables pels poders públics, en especial, pels tribunals. Per tant, la seua inobservança o infracció pot comportar conseqüències. D'aquesta manera, és una font més de l'ordenació jurídica, de fet, és la «primera font».

Aquesta especial posició en el vèrtex del sistema jurídic, és a dir, el seu caràcter com a *norma suprema*, és deu a diversos motius:

- És *l'expressió directa de la voluntat* de tots els ciutadans espanyols (el «poble»), en els quals resideix el poder constituent.
- Gaudeix d'una *superioritat formal (norma supralegal)*: la seua elaboració i reforma requereixen un procediment estricte que impedeix que pugui ser afectada per qualsevol altra norma (Títol X CE), la qual cosa garanteix l'estabilitat dels seus preceptes.

- *És la norma de normes*: regula i ordena les fonts de l'ordenament, determina els òrgans competents per a dictar-les, a través d'un concret procediment, les matèries que cadascuna pot regular, i l'eficàcia i posició que ocupen dins del conjunt. En síntesi, determina la validesa de la resta de normes.
- *Té força derogatòria o anul·latòria*. En aquest sentit, la DD3a CE estableix que «queden derogades totes les disposicions s'oposen al que estableix aquesta CE». No obstant això, cal precisar l'abast d'aquesta previsió, perquè produeix efectes només respecte a les normes anteriors a la CE i que resulten incompatibles amb aquesta. En tot cas, els tribunals ordinaris *poden no aplicar una norma anterior* a la CE al cas concret si la consideren inconstitucional, *però no poden declarar la seua invalidesa* i que no siga més aplicada per un altre tribunal, ja que aquesta tasca correspon al TC. Quan aquest declare la inconstitucionalitat d'una llei, la decisió sobre la inaplicabilitat de la mateixa sí que tindrà efectes per a casos posteriors perquè suposa la seua anul·lació parcial o total. En canvi, en el cas de les normes posteriors, encara que un tribunal la considere inconstitucional, *no pot deixar d'aplicar-la*, ha de limitar-se a proposar una qüestió d'inconstitucionalitat, com veurem en aquest tema.
- *Gaudeix d'una protecció específica per part del TC*, que queda testimoniada en el sistema de control que s'estableix sobre les lleis a fi de garantir-ne l'adequació constitucional.
- *Té caràcter fonamental*, els seus preceptes no poden ser obviats o ignorats pels poders públics, ni per acció ni per omissió (9.1 i 9.3 CE).

3. ELS DRETS FONAMENTALS DELS CIUTADANS

Article 10 CE

1. *La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social.*

2. *Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i els acords internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya.*

La concepció de justícia hui imperant es basa en l'existència d'uns drets humans (DDHH), que significa que tota persona mereix poder gaudir d'una sèrie de béns bàsics i llibertats en igualtat de condicions. Aquests, són els reconeguts a la Declaració Universal de Drets Humans de 1948 (DUDH).

D'aquesta manera, l'art. 10.2 CE, fa referència al fet que el dret positiu, en concret el dret constitucional, incorpora una part essencial dels drets humans com a drets fonamentals. Tot i que cal tenir en compte que DDHH i drets fonamentals no són exactament el mateix concepte.

Els primers fan referència als àmbits de la moral/ètica i al dret internacional. Són un conjunt de valors morals, relacionats amb la dignitat de la persona, establerts pel dret internacional que se suposa que els ordenaments jurídics han de reconèixer i incorporar. Encara que expliquen l'origen dels drets fonamentals (perquè es basen en aquells), fins que no s'incorporen a una constitució no adquireixen tal caràcter.

I els segons, els drets fonamentals, poden ser definits com a drets subjectius reconeguts per la Constitució, i per tant, tenen dues conseqüències immediates: la tutela judicial i la vinculació del legislador en la seua actuació. Però com s'ha dit, sí que tenen una certa relació en la mesura en què els drets fonamentals s'inspiren en els DDHH per a determinar el seu catàleg i, a més, els primers han de ser interpretats d'acord amb els segons.

Per altra banda, tampoc són el mateix els drets fonamentals que la resta de drets subjectius reconeguts a l'ordenament jurídic. Aquests últims poden ser exigibles davant els tribunals, però no vinculen el legislador, per tant, en principi, poden ser suprimits en qualsevol moment per una llei. A més, no gaudeixen de la mateixa protecció que els drets fonamentals. Tot i que alguns drets subjectius, tenen un nucli essencial coincident amb algun dret fonamental, i d'aquesta manera, indirectament, gaudeixen de la protecció dels drets fonamentals (exemple: el dret a la negociació col·lectiva forma part del contingut essencial del dret fonamental a la llibertat sindical de l'art. 28.1 CE).

Estructura del títol I:

Encara que el títol I s'anomena «Dels drets i deures fonamentals» —la qual cosa pot induir al pensament que tots els drets continguts tenen tal caràcter—, en realitat, el contingut d'aquest apartat constitucional és més complex i variat.

- El capítol 1r, «Dels espanyols i estrangers» (art. 11, 12 i 13 CE), en realitat, no conté drets fonamentals, sinó que regula les condicions per al seu exercici. Qui els poden exercitar: els espanyols per

nacionalitat i els estrangers en virtut del que regulen les lleis i dels tractats internacionals.

- En canvi, el capítol 2n, «Drets i llibertats» (14-38 CE), sí que conté una declaració efectiva de drets. Ara bé, no tots són fonamentals. En primer lloc, reconeix el dret d'igualtat (art. 14 CE), i després, es divideix en dues seccions:
 - Secció 1a, «Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques»: en aquesta part trobem els vertaders drets fonamentals (art. 15 a 29 CE)
 - Secció 2a, «Dels drets i deures dels ciutadans»: ja no tenen el caràcter de fonamental, si bé, són també drets constitucionals (30-38 CE).
- Per la seua part, el capítol 3r, «Dels principis rectors de la política social i econòmica» (39-52 CE), no conté drets subjectius sinó principis o mandats dirigits als poders públics que han de guiar les seues actuacions.
- El capítol 4t «De les garanties de les llibertats i drets fonamentals» (53 i 54 CE), regula les garanties que permeten assegurar la plena efectivitat dels drets constitucionals regulats als capítols anteriors. Doncs no tots tindran les mateixes garanties i nivell de protecció.
- I en fi, el capítol 5è «De la suspensió de drets i llibertats» (55 CE): regula els supòsits excepcionals en què es pot suspendre l'exercici dels drets.

4. ANÀLISI DEL CONTINGUT LABORAL DE LA CE

En aquest apartat es pretén analitzar quins dels drets reconeguts per la constitució en els diferents capítols i seccions del títol I tenen un caràcter directament laboral o incideixen de forma indirecta sobre les relacions laborals, i quins són els mecanismes de protecció dels quals gaudeixen.

4.1. Catàleg de drets laborals en la constitució

La CE regula una sèrie de drets i principis de contingut específicament laboral o social. Per això, es parla d'una constitucionalització del dret del treball. És a dir, la incorporació de determinats drets i principis propis de la branca laboral en la norma fonamental, que li atorguen, com ja s'ha

mencionat, un estatus superior a la resta de drets laborals regulats per la resta de normes laborals.

Però, com també s'ha posat de manifest, no tots aquests tindran la mateixa protecció i grau d'aplicabilitat. Per tant, cal diferenciar-los en funció de l'apartat del títol I en què es troben:

A) Entre els drets fonamentals (art. 14-29 CE):

De contingut específicament laboral només són dos i es troben regulats en l'art. 28 CE: el dret a la llibertat sindical i el dret de vaga. No obstant això, la majoria dels drets reconeguts en aquest capítol tenen importants repercussions en les relacions laborals, com ara, el dret a la igualtat i no discriminació (art. 14 CE); llibertat ideològica (art. 16 CE); intimitat personal (art. 18 CE); llibertat d'expressió i informació (art. 20 CE); dret de reunió (art. 21 CE); participació política (art. 23 CE); o el dret a la tutela judicial (art. 24 CE).

En aquest sentit s'ha pronunciat el Tribunal Constitucional, que insisteix, reiteradament, *«en la plena efectivitat dels drets fonamentals del treballador en el marc de la relació laboral, ja que aquesta no pot implicar, de cap manera, la privació de tals drets per als qui presten serveis en les organitzacions productives, que no són alienes als principis i drets constitucionals que informen el sistema de relacions laborals»* (STC 98/2000). És a dir, la inserció del treballador en l'àmbit de direcció de l'empresari no implica en cap cas la privació dels drets que la CE li reconeix com a ciutadà (STC 38/1981).

B) Entre els drets i llibertats no fonamentals (30-38 CE):

Per una banda, en l'art. 35 CE es regula el deure i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a una remuneració individual i familiar suficient i a la no discriminació per raó de sexe (concreció de l'art. 14 CE). I per altra, en l'art. 37 CE, el dret a la negociació col·lectiva entre els representants dels treballadors i empresaris; i el dret de treballadors i empresaris a l'adopció de mesures de conflicte col·lectiu (a part del dret de vaga), entre els quals s'inclou el dret de tancament patronal.

En aquest grup també hi ha altres que, encara que no són específicament laborals, tenen repercussions en les RRLL. Essencialment, el principi de llibertat d'empresa en el marc d'una economia de mercat (art. 38 CE).

C) Entre els principis econòmics i socials:

En aquest cas s'ha de diferenciar entre aquells principis que es troben en el capítol 3r (art. 39-52 CE) i que reben el nom de «sistemàtics», i altres ubicats fora d'aquest capítol, i per això, s'anomenen «extrasistemàtics»:

Els primers constitueixen mandats o exigències als poders públics perquè promoguen o garantisquen determinades actuacions a favor dels ciutadans. D'aquests, tenen un caràcter laboral els següents:

Art. 40.1 CE:

- Els poders públics han de promoure les condicions favorables perquè hi haja progrés social i econòmic.
- Per a una distribució de la renda, tant a escala regional com personal, en el marc d'una política d'estabilitat econòmica.
- En especial, duren a terme una política orientada a la plena ocupació.

Art. 40.2 CE:

- Els poders públics fomentaran la formació i readaptació professional.
- Vetllaran per la seguretat i higiene en el treball
- Garantiran el descans necessari, mitjançant la limitació de la jornada i les vacances retribuïdes.

Art. 41 CE:

- També tenen l'obligació de mantenir un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans, que garantisca l'assistència i prestacions socials davant situacions de necessitat, en especial, la desocupació.
- Llibertat de règims complementaris.

Art. 42 CE: Protecció dels treballadors emigrants.

Art. 43 CE: Dret a la salut

Art. 49 CE: Política de previsió, tractament i rehabilitació de persones amb discapacitat.

Art. 50 CE: Protecció de la tercera edat, mitjançant pensions adequades i serveis socials específics.

Després, trobem aquells que, fora del capítol 3, reben el qualificatiu d'«extrasistemàtics» (art. 129 a 131).

Art. 129 CE:

- La llei establirà les formes de participació dels interessats en la Seguretat Social i en l'activitat dels organismes públics la funció dels quals afecte directament la qualitat de vida o el benestar general.
- Els poders públics promouran les diferents formes de participació en l'empresa, desenvolupament del cooperativisme i accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció.

Art. 131 CE: planificació de l'activitat econòmica, en la qual, es preveu la col·laboració dels sindicats i altres organitzacions professionals, empresarials i econòmiques, a través d'un Consell.

D) Altres principis generals de la CE

A banda dels ja assenyalats, la CE conté una sèrie de principis de caràcter general que, per la seua importància, mereixen una mínima atenció.

Art. 14 CE. Principi d'igualtat formal («Els espanyols són iguals davant la llei») —que suposa no només igualtat en la llei sinó també igualtat en l'aplicació de la llei— i prohibició de discriminació («sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social»). Tant la jurisprudència constitucional com l'ordinària han estimat que aquests també vinculen subjectes privats. D'aquesta manera vinculen a l'autonomia col·lectiva en l'elaboració dels convenis col·lectius i a l'autonomia individual respecte del contracte de treball.

Art. 9.2 CE. Principi d'igualtat real: «Correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectius; remoure els obstacles que impedisquen o dificulten la seua plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social». Aquest principi reconeix les desigualtats existents, i vincula els poders públics per a aconseguir una societat més equitativa. La seua aplicació pràctica es veu, per exemple, en

l'existència determinades polítiques de promoció de l'ocupació de col·lectius amb dificultats per a accedir a una ocupació (mesures d'acció afirmativa o positiva).

Art. 9.3 CE. Principis de legalitat, jerarquia normativa, publicitat de les normes, seguretat jurídica i interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics, i d'irretroactivitat de les disposicions sancionadores no favorables o restrictives de drets individuals

4.2. Garanties dels drets del títol I

No obstant el caràcter constitucional de tots els drets continguts en el títol I, pot fer-se una diferenciació a raó de les diferents garanties que ostenten. D'aquesta manera, s'han de distingir 3 aspectes:

- 1) L'eficàcia o aplicabilitat directa o indirecta.
- 2) Les garanties normatives.
- 3) El grau de protecció o tutela jurisdiccional.

En la regulació de les garanties serà fonamental l'art. 53 CE, encara que altres preceptes constitucionals també són de gran importància.

1) Aplicabilitat o eficàcia dels drets del títol I

La primera qüestió a determinar és el seu grau d'exigibilitat o aplicació sense necessitat que siga desenvolupat per una norma jurídica, només atenent la regulació constitucional. Així doncs, cal distingir:

A) Drets i llibertats reconeguts en el capítol 2n, fonamentals o no:

En virtut de l'art. 53.1 CE, gaudeixen d'eficàcia directa, en tant que «vinculen tots els poders públics». Això vol dir que, en primer lloc, el poder legislatiu els ha de tindre en compte en desenvolupar la seua funció legislativa. I a més, també són immediatament aplicables i poden al·legar-se davant de tribunals i enfront de l'Administració pública (poders executiu i judicial), sense necessitat que prèviament siguen desenvolupats per lleis.

Per tant, encara que la majoria de drets constitucionals tenen una regulació legal, encara que aquesta no existira, no seria un obstacle per a demanar la seua tutela davant els tribunals enfront de violacions tant per part dels poders públics (eficàcia vertical), com per subjectes privats, com ara,

l'empresa o el sindicat (eficàcia horitzontal). Perquè són autèntics drets subjectius vinculants.

B) Principis rectors econòmics i socials

La situació és ben diferent pel que fa als principis rectors, ja que «només podran ser al·legats davant la jurisdicció ordinària d'acord amb el que disposen les lleis que els desenvolupen» (art. 53.3 CE). Per tant, per a ser aplicat pels tribunals requereixen un mínim desenvolupament legal. No són, en aquest cas, drets subjectius.

Malgrat això, tenen una certa eficàcia o aplicabilitat immediata, ja que l'art. 53.3 CE preveu que «el reconeixement, el respecte i la protecció dels principis reconeguts en el capítol III, informaran la legislació positiva, la pràctica judicial i l'actuació dels poders públics». Això implica que les Corts com la resta de poders públics estan obligats dins de les seues competències a respectar-los i protegir-los, ja siga a través del seu desenvolupament normatiu o de la seua aplicació. De manera que un principi, fins i tot sense desenvolupar per llei, pot servir de fonament per a un recurs o una qüestió d'inconstitucionalitat o per a donar suport a una determinada interpretació d'una altra llei en vigor.

2) Garanties normatives:

Tots els drets, llibertats i principis han de ser regulats per llei. En aquest sentit l'art. 53.1 CE estableix que «només per llei, que en tot cas n'haurà de respectar el contingut essencial, es podrà regular l'exercici d'aquests drets i d'aquestes llibertats».

A més a més, el desenvolupament dels drets fonamentals pròpiament dits (art. 14-29 CE) només poden ser regulats i desenvolupats per llei orgànica (art. 81.1 CE). L'únic dret fonamental que no està actualment regulat per llei orgànica és el dret de vaga (art. 28.2 CE). Això no obstant, la seua regulació continguda en una disposició normativa preconstitucional, ha sigut interpretada pel TC, que en va declarar inconstitucionals algunes parts i va dir com se n'havien d'interpretar unes altres.

Per altra part, cal recordar que en virtut de la distribució de competències estatals és competència exclusiva de l'Estat (art. 149.1.1 CE).

Ara bé, tant la llei orgànica com l'ordinària han de respectar «el contingut essencial» dels drets i les llibertats regulats. El TC ha interpretat (STC 11/81, FJ 10) que el contingut essencial pot entendre's de dues maneres complementàries entre si:

- ✓ El conjunt de facultats o poders que fan que se li pugui reconèixer com a tal. És a dir, sense aquestes facultats el dret queda desnaturalitzat.
- ✓ El contingut que permet que s'arribi a la funció atribuïda pel dret en qüestió. De manera que si aquest contingut és sotmès a limitacions que el fan impracticable i dificulten el seu exercici més enllà del raonable, li lleven la seua funció.

Per altra banda, el TC ha subratllat que cap dret és absolut, sinó que ve limitat per altres drets, béns o interessos constitucionalment protegits. Les possibles limitacions han de respectar el contingut essencial del dret.

En últim lloc, cal fer referència a l'art. 35.2 CE: «la llei regularà un estatut dels treballadors». D'aquesta manera la CE estableix una reserva legal, per la qual la norma que determine el règim jurídic específic per a un sector de treballadors serà una norma amb rang legal.

3) Tutela jurisdiccional:

Quant a la seua protecció per part dels tribunals, també cal diferenciar:

A) Per a tots els drets reconeguts (fonamentals, altres drets i llibertats no fonamentals i principis)

Tots els drets constitucionals tenen dos mecanismes de protecció:

- Recurs ordinari davant la jurisdicció ordinària: com a conseqüència de l'art. 24 CE («totes les persones tenen dret a obtenir la tutela efectiva de jutges i tribunals en l'exercici dels seus drets i interessos legítims»), els ciutadans tenen el dret d'accedir a la justícia quan consideren que s'ha vulnerat algun dels seus drets i, d'aquesta manera, demanar que es reconega la lesió i el rescabament dels seus efectes. Això no obstant, cal fer les següents precisions:
 - Recordeu que els principis només poden ser al·legats davant la jurisdicció ordinària si hi ha una llei que els desenvolupa.
 - El recurs es durà a terme davant l'ordre jurisdiccional que corresponga a través dels diversos procediments previstos en

el dret processal específic de cada un. En l'àmbit social es tractarà normalment dels diferents tipus de processos previstos per la Llei 36/2011, de 10 d'octubre de la jurisdicció social (BOE núm. 245 de l'11-12-11).

- Recurs o qüestió d'inconstitucionalitat: en virtut de l'art. 53.1 CE, «Els drets i llibertats reconeguts en el capítol 2n (fonamentals i no fonamentals)... es tutelaran d'acord amb el que es preveu en l'art. 161.1.a CE» (és a dir, recurs i qüestió d'inconstitucionalitat). El seu estudi es durà a terme en l'últim apartat del tema.

B) Per als drets fonamentals:

Els drets fonamentals, a més d'aquests dos recursos que actuen en la defensa de qualsevol dret constitucional, gaudeixen de dos mecanismes addicionals:

Art. 53.2 CE

Qualsevol ciutadà podrà demanar la tutela de les llibertats i dels drets reconeguts en l'article 14 i en la secció primera del capítol segon davant els tribunals ordinaris per un procediment basat en els principis de preferència i sumarietat i, en el seu cas, a través del recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional.

És a dir, els drets reconeguts en els art. 14-29 CE, a més del recurs ordinari davant la jurisdicció ordinària i el recurs o qüestió d'inconstitucionalitat, poden defensar-se mitjançant:

- Recurs sumari i preferent davant dels tribunals ordinaris: és una via especial de protecció que hi ha davant dels tribunals ordinaris dels 4 ordres jurisdiccionals i que està basada en els principis de preferència i sumarietat. D'aquesta manera, les respectives lleis processals civil, penal, administrativa i laboral, contempnen procediments especials per a quan es vulneren drets fonamentals. El significat d'aquests dos principis ha sigut interpretat pel TC de la següent manera: «la preferència implica prioritat absoluta per part de les normes que regulen la competència funcional o despatx dels assumptes, per sumarietat, com ha posat en relleu la doctrina, no es pot acudir al seu sentit tècnic (ja que els processos de protecció jurisdiccional no són sumaris, sinó especials), sinó a la seua significació vulgar com a equivalent a rapidesa» (STC 81/1992).

En matèria laboral, la LJS regula en els art. 177-184 un procés especial per a la tutela dels drets fonamentals i llibertats públiques, inclosa la prohibició de tracte discriminatori. No obstant, les demandes en certes

matèries (acomiadament, modificacions substancials de condicions de treball, etc.) que comporten vulneració de drets fonamentals, s'han de tramitar inexcusablement d'acord amb la modalitat processal corresponent. En tot cas, s'ha de tenir en compte que és una opció processal (l'art. 53.2 CE diu «podrà», per tant, és una facultat no una obligació). De fet, es pot acudir a la via ordinària per mitjà de recurs ordinari, acumulant la pretensió de defensa dels drets fonamentals a altres assumptes i es pot optar pel recurs sumari i preferent, però en aquest cas només es podrà al·legar la violació de drets fonamentals i no altres assumptes.

- Recurs d'empara constitucional: es tracta del recurs regulat en l'art. 161.1.b CE i que s'estudiarà en l'apartat següent, de manera conjunta amb tots els recursos davant del TC. Però cal recordar que algun dret no fonamental pot constituir un aspecte o contingut d'un altre dret fonamental. En l'àmbit laboral és el cas de la negociació col·lectiva (37.1 CE) que es considera contingut essencial del dret de llibertat sindical (art. 28.1 CE). Per això és factible plantejar recurs d'empara quan es vulnere el dret a la negociació col·lectiva d'un sindicat.

En síntesi, podem dir que els drets constitucionals poden ser tutelats:

- a) Mecanismes de tutela dels drets fonamentals (arts. 14-29 CE).
 - Davant el Tribunal Constitucional:
 - Recurs d'empara constitucional
 - Recurs o qüestió d'inconstitucionalitat
 - Davant la jurisdicció ordinària:
 - Recurs ordinari
 - Recurs sumari i preferent
- b) Mecanismes de tutela de la resta de drets constitucionals (drets i llibertats i principis)
 - Davant el Tribunal Constitucional:
 - Recurs o qüestió d'inconstitucionalitat
 - Davant la jurisdicció ordinària:
 - Recurs ordinari

5. EL MODEL DE JURISDICCIO CONSTITUCIONAL.

Ja vam veure en el tema 2 que el TC és l'intendent suprem de la CE, i que exerceix les competències o funcions definides a l'art. 161 CE. Ara

estudiarem els recursos que es poden emprar per a la defensa dels drets constitucionals que hem referit en l'apartat anterior.

A) Recurs d'inconstitucionalitat:

Regulació: art. 161.1.a, 162.1.a i arts. 27 i ss. Llei orgànica 2/1979, de 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional (BOE núm. 239 de 05-10-79; en endavant LOTC).

Objecte del recurs: És un mitjà directe d'impugnació de *lleis o disposicions amb rang legal* per a determinar la seua conformitat amb la CE. («disposicions normatives amb força de llei»; art. 161.1.a CE). A tall d'aclariment, l'art. 27.2 LOTC enumera totes les normes susceptibles d'impugnació:

- Els estatuts d'autonomia i les altres lleis orgàniques.
- Les altres lleis, disposicions normatives i actes de l'Estat amb força de llei (decret llei i decret legislatiu).
- Els tractats internacionals.
- Els reglaments de les cambres i de les Corts Generals.
- Les lleis, actes i disposicions normatives amb força de llei de les CCAA.
- Els reglaments de les assemblees legislatives de les CCAA.

A través d'aquest recurs no es protegeix un interès dels que promouen (un interès particular), sinó la supremacia de la CE de cara a garantir l'interès general. Dit amb altres paraules, el TC duu a terme una anàlisi de constitucionalitat desvinculada de la seua aplicació al cas concret.

Subjectes legitimats per a interposar-lo (Art. 162.1.a CE): el president del Govern, 50 diputats, 50 senadors, els òrgans col·legiats executius (Govern) de les CCAA i les assemblees de les CCAA.

Efectes de la declaració d'inconstitucionalitat pel TC: Quan la sentència declare la inconstitucionalitat, ha de declarar igualment la nul·litat dels preceptes impugnats, així com, si és el cas, la d'aquells altres de la mateixa llei, disposició o acte amb força de llei als quals s'haja d'estendre per connexió o conseqüència (art. 39 LOTC).

B) Qüestió d'inconstitucionalitat:

Regulació: 161.1.a i 163 CE i 35 i ss. LOTC

Objecte: el mateix, norma amb rang legal (163 CE i 27.2 LOTC).

Subjecte legitimat: l'única diferència entre el recurs i la qüestió d'inconstitucionalitat prové dels subjectes que els promouen. En aquest cas, és interposat per un òrgan judicial, és a dir, un jutge o un tribunal, que estiga resolent un cas concret i considere que la llei aplicable pot ser inconstitucional. Si es dóna aquesta situació, ha de suspendre el judici i plantejar la qüestió davant del TC i esperar que aquest es pronuncie. Pot interposar-lo d'ofici o a instància de part interessada (quan una de les dues parts del conflicte el sol·licite, encara que la petició no és vinculant, l'òrgan judicial és lliure per a acceptar-la o no).

Efectes de la declaració d'inconstitucionalitat pel TC: els mateixos. En aquest cas, el jutge o tribunal que la planteja pot reprendre el procés i aplicar o no la llei en qüestió, en funció del pronunciament del TC.

C) Recurs d'empara constitucional:

Regulació: art. 161.1.b i 162.1.b CE i 41 i ss. LOTC

Objecte: L'objecte d'un recurs d'empara versa no sobre lleis, sinó sobre les disposicions, actes jurídics, omissions o vies de fet dels poders públics, inclosos els actes o omissions dels òrgans judicials. És a dir, mitjançant el recurs d'empara no es poden impugnar lleis (aquestes, a través del recurs o qüestió d'inconstitucionalitat), però sí altres disposicions dels poders públics (com ara un reglament —disposició normativa de l'executiu—) o altres actes d'aquests (com una resolució d'un organisme de l'Administració Pública, o una sentència —acte del poder judicial—).

Els drets emparables són només els que tenen el caràcter de fonamentals (art. 14-29 CE) i no procedeix enfront de lesions d'altres drets constitucionals, com ara els reconeguts en els art. 30-38 CE, excepte que queden vinculats per l'anomenada connexió amb un dret fonamental (exemple: dret a la negociació col·lectiva, que és part del contingut essencial de la llibertat sindical). Per tant, són dos els requisits: 1) que es vulnere un dret fonamental; i 2) que la vulneració siga per un acte dels poders públics (excepte lleis). De qualsevol poder públic, ja siga de l'Estat, de les CCAA i ens territorials, així com dels seus funcionaris o agents, inclosos els òrgans

judicials. La lesió del dret pot ser per acció o per omissió (la no acció quan tenien la possibilitat d'actuar).

Encara que també es pot accedir al recurs d'empara de manera indirecta quan la lesió prové d'un particular. El TC considera que si hi ha hagut un conflicte entre particulars i el tribunal ordinari no ha declarat la lesió del dret fonamental al·legat pel particular, és susceptible de recurs d'empara. Per exemple, una sentència que no reconeix la vulneració d'un dret fonamental del treballador per part de l'empresari. En aquest cas, la sentència seria objecte de recurs d'empara, si bé cal esgotar abans la via ordinària (que ja no es puga recórrer davant una instància judicial superior).

Subjectes legitimats (art. 162.1.b CE) □ tota persona física o jurídica que invoque un interès legítim, així com el ministeri fiscal i el defensor del poble.

Efectes: Els seus efectes són la declaració de nul·litat del que s'ha impugnat, el reconeixement del dret i el restabliment del recurrent en el gaudi del seu dret (art. 14-29 i 30/55 LOTC).

BIBLIOGRAFIA:

AA.VV. (2015), *Curso de derecho privado*, (Coord. Orduña, F.J.; Campuzano, A.B.), Valencia: Tirant lo Blanch, 18° edició. Capítulo 3°, pp. 67-92.

AA.VV. (2016), *Derecho Constitucional Básico* (editor Castellà Andreu, J.M.), Barcelona: Ed. Huygens. Capítulos 12, 13, 14 i 17.

ARNAU MOYA, F. (2012), *Derecho Civil I*, Castellón: Universitat Jaume I. Open Course Ware, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de [file:///C:/Users/yablan.DERTRA3/Downloads/Civil%201%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/yablan.DERTRA3/Downloads/Civil%201%20(1).pdf)

FABRA ABAT, P. (2017), "Què és el dret?", en AA.VV. *Introducció al dret*, Barcelona: FUOC, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de http://cv.uoc.edu/annotation/cbcad386b1dbde033f3c0e77fd6c9997/572041/PID_00242838/index.html

GARCIA-PERROTE ESCARTÍN, I (2017), *Manual de Derecho del Trabajo*, 7ª edició, Valencia: Tirant lo Blanch. Capítulo 1°, pp. 39-55.

RAMÍREZ MARTÍNEZ, J.M. (2016), “Tema 2. Las fuentes del derecho del trabajo”, en AA.VV. (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.) *Derecho del Trabajo*, 5ª edición, Valencia: Tirant lo Blanch, pp. 45-92.

VILLALBA ZABALA, A. (2011), *Introducción al Derecho*, Cantabria: Universidad de Cantabria. Open Course Ware, recurs electrònic recuperat el 25-09-17 de <https://ocw.unican.es/course/view.php?id=113>

TEMA 4. LES FONTS DEL DRET (II)

1. Les normes internacionals i supranacionals
 - 1.1. Tipologia
 - 1.2. L'Organització Internacional del Treball
 - 1.3. La Unió Europea
2. Les normes amb rang de llei
3. Els reglaments
4. El poder normatiu de les CCAA.

1. Les normes internacionals i supranacionals

1.1. Tipologia

1.1.1. Existència de multitud de normes internacionals:

Existeix una sèrie d'importants normes internacionals de contingut no exclusivament laboral o social:

- Declaració Universal dels Drets Humans (1948)
- Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966)
- Pacte Internacional de Drets Socials, Econòmics i Culturals (1966)
- Conveni Europeu per a la protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (1950)
- Carta Social Europea (1961-1996)
- Carta Comunitària dels Drets Socials Fonamentals dels Treballadors (1989)
- Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000-2007).

Aquestes tenen una eficàcia molt diversa. Algunes són meres declaracions polítiques no obligatòries, com ara, la DUDH o la Carta dels Drets Fonamentals de la UE, encara que l'art. 6 TUE estableix que la UE reconeix els drets, llibertats i principis enunciats i que tindrà el mateix valor jurídic que els tractats, és a dir, que el TUE i el TFUE. Altres suposen obligacions d'informar per part dels Estats els organismes que les dicten de sobre la seua aplicació (pactes internacionals de l'ONU; Carta Social Europea, l'aplicació de la qual és controlada pel Comitè Europeu de Drets Socials, que formula «conclusions» a partir dels informes presentats pels Estats, que són recomanacions d'ajustar la normativa interna a la Carta Social en cas que no s'adeqüen; i «decisions» en cas de reclamacions col·lectives —no aplicable a Espanya—). I en fi, altres preveuen actuacions judicials, com ara el Conveni Europeu de Drets Humans, les infraccions del qual per part dels Estats són controlades pel Tribunal Europeu de DDHH,

que pot condemnar-los i imposar-los indemnitzacions a favor dels damnificats.

1.1.2. Normes internacionals i normes supranacionals

Entre les normes que sí que resulten vinculants, cal distingir entre «normes internacionals» i «normes supranacionals». Les primeres són les que es deriven de la ratificació, i consegüent incorporació a l'ordenament jurídic intern, d'un tractat internacional. En canvi, les normes supranacionals són normes aprovades per una organització internacional a la qual se li ha cedit prèviament part de la sobirania estatal. Per a dur a terme aquesta cessió prèvia, també serà necessària la celebració d'un altre tractat internacional. De fet, la nostra CE preveu diversos tipus de tractats.

Quan parlem de normes internacionals de caràcter vinculant, parlem sobretot de **tractats internacionals**. Aquests poden anomenar-se també d'altres maneres, com ara conveni, pacte o acord internacional. Però, en qualsevol cas, es tracta d'un *«acord subscrit per escrit entre Espanya i un altre o altres subjectes de dret internacional, i regit pel dret internacional, ja conste en un instrument únic o en dos o més instruments connexos i siga quina siga la seua denominació»*.

Aquesta és la definició prevista en l'art. 2 de la Llei 25/2014, de 27 de novembre, de tractats i altres acords internacionals (BOE núm. 288 de 28-11-14).

A més, considera subjecte de dret internacional els Estats, organitzacions internacionals o altres ens internacionals que gaudeixen de capacitat jurídica per a celebrar tractats. Per tant, els tractats són acords internacionals d'obligar-se entre aquests subjectes: Estats o organitzacions internacionals. I en poden intervenir dos o més; per tant, poden tindre caràcter bilateral o plurilateral.

a. Tipus de tractats internacionals

La nostra CE, en regular els tractats internacionals (arts. 93-96 CE), en preveu tres tipus:

- 1) Art. 93 CE → *«tractats pels quals s'atribueix a una organització o a una institució internacional l'exercici de competències derivades de la CE»*. És a dir, tractats amb els quals se cedeix sobirania (part dels poders legislatiu,

executiu i judicial). En aquest cas, només «mitjançant una llei orgànica es podrà autoritzar la celebració [sic: subscripció, formalització] de tractats». Una vegada subscrit, «la garantia del compliment d'aquests tractats i de les resolucions emanades dels organismes internacionals o supranacionals titulars de la cessió correspon, segons els casos, a les Corts Generals o al Govern».

2) Art. 94.1 CE → quan el Tractat siga sobre algun dels «casos següents:

a) *Tractats de caràcter polític.*

b) *Tractats o convenis de caràcter militar.*

c) *Tractats o convenis que afecten la integritat territorial de l'Estat o els drets i els deures fonamentals establerts en el títol I.*

d) *Tractats o convenis que impliquen obligacions financeres per a la Hisenda pública.*

e) *Tractats o convenis que suposen la modificació o la derogació d'alguna llei o l'execució dels quals exigeix mesures legislatives.»*

En aquests casos, com que la CE considera que es tracta d'assumptes importants (encara que no tant com els primers), «la prestació del consentiment de l'Estat per a obligar-se [...] requerirà l'autorització prèvia de les Corts Generals». És a dir, requerirà, com en el primer cas, la intervenció del legislador, encara que de manera menys estricta, només votant la seua autorització (d'acord amb el procediment previst en l'art. 74 CE), però no tramitant una llei orgànica com en el cas anterior.

3) Art. 94.2 CE → «els restants tractats o convenis», és a dir, aquells que ni impliquen cessió de competències estatals ni afecten les matèries anteriors. En aquests casos, «el Congrés i el Senat seran immediatament informats de la seua conclusió».

Per tant, la negociació i adopció d'un text definitiu dels tractats o convenis, independentment del tipus, correspon al Govern que és el poder de l'Estat que dirigeix la política exterior (art. 97 CE). Però segons la transcendència de cadascun dels tractats, pot exigir només la informació *a posteriori* a les Corts Generals, la seua autorització prèvia o que siga tramitat com a llei orgànica.

b. Fases d'aprovació dels tractats internacionals

En general, podem dir que les fases d'aprovació d'un tractat, que podem trobar en els art. 11 i ss. de la Llei 25/2014, de manera sintètica, són:

1) Negociació del text pel Govern.

- 2) Adopció i acord del text definitiu pels negociadors.
- 3) Firma per part dels representants de les parts.
- 4) Ratificació o manifestació del consentiment de l'Estat. En aquest punt, les diferents exigències exposades abans. A partir de la seua ratificació el tractat estarà vàlidament subscript i l'Estat resultarà obligat internacionalment.
- 5) Publicació oficial, necessària perquè formen part de l'ordenament jurídic intern.

c. Incorporació dels tractats a l'ordenament intern

D'aquesta manera, com s'acaba de dir, perquè el tractat quede incorporat a l'ordenament intern, s'ha de publicar com diu l'art. 96 CE:

Article 96 CE

1. Els tractats internacionals celebrats [subscrits] vàlidament formaran part de l'ordenament intern una vegada hagen estat publicats oficialment a Espanya.

En el mateix sentit, l'art. 1.5 Codi Civil: «Les normes jurídiques contingudes en els tractats internacionals no seran d'aplicació directa a Espanya mentre no hagen passat a formar part de l'ordenament intern mitjançant la seua publicació íntegra en el Butlletí Oficial de l'Estat».

No requereix cap activitat especial per part de l'Estat, sinó que seran part de l'ordenament intern pel mateix fet de la seua publicació oficial. És l'únic requisit. No és necessària l'adopció de normes addicionals que obliguen al seu compliment.

d. Eficàcia interna. Posició dins de l'ordenament intern

Respecte a la Constitució, el tractat està subordinat, de manera que gaudeix d'una posició «infraconstitucional». La norma fonamental manté la seua supremacia, situació que es desprèn clarament del fet que no es pot subscriure el tractat sense dur a terme un control previ de constitucionalitat.

Article 95 CE

1. La celebració [subscripció] d'un tractat internacional que continga estipulacions contràries a la Constitució exigirà la revisió constitucional prèvia.
2. El Govern o qualsevol de les cambres pot requerir el Tribunal Constitucional perquè declare si aquesta contradicció existeix o no.

I encara que la CE no el contemple expressament, també és possible un control *a posteriori*, una vegada ratificat i publicat (art. 27.2 de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional). En aquest sentit, una declaració

d'inconstitucionalitat, implicaria la nul·litat interna i expulsió de l'ordenament jurídic.

Respecte a la resta de lleis, gaudeixen d'una posició «supralegal» o, el que és el mateix, són «super-lleis», és a dir, tenen una superioritat jeràrquica enfront d'aquelles, ja que no poden ser modificades per normes legals posteriors. Gaudeixen d'una especial resistència en la mesura en què les lleis internes no poden modificar-los (tenen força passiva enfront de les lleis):

Article 96 CE

1.[...]Les seues disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els mateixos tractats o d'acord amb les normes generals del dret internacional.
2. Per a denunciar els tractats i els convenis internacionals es farà servir el mateix procediment previst per a aprovar-los en l'article 94.

A més a més, aquells tractats en els quals intervé el legislador (art. 93 i 94.2 CE), poden suposar la modificació o supressió de lleis (tenen força activa enfront de les lleis). I en qualsevol cas, s'ha de tenir en compte l'art. 31 Llei 25/2014:

Article 31 Llei 25/2014. Prevalença dels tractats.

Les normes jurídiques contingudes en els tractats internacionals vàlidament celebrats [subscrits] i publicats oficialment prevaldran sobre qualsevol altra norma de l'ordenament intern en cas de conflicte amb elles, llevat de les normes de rang constitucional.

És a dir, en les relacions entre el tractat i la llei, no juguen els principis de jerarquia i competència interns, sinó el principi de prevalença. Es tracta de determinar quina norma preval i aplicar-la en cas de contraposició, que es resol amb una aplicació preferent de la norma internacional enfront de la interna.

e. Normes internacionals de caràcter laboral

La potestat per a crear normes laborals avui en dia ja no és exclusiva dels Estats, sinó que la comunitat internacional també n'aprova; per això es parla d'una internacionalització del dret del treball. Les raons per les quals es van començar a aprovar normes internacionals laborals durant la primera meitat del segle passat (des de després de la 1a Guerra Mundial, i amb més intensitat, després de la 2a) són bàsicament la denominada «qüestió social» —la idea que mitjançant uns estàndards internacionals en matèria de drets humans i laborals, es garanteix la pau social—, i com a mitjà per a evitar el «dúmping social» —evitar problemes migratoris derivats de disparitats i diferències en les condicions socials i laborals entre països—.

Quant al seu contingut laboral, a part dels tractats o convenis bilaterals, que són prou freqüents entre dos Estats i en matèria d'emigració i de seguretat social dels emigrants pertanyents a aquests, cal tenir en compte l'existència d'organismes internacionals que aproven normes laborals internacionals, com ara l'Organització Internacional del Treball (OIT), que està especialitzada en qüestions laborals, i la Unió Europea. Tot i que no és el mateix, perquè, com ja hem vist, les normes de l'OIT tenen el caràcter de normes internacionals, tractats, que requereixen la ratificació i publicació per a formar part de l'ordenament intern, mentre que la UE és una organització supranacional (comunitària) i les normes aprovades per aquesta queden integrades en l'ordenament intern en virtut de la prèvia cessió de competències, sense que siga necessari dur a terme cap acte formal intern. En els següents apartats, estudiarem les normes de l'OIT i de la UE.

1.2. L'Organització Internacional del Treball (OIT)

L'OIT va ser creada l'any 1919 pel Tractat de Versalles (pel qual es va signar la pau després de la Primera Guerra Mundial). Originàriament va formar part de la Societat de Nacions, i en desaparèixer aquesta com a conseqüència de la Segona Guerra Mundial, va esdevenir una organització independent. Des de 1946 és una agència especialitzada de l'ONU.

En el preàmbul de la seua actual Constitució, parteix de la consideració que la pau universal només es pot basar en la justícia social. L'OIT va adoptar com a principis els següents: que el treball no és una mercaderia, que la llibertat d'expressió i d'associació és essencial per al progrés constant, que la pobresa en qualsevol lloc constitueix un perill per a la prosperitat de tots i que la lluita contra la necessitat ha de prosseguir dins de cada nació i mitjançant un esforç internacional (solidaritat internacional).

1.2.1. Composició i estructura:

La característica més peculiar de l'OIT és que, a més de ser una organització especialitzada en qüestions laborals, els seus òrgans tenen una composició tripartida, és a dir, estan formats per representants governamentals, sindicals i empresarials. Òrgans de l'OIT:

- Conferència Internacional del Treball (CIT): és l'òrgan suprem i titular de la competència legislativa (equivalent al parlament), en el qual s'aprova la normativa de l'OIT. Està integrat per 4 delegats amb veu i vot

de cada estat membre (2 governamentals, 1 sindical i 1 empresarial) designats pels governs dels Estats (actualment 187), però amb la consulta prèvia de les organitzacions sindicals i empresarials més representatives de cada país. És de rellevància que la UE té l'estatus d'observador amb dret a participar sense vot en els debats.

- Consell d'Administració (CA): és l'òrgan executiu, el qual coordina les activitats de la CIT i prepara el seu treball (fixa l'ordre del dia i prepara la documentació per als acords). Està format per 56 consellers (28 governamentals, 14 representants sindicals i 14 patronals). Disposa d'un president, elegit pels seus membres d'entre els representants governamentals i dos vicepresidents, en representació de treballadors i empresaris.
- Oficina Internacional del Treball: és l'únic òrgan de naturalesa no tripartida, sinó que és un organisme tècnic que desenvolupa funcions d'estudi i documentació i preparació de la CIT, i està format per funcionaris internacionals.

1.2.2.Funcions de l'OIT

L'OIT exerceix dos grans blocs de funcions. D'una banda, **funcions formatives**:

- ✓ Proporciona assistència tècnica als Estats membres a través de l'assessorament d'experts.
- ✓ Organitza conferències i reunions internacionals d'experts sobre matèries concretes.
- ✓ Desenvolupa una notable activitat editorial sobre aspectes laborals.

D'altra banda, **funcions normatives**: aprovació de convenis i recomanacions, les normes internacionals emeses per l'OIT.

Convenis → (no s'ha de confondre amb convenis col·lectius) creen obligacions per als estats membres una vegada que han estat ratificats.

Recomanacions → n'hi ha de diferents tipus:

- ✓ Normalment, estableixen els objectius que l'OIT persegueix en matèries concretes perquè els Estats els tinguin en compte com a pautes en la seua evolució normativa interna.

- ✓ De vegades també realitzen una funció de desenvolupament normatiu del conveni.
- ✓ Algunes tracten matèries que no es consideren prou madures per a l'elaboració d'un conveni.
- ✓ També s'utilitzen com a criteri interpretatiu o aclaridor d'un conveni.

1.2.3.Fases del procés d'elaboració de la normativa de l'OIT:

- 1) Inclusió de la qüestió en l'ordre del dia de la CIT: correspon al CA, però també pot ser a proposta del govern d'algun Estat o dels seus representants sindicals i empresarials, així com de l'alguna organització de dret internacional públic. Fins i tot de la mateixa CIT per acord de majoria de 2/3 d'aquesta.
- 2) Discussió dels textos en la CIT: normalment es duu a terme mitjançant el mètode de «doble discussió».
 - a. Primer, es discuteix en sessió plenària si l'acord requereix l'elaboració d'un conveni o una recomanació basant-se en un informe previ elaborat per l'Oficina.
 - b. Després del primer debat, l'Oficina redacta el projecte de conveni o recomanació, i torna a debatre en sessió plenària.
- 3) Adopció de l'acord: es vota. Per a la seua aprovació és necessària una majoria qualificada de 2/3.
- 4) Ratificació: quan la norma aprovada siga un conveni (i només en aquest cas), els països que resulten obligats són només aquells que l'hagen ratificat. És a dir, la seua ratificació és voluntària. Tanmateix, els Estats membres estan obligats a sotmetre'l al procés de ratificació per part de l'autoritat competent en el termini d'un any des de la seua aprovació. En cas de no ratificar-lo, els Estats membres queden obligats a informar l'OIT sobre l'estat de la seua legislació interna i les raons que impedeixen l'acte de ratificació. En el nostre cas, ja sabem que aquesta es produirà d'acord amb els arts. 94.1 o 2 CE, segons els casos. Una vegada ratificat, l'Estat queda obligat a fer tot el necessari per a aplicar-lo. En aquest sentit, es presenten dues opcions o possibilitats:
 - a. Que el conveni aprovat estiga prou complet o detallat (és a dir, que siga «autoexecutiu» o *self-executing*). En aquest cas, serà suficient amb la publicació al BOE perquè forme part de l'ordenament intern (art. 96.1 CE).
 - b. Que el seu contingut no estiga prou detallat per a poder ser aplicat pels tribunals i, per tant, requerisca mesures addicionals internes,

com ara, concrecions i desenvolupaments normatius. Normalment, són d'aquest tipus, ja que cal tindre en compte que cada país té un grau diferent de desenvolupament normatiu i, per això, el contingut dels convenis ha de ser flexible per a adaptar-se a tots.

1.2.4.Eficàcia interna

Pel que fa als convenis de l'OIT, cal remetre a l'eficàcia interna exposada en l'apartat 1.1 anterior, una vegada siguen ratificats i publicats en el BOE. A més, amb caràcter general, es configuren com a normes mínimes, de manera que és difícil que en la pràctica siguen menys favorables que una norma interna. Tanmateix, en cas que ocorrega això, l'art. 19.8 de la Constitució de l'OIT preveu que aquest no podria menyscabar cap disposició que garantisca als treballadors condicions més favorables que les que hi figuren.

Per la seua part, pel que fa a les recomanacions, ja s'ha dit que no són obligatòries, i per això, no queden integrades en el sistema de fonts intern.

1.2.5.Mecanismes de control per al seu compliment:

Quant al control de la seua aplicació, a part de l'exigibilitat interna davant dels tribunals, l'OIT estableix determinats mecanismes per a garantir i controlar la seua aplicació. En aquest cas, cal distingir també.

Respecte dels convenis:

- ✓ Per una banda, els Estats membres estan obligats a presentar **memòries periòdiques sobre les mesures adoptades** per a posar-los en pràctica, i aquestes són avaluades per una comissió d'experts que poden formular observacions i, en última instància, considerar que el compliment no és adequat. Si aquesta circumstància es donara, es podria incloure l'Estat incomplidor en una «llista especial», que és considerada com una sanció moral.
- ✓ D'altra banda, sobre els **convenis no ratificats** també s'han de remetre informes periòdics sobre l'estat de la seua legislació.
- ✓ A més, les organitzacions sindicals i empresarials poden formular, quan consideren que l'Estat no està complint de manera satisfactòria el conveni ratificat, **reclamacions** davant del CA contra aquests. Tant la reclamació com la resposta formulada pel govern de l'Estat afectat es faran públiques.

- ✓ També els Estats que hagen ratificat convenis poden formular **queixes** contra un altre Estat incomplidor davant el CA.

Pel que fa a les recomanacions, la seua aplicació no és obligatòria. Per tant, l'Estat no està obligat a aplicar-les, però sí que està obligat a informar sobre l'Estat de la seua legislació i pràctiques internes sobre la matèria de la recomanació a una comissió d'experts, mitjançant la realització d'unes memòries periòdiques.

1.3. La Unió Europea (UE)

La peculiaritat de la UE és la seua forma de funcionament, ja que els països que la constitueixen (Estats membres, EEMM), continuen sent nacions sobiranes independents, però que comparteixen part de la seua sobirania per a ser més forts i aconseguir més influència a escala mundial. La cessió de sobirania implica que els EEMM deleguen part dels seus poders decisoris en les institucions creades per ells, perquè, en avant, les mencionades institucions puguen prendre decisions sobre assumptes d'interès comuns.²

Per això, la UE és una organització supranacional, perquè quan un Estat s'hi integra a través del corresponent tractat internacional d'adhesió (en el nostre cas, art. 93 CE), cedeix part de la seua sobirania. És a dir, part dels seus poders legislatiu, executiu i judicial, passen a ser exercits directament per les institucions comunitàries. Com a conseqüència, és possible l'establiment d'un ordenament jurídic per a tots els EEMM, en la mesura en què aquestes institucions aproven normes jurídiques directament aplicables, sense necessitat de cap acte de ratificació posterior. I aquesta és la principal diferència respecte a qualsevol altra organització internacional, que perquè les seues normes siguen aplicables requereixen la seua ratificació o aprovació per part dels Estats.

1.3.1. Dret comunitari

El dret comunitari es divideix en dret originari (o primari) i dret derivat (o secundari):

Dret originari → és el contingut als tractats constitutius (CECA, CEE i EURATOM) i les seues modificacions (Maastricht, Amsterdam i Niça), que

²Aquestes institucions ja s'han estudiat en el tema 2 en la pràctica sobre la UE (solucions penjades en l'aula virtual).

dissenyen la composició i funcionament de les institucions de la UE. Avui en dia, des del Tractat de Lisboa (2007), està essencialment condensat en el Tractat de la Unió Europea (TUE) i el Tractat de Funcionament de la Unió Europea (tots aquests, ratificats mitjançant llei orgànica d'acord amb l'art. 93 CE).

Dret derivat → el produït per les institucions comunitàries, que és publicat al Diari Oficial de la Unió Europea (DOUE), i entren en vigor des del moment que es dispose en la norma o al cap de 20 dies de la seua publicació. Entre les diferents normes de dret derivat, n'hi ha algunes que tenen caràcter general i vinculant (reglaments i directives) i altres normes d'importància menor (decisiones, recomanacions i dictàmens). D'acord amb l'art. 288 TFUE, aquestes són:

- a. **Reglaments** (no s'ha de confondre amb les normes derivades de la potestat reglamentària del Govern): són disposicions de caràcter general, són obligatoris (vinculants) i directament aplicables als EEMM, sense necessitat de desenvolupament ni de publicació per aquests en els seus butlletins oficials respectius. Es publiquen directament en el DOUE (sèrie L). Podríem dir que són com una llei comunitària. S'apliquen per igual a tots els EEMM des de la seua entrada en vigor, per tant, si hi ha una norma interna que s'oposa, el Reglament té preferència aplicativa en virtut del principi de primacia. Els seus destinataris en qüestions laborals poden ser, a part de les administracions públiques, les empreses i els treballadors. Pel que fa a la seua utilització en matèria social, s'ha limitat a la regulació de la lliure circulació de treballadors assalariats i de la seguretat social dels treballadors migrants per compte propi i per compte d'altri.
- b. **Directives**: també són disposicions de caràcter general i obligatòries, però no són, en principi, directament aplicables sinó que requereixen un acte de transposició. En aquest cas, els seus destinataris són els EEMM, els quals queden obligats a assolir els objectius que s'hi assenyalen en la directiva, amb més o menys concreció, encara que gaudeixen d'un marge de discrecionalitat per a concretar els mitjans adequats per a aconseguir aquests fins. Per això, els Estats disposen d'un termini per a la seua transposició. És a dir, les directives atorguen als EEMM un període de temps per a determinar com s'ha de complir internament l'obligació establerta en una directiva i els mitjans que posarà en pràctica cada país per a assolir l'objectiu fixat.

Ara bé, una vegada esgotat aquest termini, si l'Estat no ha dut a terme la transposició, o l'ha dut a terme però de manera incorrecta o incompleta, el TJUE ha admès una certa eficàcia directa, sempre que el contingut de la directiva siga prou concret. És a dir, la seua redacció ha de ser clara, prou precisa i inequívoca, i per contra, no pot donar lloc a ambigüitats o un marge d'interpretació obert. En aquests casos, tal eficàcia directa suposa exclusivament que deixaran de ser aplicables les normes internes contràries a la directiva i que es podrà exigir el compliment de les obligacions que continguen per part de l'Estat (eficàcia vertical). Per tant, els ciutadans poden invocar la Directiva davant els tribunals nacionals del seu Estat i contra aquest (no contra altres particulars) i poden exigir responsabilitats i indemnitzacions als Estats incomplidors pels danys causats. S'ha de tenir en compte que, en matèria laboral, l'Estat no actua sols com a autoritat pública, sinó que també pot ser empresari. Llevat que es desenvolupen, doncs, les directives no suposen obligacions entre particulars, empresaris i treballadors (eficàcia horitzontal). La utilització de les directives correspon fonamentalment a la política social; encara que també a la lliure circulació de treballadors, la llibertat d'establiment o la lliure prestació de serveis.

- c. **Decisions.** Són disposicions obligatòries, però el seu destinatari és concret i individual: normalment un òrgan comunitari, com la Comissió o un Estat o diversos Estats. S'han utilitzat sovint per a la regulació i el funcionament del Fons Social Europeu i altres fons estructurals.
- d. **Recomanacions i dictàmens.** Molt similars entre si, no són vinculants i difereixen en el seu contingut, més concret en les recomanacions. La recomanació consisteix en una invitació (no és obligatori) a un comportament, mentre que el dictamen és una opinió o un judici de valor sobre un assumpte concret.

1.3.2.Eficàcia de les normes comunitàries

El reconeixement a les institucions europees de la capacitat per a dictar normes vinculants per als EEMM, implica el reconeixement de l'existència d'un **ordenament jurídic comunitari que és autònom (principi d'autonomia)** respecte dels ordenaments dels països que la formen, però que ambdós han de quedar integrats i coordinats. D'aquesta manera, les relacions entre normes internes i normes comunitàries es fonamenten en dos principis:

- **Principi d'efecte directe** → Com ja s'ha dit, les principals normes de dret derivat de caràcter general i vinculant (reglaments i directives) gaudeixen d'efecte directe, que significa que produeixen efectes des de la seua entrada en vigor i durant tot el temps que s'estenga la seua vigència (amb les excepcions previstes sobre la transposició de les directives). Així, d'una banda, es garanteix una regulació uniforme en tots els Estats i, com a conseqüència, els jutges nacionals han d'aplicar les normes comunitàries. Però, per altra banda, la seua aplicació també està garantida per l'existència d'un òrgan comunitari judicial: el Tribunal de Justícia de la Unió.
- **Principi de primacia** → De la mateixa manera que els tractats, que s'ordenen pel principi de prevalença, en el cas de les normes comunitàries regeix el principi de primacia (efectes similars). No es tracta d'una relació de supremacia o jerarquia (aplicable a l'ordenament intern), sinó d'una preferència d'aplicació de les normes. Per tant, el principi de primacia significa que el dret comunitari desplaça al dret nacional, que resulta inaplicable en cas de conflicte. En aquest sentit, el jutge nacional no aplicarà el dret intern si considera que contradiu al comunitari, inclosa la Constitució (SSTSJUE de 15 de juliol de 1974, C-/64, Costa/ENEL; de 17 de desembre de 1970, C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft). Però no es tracta que les normes no aplicades resulten invàlides o puguen quedar derogades, que és el que ocurriria si una norma interna jeràrquicament inferior contradiu la superior, per exemple, una llei a la mateixa CE.

I en aquest sentit, el Tribunal Constitucional ha dit que la primacia del dret comunitari no és incompatible amb la supremacia de la Constitució.³

«Que la Constitució és la norma suprema de l'ordenament espanyol és qüestió que, encara que no es proclame expressament en cap dels seus preceptes, es deriva sens dubte de l'enunciat de molts d'aquests, entre d'altres dels seus art. 1.2, 9.1, 95, 161, 163, 167, 168 i disposició derogatòria, i és consubstancial a la seua condició de norma

³ DECLARACIÓ del Ple del Tribunal Constitucional 1/2004, de 13 de desembre de 2004. Requeriment 6603-2004. Formulada pel Govern de la Nació, sobre la constitucionalitat dels articles I-6, II-111 i II-112 del tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, firmat a Roma el 29 d'octubre de 2004. Primacia del dret comunitari i abast de la Carta de drets fonamentals de la Unió Europea. Vots particulars (BOE núm. 3 de 4-01-05).

fonamental; supremacia o rang superior de la Constitució davant de qualsevol altra norma, i en concret enfront dels tractats internacionals, que afirmem en la Declaració 1/1992 (FJ 1). Doncs bé, la proclamació de la primacia del Dret de la Unió per l'art. 1-6 del Tractat no contradiu la supremacia de la Constitució. Primacia i supremacia són categories que es desenvolupen en ordres diferenciats. Aquella, en el de l'aplicació de normes vàlides; aquesta, en el dels procediments de normació. La supremacia se sustenta en el caràcter jeràrquic superior d'una norma i, per això, és font de validesa de les que hi estan infraordenades, amb la conseqüència, doncs, de la invalidesa d'aquestes si contravenen el que es disposa imperativament en aquella. La primacia, en canvi, no se sustenta necessàriament en la jerarquia, sinó en la distinció entre àmbits d'aplicació de diferents normes, en principi vàlides, de les quals, però, una o unes d'elles tenen capacitat de desplaçar-ne altres en virtut de la seua aplicació preferent o prevalent deguda a diferents raons. [...] La supremacia de la Constitució és, doncs, compatible amb règims d'aplicació que atorguen preferència aplicativa a normes d'un altre ordenament diferent del nacional», com ara, el dret comunitari».

Motius pels quals és compatible la primacia amb la supremacia constitucional:

- Si el dret comunitari té preferència aplicativa sobre l'intern, inclosa la CE, és perquè aquesta mateixa l'ha autoritzat (art. 93 CE).
- La primacia no és respecte de tot el dret espanyol, només juga respecte de les competències que la Constitució ha cedit a la UE mitjançant els corresponents tractats.
- La sobirania continua residint en el poble espanyol, per tant, de la mateixa manera que mitjançant els mecanismes habilitats per la CE es va autoritzar la cessió de competències, també es pot retirar l'autorització eixint de la UE.

Com a conclusió, la normativa de la UE té primacia i efecte directe sobre el dret intern (amb l'excepció d'aplicabilitat directa de les directives).

1.3.3. Tribunal de Justícia de la UE (TJUE):

Per a garantir l'aplicació de les normes comunitàries, a més de la seua aplicació pels tribunals nacionals, la UE disposa d'un òrgan judicial propi: el TJUE (regulació en art. 251-281 TFUE). Aquest interpreta la legislació de la

UE per a garantir que siga aplicada de la mateixa manera en tots els països membres i resol els litigis entre els governs nacionals i les institucions europees.

En determinades circumstàncies, també poden acudir al tribunal els particulars, empreses i organitzacions que creguen vulnerats els seus drets per una institució de la UE. Està format per un jutge de cada país membre i 11 advocats generals.

Procediments judicials més importants:

- Qüestions prejudicials → Quan un tribunal nacional té dubtes sobre la interpretació o validesa d'una norma europea, pot demanar un aclariment al TJUE. El mateix mecanisme pot utilitzar-se per a determinar si una normativa o pràctica nacional és compatible amb la legislació europea. Per tant, si aquesta situació es dona, l'òrgan judicial intern ha de suspendre la resolució del cas que estiga coneixent, plantejar la qüestió prejudicial davant del TJUE i esperar que aquest es pronuncie abans de dictar sentència. D'aquesta manera s'assegura una aplicació uniforme de la normativa comunitària en tots els EEMM.
- Recursos d'anul·lació o d'il·legalitat → Si es considera que una norma europea vulnera els tractats de la UE o els drets fonamentals, els governs dels països membres, el Consell de la UE o (en alguns casos) el Parlament Europeu poden sol·licitar al tribunal que l'anul·le mitjançant aquest recurs.
- Recursos d'incompliment o infracció → Aquest tipus d'acció s'empren contra una administració nacional per incomplir la legislació europea, normalment, per falta de transposició o transposició inadequada d'una directiva. La poden entaular tant la Comissió Europea com un altre país membre. Si es comprova que el país és incomplidor, haurà de posar remei o afrontar noves accions judicials i una possible multa. També els particulars poden sol·licitar al tribunal que anul·le una norma europea que els afecte directament.
- Recursos per omissió → Interposats pels Governos nacionals contra les institucions de la UE per decisions que havien de prendre i no han adoptat.
- Recursos per danys i perjudicis → Interposats per particulars, empreses o organitzacions contra decisions o accions d'institucions de la UE.

2. Les normes amb rang de llei

2.1. La llei en la Constitució

La Constitució no conté cap definició del concepte de llei, i a més, quan hi fa referència, de vegades ho fa amb diversos significats: com a llei en sentit ampli (sinònim de norma jurídica, art. 10.1 o 117.1 CE) o llei en sentit tècnic o formal (com a font emanada del parlament, òrgan que expressa la voluntat popular). Però inclús en aquest últim sentit, com a norma emanada de l'òrgan representatiu dels poders estatals, podem trobar en la CE diversos tipus o categories de llei i altres disposicions amb rang legal (lleï orgànica, lleï ordinària, lleis autonòmiques, decret llei, decret legislatiu). Encara que cadascuna d'aquestes presenta les seues particularitats, sí que poden deduir-se alguns caràcters generals que són comuns per als diversos tipus:

- Òrgan de procedència: normes emanades dels òrgans que gaudeixen de la potestat legislativa (parlaments estatal i autonòmics). Encara que hi ha algunes que són aprovades pel Govern (decrets llei i decret legislatiu), però amb intervenció conjunta amb el Parlament.
- Procediment per a la seua aprovació: per a la seua aprovació ha de seguir-se un determinat procediment previst en la Constitució, i la seua inobservança pot determinar la inconstitucionalitat i nul·litat. Una característica essencial del procediment d'elaboració és la publicitat de les sessions i la participació de diversos grups polítics en el debat per a garantir la pluralitat d'opinions.
- Àmbit material: la constitució contempla, sobre diverses matèries, una reserva a favor de la seua regulació per mitjà d'una llei (expressions del tipus «només per llei... es podrà regular»; «la llei regularà»; «mitjançant llei»; «d'acord amb la llei»). En aquests casos, parlem del fet que hi ha una *reserva legal* o *reserva de llei*; al mateix temps, pot ser de llei orgànica o, si no diu res, de llei ordinària, però no preveu reserves de regulació a favor d'altres normes jurídiques. I això vol dir que la llei pot regular qualsevol matèria.
- Posició en l'ordenament jurídic: ocupa una posició immediatament inferior a la CE, perquè és la primera font encarregada del desenvolupament dels mandats constitucionals. La seua validesa queda condicionada pels mandats de la CE i està sotmesa al control del TC. No obstant això, la resta d'òrgans judicials no poden inaplicar-la, estan vinculats per aquesta, només poden plantejar la qüestió

d'inconstitucionalitat. A més, la posició que ocupa respecte a la resta de normes internes és superior jeràrquicament.

Per contra, pel que fa a les normes internacionals, sabem que els tractats publicats en el BOE queden per damunt de les lleis, perquè aquestes no poden alterar-los i, en canvi, alguns d'aquests sí que poden comportar la modificació de lleis. A més, regeix el principi de prevalença en favor dels tractats. Per tant, el tractat ratificat i publicat s'interposa entre la CE i la llei, ja que la llei és la 3a font del dret.

Respecte a les normes comunitàries (dret derivat), hi ha una distribució de competències sobre les quals regeix un principi de primacia en favor d'aquestes. No significa exactament que estiguen jeràrquicament per damunt de la llei, però sí que hi ha una preferència aplicativa.

2.2.Procediment legislatiu. 3 fases:

1) Iniciativa legislativa

En aquesta fase els subjectes habilitats per la constitució proposen un text per a la seua tramitació com a llei. D'acord amb l'art. 87 CE, aquests subjectes són:

- Govern (iniciativa governamental). És la forma més habitual, ja que el govern disposa de més mitjans tècnics que els altres actors (AAPP i assessors), i a més, gaudeixen de prioritat sobre la resta d'iniciatives (art. 89.1 CE). Els texts que presenta el govern són els *projectes de llei*.

Article 88 CE

Els projectes de llei seran aprovats pel Consell de Ministres, el qual els sotmetrà al Congrés, acompanyats d'una exposició de motius i dels antecedents necessaris per a pronunciar-s'hi.

- Congrés i Senat (iniciativa parlamentària). Són texts normatius presentats per diputats o senadors, més freqüentment pels grups parlamentaris als quals pertanyen. Reben el nom de *proposicions de llei*. La seua presentació ha de superar un tràmit previ d'aprovació davant la cambra que els presente.
- Assemblees de les CCAA (iniciativa autonòmica): tenen una doble via per a presentar una proposta de llei:
 - Directament, presentant davant la Taula del Congrés una *proposició de llei*. Normalment els diferents parlaments

autonòmics regulen els procediments per a la seua elaboració i adopció a la seua cambra legislativa.

- Indirectament, sol·licitant al Govern central l'adopció d'un *projecte de llei*. En aquest cas, correspon al Govern decidir si accepta o no la sol·licitud, és a dir, la proposta no és vinculant.
- ✓ Ciutadania (iniciativa legislativa popular): la ciutadania a través de firmes (aval) i la presentació amb aquestes d'una *proposició de llei* davant de la Mesa del Congrés. Les Corts poden introduir esmenes i aprovar-la o no, perquè representen a tot el poble espanyol. Aquesta matèria presenta una reserva de llei orgànica per a la seua regulació: Llei Orgànica 3/1984, de 26 de març, regulador de la iniciativa popular. És molt important que no pot versar sobre qualsevol matèria, sinó que queden excloses (art. 87.3 CE): matèries pròpies de llei orgànica (drets fonamentals, règim electoral, etc.); qüestions tributàries; matèries internacionals; prerrogativa de gràcia (indults); i la reforma constitucional (art. 166 CE)

2) Fase constitutiva o de tramitació

És la més llarga i complexa. Comprèn el conjunt de tràmits d'elaboració, discussió i aprovació de la llei. El procediment que cal seguir és igual en ambdues cambres, i consta de les següents fases:

a. Elaboració i discussió:

1r. La iniciativa (projecte o proposició de llei) arriba a la Mesa del Congrés que ordena la seua publicació en el Butlletí Oficial de les Corts Generals.

2n. Una vegada publicat, s'obri un termini per a la presentació d'esmenes i s'envia a la comissió legislativa permanent corresponent per raó de la matèria.

3r. Les esmenes presentades pels diputats o grups parlamentaris poden ser a la totalitat (proposant un text alternatiu) o a l'articulat (addició, modificació o supressió d'articles). Si s'han presentat esmenes a la totalitat, se celebra debat sobre aquestes en el ple del Congrés. Si són sobre l'articulat, les debat la mateixa comissió.

4t. Una vegada concloses, la comissió nomenarà una ponència (grup reduït de diputats especialitzats) perquè redacte un informe final sobre la iniciativa integrant les esmenes proposades.

5è. La comissió discuteix sobre l'informe i elabora un dictamen amb les conclusions.

6è. El dictamen arriba al ple del Congrés per a la seua discussió (debat entre els diferents grups parlamentaris) i, en el seu cas, votació.

b. Aprovació:

1r. El ple del Congrés procedeix a la votació; segons el cas, es requerirà majoria simple (majoria dels presents) o majoria absoluta (meitat + 1 de la cambra: 176/350 diputats).

2n. Si resulta aprovat, passa al Senat (art. 90 CE) i es repeteix tot el procediment descrit en l'apartat *a*. No obstant això, té dos mesos de termini (o 20 dies per als projectes declarats urgents) per a adoptar qualsevol de les següents opcions:

- ✓ Aprovar per majoria simple (en tot cas, majoria simple) la tramitació parlamentària acaba ací.
- ✓ Introduir esmenes per majoria simple.
- ✓ Vetar o rebutjar el text per majoria absoluta.

3r. En el cas d'introduir-se esmenes o veto, el projecte o proposició torna al Congrés:

- ✓ En cas de veto: el Congrés pot alçar el veto per majoria absoluta (ratifica el text inicialment aprovat pel Congrés). Si no, transcorre 2 mesos, pot llevar-lo per majoria simple.
- ✓ En cas d'esmenes: pot acceptar-les o no per majoria simple.

3) Fase de perfeccionament: sanció, promulgació i publicació

En aquesta fase, una vegada aprovat el text, es conformen un conjunt de tràmits que doten d'eficàcia i validesa a la llei aprovada.

- a) Sanció pel rei: és un acte obligat que s'ha de desenvolupar en un termini no superior als 15 dies (art. 91 CE), però té valor merament

- simbòlic o testimonial, perquè no és possible el rebuig o modificació del text aprovat per part del rei.
- b) Promulgació: el rei també duu a terme, en el mateix acte, la proclamació formal de la facultat d'obligar que tenen les lleis i la seua incorporació a l'ordenament jurídic.
 - c) Publicació: aconsegueix l'exigència de coneixement de les normes per part dels que estan obligats a complir-les amb la publicació en el BOE.

2.3. Tipus de Lleis: llei orgànica i llei ordinària

Entre ambdós tipus, hi ha diferències per raó de la matèria i per raó de les majories exigides per a la seua aprovació. Per a diferenciar-les, és clau l'art. 81 CE:

a) Diferències materials

Són **lleis orgàniques** les lleis de l'Estat a les quals la CE atorga la capacitat de regular determinades matèries que són considerades summament importants. Som davant del que es denomina *reserva de llei orgànica*, que només pot fer-se per la mateixa CE. Per tant, només poden regular-se per llei orgànica els supòsits o matèries expressament previstos. A més, aquesta reserva és feta només respecte de lleis que poden ser aprovades per les Corts Generals, cosa per la qual els parlaments autonòmics no poden aprovar lleis orgàniques.

Les matèries que poden ser regulades per llei orgànica són, amb caràcter general, les previstes en l'art. 81.1 CE:

- ✓ Desenvolupament dels drets fonamentals i llibertats públiques (art. 14 a 29 CE).
- ✓ Les que aproven o modifiquen els estatus d'autonomia.
- ✓ Règim electoral general.
- ✓ Les altres previstes en la CE: defensor del poble (art. 54); poder judicial (art. 122); Tribunal Constitucional (art. 165); tractats internacionals que cedeixen sobirania (art. 93); iniciativa popular (art. 87.3), etc.

Les **lleis ordinàries** són la resta de lleis que no tenen reservades matèries especials per a ser regulades per llei orgànica. Hem dit abans, que la CE fa determinades *reserves de llei*, matèries que han de ser regulades

exclusivament per llei. I per altra banda, no hi ha cap reserva en favor d'altres normes que no siguin llei (com els reglaments). Així doncs, mitjançant llei ordinària es podrà regular qualsevol matèria que no estiga reservada a la llei orgànica.

b) Diferències formals

Les **lleis orgàniques** requereixen un grau de participació parlamentària en el procés d'aprovació, modificació o reforma, més alt que les lleis ordinàries. En aquest cas, d'acord amb l'art. 81.2 CE, l'aprovació d'una llei orgànica requereix «majoria absoluta del Congrés, en una votació final sobre el conjunt del projecte». És a dir, ha de ser aprovat per la meitat més un dels diputats (176/350).

Però només s'exigeix aquesta majoria respecte de la votació per part del Congrés. Quan passe al Senat (art. 90.2 CE), el text pot ser aprovat per majoria simple i, en aquest cas, acabaria la tramitació. Ara bé, si el Senat introdueix esmenes per majoria simple, en tornar al Congrés, aquest ha d'acceptar-les o no, de nou, per majoria absoluta, i no majoria simple com s'ha dit abans amb caràcter general. I en cas que el Senat la vetara, el Congrés haurà d'alçar el veto sempre per majoria absoluta (no s'aplicaria la previsió que disposa que transcorreguts 2 mesos, o 20 dies en cas de projectes urgents, pot alçar el veto per majoria simple; novament, s'exigiria majoria absoluta).

Pel que fa a la **lleï ordinària**, la seua aprovació requereix, com en la resta d'assumptes comuns per als quals no hi ha una majoria qualificada expressament prevista en la CE, aprovació per majoria simple (art. 79 CE).

c) Relació entre llei ordinària i llei orgànica

La relació que es dona entre llei orgànica i ordinària no és una relació de caràcter jeràrquic, com sí que passa en les relacions entre llei i reglament, sinó que és una relació per raó de la matèria. És a dir, cada una té un àmbit de matèries reservat i no poden immiscir-se l'una en els àmbits d'actuació de l'altra. Per tant, la relació és de **competència**.

2.4. Altres disposicions normatives amb rang de llei: decret llei i decret legislatiu

Ja sabem que el Govern té una funció normativa originària que és la potestat reglamentària. Però, junt amb aquesta, la CE també li permet aprovar normes amb rang legal de caràcter excepcional, amb la participació i/o el control del poder legislatiu. Així doncs, sota certes circumstàncies i condicions, el Govern pot dictar actes «amb força de llei», que gaudeixen del mateix rang i jerarquia que les lleis emanades del Parlament, tot i que no són lleis en sentit material.

a) **Decret llei**

Segons l'art. 86 CE, és «una disposició legislativa provisional» que emana del Govern «en cas d'extraordinària i urgent necessitat».

Article 86 CE

1. En cas d'una necessitat extraordinària i urgent, el Govern podrà dictar disposicions legislatives provisionals que prendran la forma de decrets llei i que no podran afectar l'ordenament de les institucions bàsiques de l'Estat, els drets, els deures i les llibertats dels ciutadans regulats en el títol I, el règim de les comunitats autònomes ni el dret electoral general.

Aquesta norma està condicionada per tres límits:

- Límit circumstancial → Només es pot aprovar en cas de necessitat extraordinària i urgent. És a dir, el supòsit habilitant és l'existència d'una situació inusual, difícilment previsible i que requereix l'adopció de mesures immediates, per la qual cosa no es pot acudir al procediment legislatiu, que és més lent. El control sobre l'oportunitat de l'adopció d'aquesta norma es duu a terme amb posterioritat, mitjançant la seua convalidació davant el Congrés (no requereix autorització prèvia del parlament). També es pot controlar jurisdiccionalment davant el TC, per a valorar si ha donat un cas abusiu i arbitrari.
- Límit material → La seua regulació no pot afectar una sèrie de matèries: ordenament de les institucions bàsiques de l'Estat; drets, deures i llibertats dels ciutadans regulats en el títol I CE; règim de les CCAA; dret electoral general
- Límit temporal → És de caràcter provisional, la seua vigència és limitada i implica que el parlament ha d'intervenir amb posterioritat, convalidant o no la norma.

Intervenció del parlament:

El decret llei entra en vigor el mateix dia de la seua publicació (no hi ha cap *vacatio legis*) i des d'aquest moment és una disposició amb rang legal i les seues normes produeixen plens efectes. Ara bé, la peculiaritat que té és la seua provisionalitat, perquè la vigència queda condicionada al fet que el Congrés es pronuncie expressament sobre la seua acceptació, i si no el convalida, deixa de produir efectes, queda derogat. La convalidació està regulada en l'art. 86.2 CE:

Art. 86.2 CE

2. Els decrets llei hauran de ser sotmesos immediatament a debat i votació de la totalitat en el Congrés dels Diputats, convocat a aquest efecte si no estigués reunit, dins el termini dels trenta dies següents a la promulgació. El Congrés haurà de pronunciar-se expressament dins aquest termini sobre la convalidació o la derogació, per a la qual cosa el Reglament establirà un procediment especial i sumari.

La convalidació consisteix en l'exposició per part del Govern dels motius que l'han dut a aprovar-lo davant la Cambra. Acabada aquesta, el Congrés es pronuncia votant a favor o en contra de la totalitat (no es poden introduir esmenes). D'aquesta manera el Congrés (el Senat no hi participa) controla l'oportunitat política de la mesura. L'aprovació és per majoria simple (art. 79 CE, acords de caràcter general).

En el cas que haja sigut convalidat, les Corts Generals poden tramitar-lo com a projecte de llei per a convertir-lo en llei.

Art. 86.3 CE

3. Durant el termini establert en l'apartat anterior, les Corts podran tramitar-los com a projectes de llei pel procediment d'urgència.

En aquest cas sí que hi participen ambdues cambres i es poden modificar les normes contingudes en el decret amb la introducció d'esmenes. Per tant, el contingut normatiu de la llei resultant, que pot coincidir o no amb el del decret llei, substituirà les normes fixades en aquest últim.

En canvi, pot ser que el Congrés el convalide, però que no el tramite com a llei, aleshores, el decret llei resultarà prolongat indefinidament i el contingut aprovat pel Govern romandrà de manera permanent en la seua totalitat.

Per la seua part, el decret llei, com a norma amb rang de llei, pot ser objecte d'un recurs o qüestió d'inconstitucionalitat, i el control sobre aquest pel TC pot versar sobre la seua forma (justificació del caràcter habilitant per a la

norma), el seu contingut segons les reserves materials fetes per la CE, o l'adequació del seu procediment de producció.

En la pràctica, el decret llei s'ha assentat en l'ordenament jurídic, no ja com un recurs d'urgència, sinó com una via mitjançant la qual l'executiu incorpora lleis a l'ordenament estalviant-se el temps que dura l'aprovació d'aquestes. Perquè se suposa que si les Corts han triat l'executiu, els decrets llei d'aquest seran aprovats en la mesura en què disposarà de les majories necessàries per a la seua convalidació. Per això, són més freqüents com més àmplia siga la majoria parlamentària del partit que governa. En matèria laboral, s'han usat amb molta freqüència per a dur a terme reformes laborals de gran envergadura (com ara, les últimes, en 2010 i 2012), que tractaven de donar una resposta immediata a la situació extraordinària que suposava la destrucció massiva d'ocupació com a conseqüència de la crisi econòmica.

b) Decret legislatiu

El decret legislatiu és una norma jurídica amb rang de llei, emanada de l'executiu en virtut d'una delegació expressa efectuada pel poder legislatiu a través d'una altra llei.

A diferència del decret llei, en el qual l'habilitació és donada directament per la CE, en aquest cas, és el mateix parlament qui autoritza al Govern per a l'exercici de la potestat legislativa. D'aquesta manera, es diferencien pel moment en què intervé el parlament. En el cas del decret llei el Parlament controla l'actuació del Govern amb posterioritat, mentre que en el decret legislatiu l'autoritza prèviament.

En síntesi, es tracta d'una potestat legislativa del Govern delegada per les Corts. La norma que aprova el Govern en virtut d'aquesta delegació, s'anomena decret legislatiu. I la llei del parlament per la qual és autoritzat el Govern, es denomina llei de delegació (art. 82.6 i 84 CE).

Hi ha dos tipus de lleis de delegació:

Art. 82.2 CE

La delegació legislativa haurà d'atorgar-se mitjançant una llei de bases quan tinga per objecte la formació de textos articulats o mitjançant una llei ordinària quan es tracte de refondre diversos textos legals en un de sol.

- Llei de bases → Quan l'objecte siga elaborar una nova normativa sobre una matèria determinada sobre la qual, o bé no hi ha regulació o es vol modificar la ja existent.
 - La *llei de bases* conté els principis o les directrius generals que han de contenir la regulació que elabore el Govern. Aquest, ha d'aprovar la normativa per la qual ha sigut autoritzat respectant els criteris continguts en la llei de bases.

Art. 82.4 CE

Les lleis de bases delimitaran precisament l'objecte i l'abast de la delegació legislativa i els principis i criteris que en regiran l'exercici.

A més, ha de tindre en compte dos límits més:

Article 83 CE

En cap cas podran les lleis de bases:

- a) *Autoritzar la modificació de la mateixa llei de bases.*
- b) *Facultar per a dictar normes amb caràcter retroactiu.*

- La norma que prove el govern rep la denominació de *text articulat*.
- Llei ordinària → La finalitat és que el Govern incorpore a una única disposició normativa (únic text legal) diverses disposicions disperses i fragmentades sobre una matèria (que estan en diferents textos legals, parcialment suprimits o modificats). Es tracta de donar major claredat i seguretat sobre la regulació d'una determinada matèria.
 - La delegació es fa a través d'una *llei ordinària* que ha de precisar l'àmbit normatiu (les normes anteriors que han de resultar afectades) i l'abast de la refosa (si només ha d'integrar tots els textos en u o si també ha de «regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals»).

Art. 82.5 CE

L'autorització per a refondre textos legals determinarà l'àmbit normatiu a què es refereix el contingut de la delegació, i haurà d'especificar si resta circumscrita a la mera formulació d'un text únic o si inclou la de regularitzar, aclarir i harmonitzar els textos legals que hagen de ser refosos.

- La norma que resulta de la labor de refosa del Govern s'anomena *text refós*.

En ambdós casos, l'aprovació de la legislació delegada ja no requereix un vistiplau del parlament una vegada siga elaborat pel Govern, perquè

s'autoritza amb caràcter previ. Tot i que pot ser impugnat si no es respecten els límits establerts.

Límits a la delegació:

En primer lloc, no pot delegar-se la regulació de matèries reservades a lleis orgàniques.

Article 82.1 CE

Les Corts Generals podran delegar al Govern la potestat de dictar normes amb rang de llei sobre matèries determinades no incloses en l'article anterior.

En segon lloc, la delegació té un abast concret i determinat:

Art. 82.3 CE

La delegació legislativa haurà d'atorgar-se al Govern de forma expressa per a una matèria concreta, i fixant-ne el termini d'exercici. La delegació resta esgotada en fer-ne ús el Govern amb la publicació de la norma corresponent. No podrà entendre's que ha estat concedida de manera implícita o per un temps indeterminat. Tampoc podrà permetre'n la subdelegació a autoritats altres que el mateix Govern.

El resultat de la delegació serà l'aprovació d'un text amb rang legal que rebrà la denominació de decret legislatiu, com s'ha dit, en les dues possibles formes, text articulat o text refós.

Article 85 CE

Les disposicions del Govern que continguen legislació delegada rebran el títol de decrets legislatius.

La majoria de les normes laborals són decrets legislatius, especialment, text refós (Exemple: Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut dels treballadors; o Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei General de la Seguretat Social).

Igual que els decrets llei i que la resta de lleis, poden ser objecte de control per part del TC mitjançant el recurs o la qüestió d'inconstitucionalitat. I aquest control pot versar tant sobre la llei de delegació (per la qual el parlament autoritza: llei de bases o llei ordinària) com sobre la legislació delegada, el decret legislatiu (text articulat o refós). I el control pot ser tant sobre el contingut com sobre els aspectes formals.

3. Els reglaments

3.1.Els reglaments amb caràcter general:

L'art. 97 CE estableix que el Govern «*exerceix... la potestat reglamentària d'acord amb la Constitució i les lleis*». D'aquest precepte podem extraure dues conclusions o característiques bàsiques:

La primera, referida a la titularitat o els subjectes que l'exerciran. En aquest sentit, l'art. 97 CE fa referència al Govern, per la qual cosa haurà d'entendre's referit a l'òrgan col·legiat compost pel president, vicepresidents i ministres (en virtut de l'art. 98 CE). D'aquesta manera la Llei 50/1997, de 27 de novembre, del Govern (en endavant, LG; BOE núm. 285 de 28/11/97) atorga al Consell de Ministres la funció d'aprovar «*els reglaments per al desenvolupament i execució de les lleis, previ dictamen del Consell d'Estat, així com les altres disposicions reglamentàries que procedisquen*» (art. 5.h LG). Però també els Ministres poden «*exercir la potestat reglamentària en les matèries pròpies del seu Departament*» (art. 4.b LG). De la mateixa manera, el president també pot aprovar reglaments (art. 24 LG).

La segona posa de manifest la relació que té dins del sistema de fonts, ja que pot ser exercida d'acord amb la CE i les lleis. A diferència de la llei, que té certes matèries reservades constitucionalment i gaudeix d'una certa llibertat d'actuació dins del marc jurídic establert per la CE, el reglament no té cap reserva especial en el text constitucional, sinó que aquests han d'aprovar-se tenint en consideració les lleis. És a dir, està subordinat a aquelles, la qual cosa es tradueix en el fet que el reglament no pot regular matèries sobre les quals existeix una reserva legal establerta per la CE o, encara que no existisca tal reserva, ja hi ha una llei que regula una concreta matèria. En aquests casos, el reglament només pot concretar o completar tècnicament qüestions les qüestions tractades per la llei, és a dir, desenvolupar la regulació legal. Ara bé, quan una matèria no estiga regulada per llei ni subjecta a reserva legal, el reglament no infringeix el principi de jerarquia normativa i pot regular aquesta matèria legítimament amb llibertat.

En conclusió, el reglament està jeràrquicament subordinat a la llei. Però també als tractats internacionals ratificats i publicats en el BOE. En canvi, està per damunt del conveni col·lectiu i ha de ser respectat imperativament pel contracte de treball.

Els reglaments són disposicions de caràcter general i abstracte (els seus destinataris estan definits de manera impersonal, no va dirigit a cap persona

individualment —exemple: treballadors, funcionaris, etc.), que regulen la conducta en determinades relacions jurídiques per mitjà de l'establiment de mandats, autoritzacions o prohibicions destinades als subjectes aplicables.

3.2. Tipus de reglaments:

Poden ser de diversos tipus:

- 1) En funció de l'òrgan que els dicta (formes):
 - Reial decret del president del Govern
 - Reial decret del Consell de Ministres
 - Ordre ministerial dels diversos ministres

Dins d'aquests també s'estableix una relació de jerarquia (art. 24.2 LG): els reials decrets (del president o del Consell de Ministres) se situen en una posició superior a la de les ordres ministerials.

Per altra banda, aquestes disposicions també poden contenir un acte administratiu que no és el mateix que un reglament. Perquè els actes administratius tenen per destinatari una persona o persones identificades de manera singular. Per exemple, un acte administratiu pot ser una llicència o nomenament, i per tant, encara que estiga contingut en un reial decret o ordre ministerial no seran un reglament. Per això, no s'ha de confondre el contingut (pot ser reglament o acte administratiu) amb la forma d'aprovació (reial decret, ordre ministerial, etc.).

- 2) En funció de la matèria (contingut):
 - Reglaments jurídics → regulen situacions jurídiques imposant deures i drets als ciutadans.
 - Reglaments interns o organitzatiu (també anomenats administratius o d'organització administrativa) → regulen la disposició de mitjans físics, tècnics i personals dins d'una administració pública.
- 3) En funció de la seua relació amb la llei:
 - Executius → estan vinculats amb la llei perquè n'existeix prèviament una que regula la matèria o hi ha una reserva legal. Aleshores el reglament només pot desenvolupar normativament els seus mandats (completar, concretar...).

- Independent o autònom → regulen matèries sobre les quals no hi ha reserva legal o no es troben regulades per llei; així doncs, aquests tenen major llibertat per a determinar el seu contingut.

4) En funció del seu origen:

- Reglaments estatals (Govern central).
- Reglaments autonòmics (governos de les CCAA).
- Reglaments locals (per les corporacions locals, ajuntaments, que poden dictar ordenances locals).

3.3. Control jurisdiccional dels reglaments:

D'acord amb l'art. 106.1 CE els tribunals controlen la potestat reglamentària. Fa referència a la jurisdicció ordinària (no a la constitucional). Els òrgans del Poder Judicial són competents per a controlar totes les disposicions reglamentàries independentment de l'ordre jurisdiccional al qual pertanyen (civil, penal, social, contenciós administratiu). Ara bé, el control es basa en la **inaplicació** del reglament al cas concret que estiguen jutjant quan les dites normes siguin contràries a altres de rang superior. En aquests casos, el jutge o tribunal pot no aplicar al cas concret el reglament si considera que no és ajustat a dret. Però, en canvi, no pot declarar la seua nul·litat perquè no siga aplicat per cap altre òrgan judicial. Aquesta competència és exclusiva de la jurisdicció contenciosa administrativa.

Per part seua, el TC té la facultat de control sobre els reglaments en matèria de conflictes de competències entre Estats i CCAA. Més concretament, entre les normes reglamentàries del govern estatal i els governos autonòmics. A més, els reglaments poden ser objecte d'impugnació davant el Tribunal Constitucional a través del recurs d'empara, quan la vulneració verse sobre els drets fonamentals (art. 14- 29 CE).

3.4. Els reglaments en l'àmbit laboral:

El reglament en l'àmbit laboral té les seues pròpies especialitats, i és que tenen un àmbit d'actuació més restringit. En aquest sentit, l'art. 3 ET els enumera com a fonts reguladores de les RRL (art. 3.1.a ET), però a continuació, estableix que *«les disposicions legals i reglamentàries s'han d'aplicar amb subjecció estricta al principi de jerarquia normativa. Les disposicions reglamentàries han de desenvolupar els preceptes que estableixen*

les normes de rang superior, però no poden establir condicions de treball diferents de les que estableixen les lleis que han de desenvolupar» (art. 3.2 ET).

En l'àmbit laboral, l'actuació del reglament es limita als reglaments executius, aquells que desenvolupen la regulació legal, la concreten o completen tècnicament. Però no poden haver-hi reglaments autònoms o independents, que regulen una matèria sense que una llei laboral l'habilite.

En aquest ordre de coses, s'ha de tenir en compte que l'art. 35.2 CE estableix una reserva legal per a la regulació de l'Estatut dels Treballadors. Per tant, la majoria d'aspectes, tant de les relacions individuals com col·lectives, queden regulades per llei, encara que han sigut desenvolupades en molts aspectes per reglaments executius (modalitats contractuals, jornades i descansos, salari mínim interprofessional, etc.).

No obstant això, algunes normes laborals de caràcter legal contenen la requerida habilitació perquè el reglament laboral pugui regular determinades matèries de manera directa (exemple relacions laborals especials —art. 2 ET— o ampliació o reducció de jornada ordinària —34.7 ET—).

4. El poder normatiu de les CCAA

4.1. Normes autonòmiques: sistema de fonts autonòmiques

Ja vam veure que els Estatuts d'Autonomia queden subordinats a la CE en virtut del principi de jerarquia. Igualment, que ocupen una posició jeràrquica superior respecte a la resta de normes internes de les CCAA. En canvi, respecte a la resta de lleis estatals regeix el principi de competència (cal recordar que l'Estatut d'Autonomia té la forma de llei orgànica estatal).

Però la creació d'institucions d'autogovern en les CCAA té com a conseqüència l'existència d'altres centres de producció normativa. En efecte, les CCAA tenen un poder legislatiu i un poder executiu autonòmic amb les seues respectives potestats normatives, legislativa i reglamentària. Per tant, de l'actuació normativa de les CCAA, també poden derivar-se:

- Normes de les assemblees legislatives de les CCAA Llei autonòmica. És la norma superior de l'ordenament autonòmic.
- Normes creades conjuntament pel legislatiu i l'executiu autonòmic disposicions amb força de llei (decret llei i decret legislatiu

autonòmic). Es poden aprovar en supòsits molt similars als previstos per a aquests tipus de normes en la CE.

- Normes del Govern Reglaments.

En virtut del principi de competència, totes les normes autonòmiques només podran regular aquelles matèries que siguen assumides com a pròpies pels Estatuts d'Autonomia, amb caràcter exclusiu o compartit.

4.2. La competència en matèria laboral:

Segons el repartiment de competències entre Estat i CCAA, el primer té la competència exclusiva sobre la «legislació laboral, sense perjudici de la seua execució per les CCAA» (art. 149.1.7 CE). Però com ja es va explicar en el tema 2, encara que l'art. 149 CE parla de competències exclusives, conté diverses tècniques que permeten un cert grau de participació de les CCAA. Encara que, en matèria laboral, d'acord amb la interpretació feta pel Tribunal Constitucional, aquest, és molt reduït.

- El terme «legislació» ha de ser interpretat en sentit ampli, ja que inclou, a més de la potestat legislativa, la potestat reglamentària executiva o de desenvolupament normatiu. Per tant, les CCAA no podran desenvolupar, completar o concretar la legislació laboral. La competència autonòmica queda limitada a l'execució de la normativa laboral que comprèn l'emanació de reglaments interns d'organització dels serveis —les CCAA poden regular la constitució, organització i funcionament de la seua administració labora—, la gestió de les funcions i competències que han estat transferides, així com la dels fons financers destinats al seu territori a satisfer les funcions i competències transferides.
- El terme «laboral», en canvi, s'ha d'interpretar en sentit estricte. Queda referit a la regulació del conjunt d'institucions que sorgeixen del contracte de treball o relació de treball per compte d'altri, tant en el vessant individual com el col·lectiu. En canvi, un àmbit d'actuació rellevant en què poden incidir les CCAA són les polítiques d'ocupació, sempre que no afecten el contracte de treball (drets o obligacions entre empreses i treballadors o els seus representats, etc.) sinó els estadis previs o posteriors (com ara, subvencions i bonificacions a l'ocupació o formació per a desocupats, etc.).

BIBLIOGRAFIA:

AA.VV. (2015), *Curso de derecho privado*, (Coord. Orduña, F.J.; Campuzano, A.B.), Valencia: Tirant lo Blanch, 18° edición. Capítulo 3°.

AA.VV. (2016), *Derecho Constitucional Básico* (editor Castellà Andreu, J.M.), Barcelona: Ed. Huygens. Capítulos 12, 13, 14 i 17.

GARCIA-PERROTE ESCARTÍN, I (2017), *Manual de Derecho del Trabajo*, 7ª edición, Valencia: Tirant lo Blanch. Capítulo 1°, pp. 56-111.

RAMÍREZ MARTÍNEZ, J.M. (2016), “Tema 2. Las fuentes del derecho del trabajo”, en AA.VV. (Coord. Camps Ruiz, L.M.; Ramírez Martínez, J.M.) *Derecho del Trabajo*, 5ª edición, Valencia: Tirant lo Blanch, pp. 45-92.